

Xabier Kintana: "Maizegi jotzen dugu fantasiara"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Kepa Junkera

ALTZAIRUZKO AUSPOA

(Bilboko Errekaldetik mundura)

Roman Sudupe

"Sozialisten garaia pasata izatea espero dut"

DATORREN
ASTEAN

XXI. MENDEKO DONOSTIA

B E R E Z I

Alderdi Eder

Miramon Parke
Teknologikoa

Boulevard
berria

Etxebizitza

Kursaal

Zuatzu

San Telmo

Garraioa

Urgull

Aquarium

Martxoaren 14ko ARGIArekin batera

Argazkia: Kap
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Roman Sudupe: «Sozialisten garaia pasata izatea espero dut»

9

■ Xabier Kintana: «Maizegi jotzen dugu fantasiara»

22

■ K. Junkera: «Musikan adierazten jakiteko denbora behar da»

29

■ Larreko: Euskaltzale, abertzale, pertsona

34

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4

Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarriketa: Roman Sudupe.

Mikel Asurmendi 9

NAZIOARTEA

Nunavut, Kanadako inuiten tradizioaren

gordeleku. *Albert Balanza. Marti Crespo* 12

EKONOMIA

Lan istripuak gora baldintza txarrak direla medio.

Daniel Udalaiz 14

EUSKARA

EKBk bere jarduera etetea erabaki du.

Eriz Zapiain 16

GIZARTEA

Basamortuko beroa eta bomba nuklearrak.

Onintza Irureta 19

Elkarriketa: Xabier Kintana.

Aitor Zuberogoitia 22

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 26

Elkarriketa: Kepa Junkera.

Peru C. Saban 29

Larreko: Euskaltzale, abertzale, pertsona.

Erlantz Urtasun 34

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 38

Agenda 41

Irrati-Telebista. *Beñat Doxandabaratz* 42

Bizia 45

Ihesi 46

Denborapasak 48

IRITZIAK

Politika: *Victor Aierdi* 8

Kultura: *Xabier Portugal* 28

Azkena: *Iñaki Murua* 50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitalpen honen editoreko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

FRANCO LEHENIK,
PINOTXET ARESTIAN,
ETA ORAIKOAN HAU!

ASMAEZINAK
GERO
ELIZAREN BIDEAK!

ASISKO+XAMARCO

PALIO - LITO *Vatikan*

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Sorluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.
 Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.
 ezkerre. 31011 Iruñea.
 Tel.: 948 17 80 78. Faxa: 948 17 80 77.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.
 Ipar Euskal Herria...717 libera.
 Espainia...15.000 pezeta.
 Beste atzerriak...19.300 pezeta.
 Airez...30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

ETBko jaun-andreok: nazkatuta nago!

Eta ez nago nazkatuta ETBko jende guztiarekin, ezta gutxiagorik ere, baizik eta programazioaz arduratzen direnekin edo zehazkiago «Hitzetik hortzera» noiz eta nola botako den erabakitze ahalmena dutenekin, baina ez dakit zeintzuk diren horien izen-abizenak.

Programa hori berriz ere telebistan ematea elkarriketa eta bilera asko burutu ondoren lortu zen, eta bertsozaleok biziki poztu ginen. Bihoakizue nire esker ona, berandu bada ere, hori ahalbideratu zenuen guztioi: eskerrik asko.

Nik telebista gutxitan ikusten dut (egia esan, ETB1 gehiagotan ikusi nahi nuke, baina kirolak eta haurrentzako programak ez ditut gustuko); hala ere, astero ikusi nahi izaten dudana programa bakarra «Hitzetik hortzera» da, baina badirudi norbait temata dagoela nik hori ez lortzeko.

Begira, programa bigarren aldi honetan ematen hasi zinetenetik noiznahi aldatzen duzue orduz, aste batean ez duzue ematen, hurrengoan bai baina ez «dagokion egunean»... Hori orain arte ahal genuen moduan jasan dugu, baina urtarilaren bukaran eta otsailaren hasieran gertatutakoak nire pazientziaren mugak gainditu zituen. Nik urtarilaren 26ko (asteartea) programa ikusia nuen eta hurrengo igandean, otsailaren 1ean, egun guztirako irten nintzen etxetik lasai ederrean; astearteko programa ikusi izan ez banu norbaiti eskatuko nion bideoan grabatzeko, aldeztu aurretik igande-

ko egunkarian zein ordutan botako zuten egiaztatu ondoren, jakina; horrela ba, eguna etxetik kanpora pasatzera irten nintzen, eta ondoren jakin nuen igande hartan programa izan izango zela, baina ez zutela emango asteartekoaren errepikapena, bezperan Victoria Eugenia antzokian ospatutako jaialdi osoa baizik, hau da, bertsozale askok oso gogoko dugun jaialdia: ez dakizue nola haserretu nintzen! Errepikapena ere ez dakit iada bota duzuen, botatzeko asmorik baduzuen... Baina ez zen horrela bukatu: hurrengo astean zehar ez zenuten programarik eman (asteartean futbola zegoen, nola ez!) eta igandean programa eman zenuten, eta ni zein ordutan zen begiratzeaz arduratu nintzen, ikusten hasi nintzen eta ia bi aste lehenago emandako programaren (urtarrilaren 26koaren) errepikapena bota zenuten. Jaun-andreok: hau ez zait serioa iruditzen!

Bukatzeko, «Hitzetik hortzera»ri duen garrantzia ematea (pentsatzen hasita nago bigarren mailakotzat duzuela) eta programa emititzeko egunak eta orduak finkatu eta mantentzeko eskatzen dizuet, dagozkidan zergak ordaintzen baitituz eta diru hori modu egokiagoan erabil baitaiteke. Bitartean egunero-egunero ETB1eko programazio osoa, goizetik gauera artekoa, begiratzeko ohitura hartu beharko dugu. Nire eskaera beteko duzuelakoan, mila esker.

MIREN IRIGOIEN
OIARTZUN (GIPUZKOA)

Hiruko Txikian

CORCUERA

Garai bateko Altos Hornosetako elektrizista omen. Eta sozialista baino, PSOEko militante organiko izateari etekin ezin hobea kendu diona. Orain, modan dauden presa arraza itxurakoak, espainolen zergei ausiki eginez bizi dugu, bere konpainiako beraren antzeko beste bizpahiru ondoan daramatzalarik. Bizkarzainak. Eta orgatik galerara bezala, mendipistako hazia autobideetatik dabil maseratia legez, bere pausaje baldarraz ohartzeke eta dantzari liraina bailitzan. PSOEren praxisa eredu, politikari zor dio gustuko gaitza ase ahal izatea: parrasteleria. Eta mugarik gabeko oni-

barduna zelakoan, oriu ere berea zela uste ustelekan, Madrileko Bernabeu futbol estadioko sarreran harrapatu zuten debekaturik dagoen ardo zahatoan zeramala. Altos Hornosetako garaian bezala, bizkarretik zintzilik. Atekoak zahatoz sartzen galerazteko aski ausardiari ez zuela izango jakitun, haren esanari ohiegin eta harro-harro barrura jo zuen. Hedabideek pasadizoa agertzean, ez jakinarena eta damutze itxurak egin ditu, izan ere huskeria baita zahatoarena, kontutan hartzen badugu honek jada, aspalditik ez duela ardo arruntik edaten. Lotsagabe alena ●

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

DAEWOO

Eusko Jauriaritzatik eta Arabako Foru Aldunditik jasotako dirulaguntzak itzultzera behartu du Europako Batzordeak Gasteizen lantegia duen Daewoo multinazional korearra. Erabaki horren arabera, laguntzez gain, erakundeekin hitzartuta zeuzkan beste hainbat pizgarri ezingo du jaso. Itzuli beharko dien diruaren zenbatekoa zehazteke dago, baina 600 milioi pezeta baino gehiago izango da. Euskal Herriatik kritikatu daitezke laguntza horien baldintzak —bidezkoak ala ez, proposak ala ez, sozialak ala ez—. Iruzkina hau gairitzen duen eztabaida da hori. Alabaina, Madril zein Europak erabaki horretan eskua sartzeak euskal zerga subiranotasuna bortxatzea esan nahi du. Horrek, gainera, errealitate gara: subiranotasunik gabe darraigu eta ez da euskal herritarren borondatea errespetatzen. Eta Europako Batasunari dagokionez, Euskal Herriak ezin izan du oraindik bertan sartu nahi duen ala ez esan. Europako Batzordeak dirulaguntzen itzultzea erabaki ondoren, zergatik ez dugu intsumisioa indarrean jartzen, Bizkaiko Aldun Nagusiak berriki iradoki bezala? Edota testigantza-iradokizuna zen? Ziuraski.

◆ DANIEL UDALAITZ

JUSTIZIA NOLA ULERTU?

Josu Urrutikoetxea eta Joxean Etxeberriaren parlamentario lanek agerian utzi dituzte justiziaren erabakien kontraesanak. Biak preso prebentiboak izaki, Urrutikoetxeak ez du baimenik, oraingoz, Gasteizko ganbaran partehartzeko; EAEko Auzitegi Nagusiaren erabakiz, ordea, Etxeberriak izan du aukerarik azken bilkuran izateko, hori bai, Auzitegi Nagusiaren ustez iragan ostiraleko osoko bilkura garrantzitsua zelako. Legebiltzarrak, aurrerantzean, badu bere lanaren beste epaile bat, Auzitegi Nagusiak garrantziaren arabera emango baitio baimena Etxeberriari. Emilio Olabarria jeltzaleak kasu bitxi honi buruz zioen legez, jangoikoarengana jo beharko da zenbait gauza ulertzeko.

SAKABANAKETAN BAKARTUAK

BAKARDADERAKO tresna aproposa da euskal presoek jasaten duten sakabanaketa. Politika honen barruan, dena den, badira bakartiago direnak. Espainia eta Frantziako espetxeetan bederatzi preso bakarrik dira bederatzi espetxe desberdinetan, sei Frantziako espetxetan eta hiru Espainiakoetan. Bixente Garcia, Juan Carlos Estevez, Gabi Mouesca, Kepa Pikabea, J. M. Dorronsoro eta Rafa Caride bakarrik dira Frantziako espetxeetan. Espainian, oster, Julen Zabalo,

■ Sakabanaketa barneko bakardadea.

Gerbasio Agirre eta Jose Ramon Artola dira bakartutakoak.

KURDUEN EZTABAIDA GASTEIZEN

TARTEAN ezer gertatzen ez bada, datorren ostiral honetan aztertuko da Gasteizko Legebiltzarrean, ganbara kurduei uztearen egokitasuna. Ia ohitura bihurtzen ari den ikuskizunean, alderdi estatista eta abertzaleen arteko eztabaida gogorra ikusi ahal izango da.

JAURLARITZAREN ZAILTASUNAK

OTSAILAREN bukaerarako prest izan behar zen EHk EAJ eta EAri eman beharreko sostengu parlamentarioari buruzko akordioa. Baina ez dago, eta prentsan agertutako zenbait informazioen arabera, uztailera arte ere akordio sinaketa barik egon gaitzke. Nabardura askoren artean, baina EHk kale borrokaren aurrean duen jarraia

B A H E A ● Juan Martin Elexpuru idazle bergararrak kale borrokaz irizten artikulua batean idatzitakoa: «Eta pentsatzen dut adierazpen garbi bat egin behar duela (HBko Mahai Nazionalak), lehenbailehen, kale borrokaz. Kondena edo gaitzespen hitzak ez dira, agian, beharrezkoak. Aski dela uste dut desmarke garbi bat, prozesu berriari kalte egiten diola adieraziz edo» ● Juan Mari Atutxak bazuen zer esanik Euskal Herriarrok taldeari buruz: «EHrekiko ulerkortasuna behar da, ez baitu biolentzia bi egunetan gaitzetsiko» ● «Zer erantzun polizial dago atari batean kartel bat jartzen

ETROA

ei dago tartean. Edozein modutan ere, bai EHri eta baita EAJ eta EAri ere akordioa ahalik eta azkarren ixtea komeni zaie eta martxorako akordioa sinatzen saiatuko dira. Akordioa ez sinatzea popular eta sozialistei komeni zaie, modu horretan, Ibarretxeren gobernuaren ahultasuna aitzaki, EAJ eta EA egurtu ahal izango baitituzte.

BATZARRE ETA EH

NAFARROAKO Euskal Herritarrok (EH) taldearen sorrerarekin, ilusio eta aurrikuspen zabala sortu da bere burua ezkertiarizat eta aber-tzaletzat duen askorengan. Batzarre alderdian, esate batera, hauteskundeetara EH barruan joa-teko proposamena aztertu zenean, adostasun maila oso handia izan zen. Datuok erakusle: era-bakia hartzeko Nafarroa osoan eratutako biltzar guztietan sei abstentzio besterik ez zen izan eta aurkako boto bakarra ere ez.

ETA-REN OIHARTZUNA

Su-etenaren ondoren ETAK plaza-ratutako bosgarren komunikatuaren oihartzunak oraindik airean dirau. Alderdi abertzaleen jarrera goraipa-tu du, EAJ eta EAri artzaren besar-kada luzatuz. Horrela jarraitzekotan, oso modu orokorrean bazioen ere, pro-zesua bide onetik doala esaten zuen. Su-etenak aurrera jarraitzen zuela iragarri zuen, halaber. Ezker abertzaleko beste sektore batzuek, aldiz, bortxaz presionatzen jarraitu behar dela uste dute, arazo po-litikoei heldu gabeko bakearen iruzu-rraz ohartarazi nahian-edo. Akuilu baino ezker abertzalearentzat zama direla konturatu barik, antza, edo garai berrietara egokitu ezinean.

ORONOZKO KUARTELEAN JADA

NAFARROAKO Doneztebeko Guardia Zi-bilaren kuartela itxi da eta, azkenik, Oronozeko kamineroen etxean dira jada guardia zibilak, bertako udaletxearen iritziaren aurka.

■ Ibarretxek jarrera argiagoa eskatzen dio EHri.

■ J.M. Aznar.

IZPIAK

Jose Maria Aznar Espai-niako gobernuburuak iritzi dionez, ez da komenigarria orain Madrilgo Ituna bilt-zea. PPk, ordea, behin eta berriro eskatzen du Ajuria Enekoa biltzea. Areago, popularrek EAJ ETArek menpe dagoela diote behin eta berriz baina ez dute ho-rregatik jeltzaleekin duten ituna bertan behera uzten.

J.J. Sanchez Turrillas PSNko parlamentariak di-misioa aurkeztu zuen, bere esanetan alderdiaren garai berria zikintzeko inori ai-tzakiarik ez ematearren.

Joseba Arregi «estatu fe-deral asimetrikoa» sor-tzearen alde agertu zen Cordoban emandako hit-zaldian. Bere ustez, «Ka-talunia eta Euskal Herria moduko nazioei leku egin behar zaie, bakoitzak bere desberdintasunekin eta guztiok elkarrekin bizi ahal izateko Estatua eraiki de-zagun».

■ Joseba Arregi.

denerako eta gutunen bidalketaren aurrean? Sitio egoera inork afitxik jarri ez dezan?» galdetzen du Javier Balza Jaurlaritzako Barne Sailburuak ● Jean Grenet Baionako auzapeza: «Euskal Departamenduaren auzia erabakita dago, eta gainera Madril-en» ● Frantxua Maitia PSFkoak berehala erantzun zion Greneti: «Ez da serioa hiri nagusi bateko auzapez bat zurrumurruak zabaltzen hastea. Ez luke kazetari txar baten lana egin behar» ● «ETaren komunikatuaren ondoren ikusten ari naiz euskal gizartean posizio fazistetara gerturatzen ari garela», zioen Nicolas Redondo Terreros PSE-EEko buruzagiak».

Prozesua eta momentua

Lagun batek euskal bake prozesua nola doan galdetzen dizunean, erantzun aurretik egiten den arrazoibide mentala hurrengoa izaten da: Jadantik ez da inor hiltzen arrazoi politikoengatik, beraz, hobera egin dugu. Gertatzen dena da ez dagoela elkarriketa mahai bat martxan, ez epe laburrean egongo denaren itxurarik ere. Beraz, erantzun zuzenena hauxe izan ohi da: ongi... baina oraindik dextente falta da.

Egia esan, mundu guztia arazoaren egoeraz jabetzen da. Ilusio eta itxaropen kolektiboak aurrerapausuekiko proportzionalak dira. Egungo blokeoak, dudarik gabe, ETaren su-etenak sortu zuen itxaropen kolektiboa urratzen du. Honelako kasuetan fedea emaitzen menpe dago. Gure kasuan, eta eskenategi berria deiturikoa sortu zenetik bost hilabete pasa direnean, lorpen errealek gutxi dira. Baina hau ez da sorpresa bat. Inork ez zuen uste erreza izango zenik.

Seguruenik, bake prozesu bat inoiz ez da garatzen ehuneko ehunetan aldez aurretik finkatutako eredu teorikoaren arabera. Baina, aurrerapausuen ebaluazioak (edo geldituenean edo atzerapausuena) aurretik finkatutako irizpide objektibo bati erantzun beharko dio. Balantzea egin ahal izateko beharrezkoa da proiektua.

Euskal bake prozesuaren kasuan, aldeko adierazle nagusia ETaren disentsioa da: aurrerapausu oso baikorra eta nahitaezkoa. Baina beste adierazle garrantzitsu bat falta da: oraindik ez da osatu konfidentzia jorratu beharko lukeen bazterketarik gabeko elkarriketa mahai bat.

SEGURUENIK hau da une honetako erronkarik nabarmenena: EAEko eta Nafarroako elkarbizitzaren eta autogobernuaren markuaren kontsentsua zabalduko duen akordio sozio-politiko berria lortuko duen bazterketarik gabeko elkarriketa foroa osatzea.

Zentzu honetan, bake prozesuaren une honetako egoeran gauzarik nabarmenena ez da etengabe astero sortzen den polemika. Garrantzitsuen eta, ia sinesgaitza dena, polemika horiek gainditzeko lan marku politiko eraikitzailea eta izaera erabakitzailea duena osatu gabe egotea da. Are okerrago, hau martxan jartzea ez da aurreikusten epe laburertan. Hain zuzen, alor arautzaileen elkarriketa politikoaren ekimen baten perspektibak, konfrontazio eta frentismoaren sendotze joera erlatibizatu eta indargabetuko luke.

Eskenatoki politikitik ETaren biolentzia desagertu denean, euskal elkarbizitza zeharkatzen duten kontraesanak agerian gelditu dira bertsiorik gordinenean eta desordenaturik: subirotasuna eta Euskal Herria eta Estatuaren arteko harremanak, euskal-espainiar abertzaletasunen arteko kontraesana, euskera, lurraldetasuna edo Nafarroa-EAE-Iparaldearen arteko harremanak eta abar.

Maila bateraino normala da. Iraganean biolentziak arazoaren perfil politikoak desitxuratzen zituen. Biktimen oinaze gizatiarraren aurrean, arazo politikoak bigarren mailan gelditzen ziren eta eztabaida politikoak atzeratu egiten zen. Tragediaren amaierak, aldiz, euskal arazoaren dimentsio politikoak lehen mailan jartzen du. Biolentziak gatazkan izan duen eragina hondartzan mareak egiten duena bezalakoa izan da: itsasgorak estali egiten du, itsabeherarekin berriro agertzen da.

Sen onak prozedura demokratikoen bidetik guztia posible dela, gainera tragediarik gabe, pentsatzera animatzen gaitu. Eta Euskal Herriko iparra elkarriketa eta negoziazio iraunkoraren bidetik etorkizuna eraikitzeko konpromezuan datza: batzuen eta besteen susmoak prebenituz, batzuen eta besteen nahiak betez, gehiengoaren borondatearen arabera ekinez, eta gutxiengoak errespetatuz.

Victor Aierdi
Elkarriko Koordinatzaile Nagusia

*"Euskal errealtatea eredu
eraginkorrenera gerturatzeko lan
egitea besterik ez dago:
elkarriketa, akordioa eta
herri-kontsulta, eta hau biolentzia
eza eta disentsioaren eskutik"*

STORMONTEKO gazteluan burutu zen irlandar prozesuan ez bezala, non kontraesan politikoak gainditzeko lan eraikitzailea nagusitu zen, gure kasuan orain arte liskarra nagusitu da. Aringarri bezela, norgehiagoka egotea dakarren hauteskunde egutegia dago, baina aldi berean egia da ere emaitzik eta konponbiderik ekartzen ez duen superpolarizazio honetaz jendea nekutzen hasi daitekeela.

Hau guztia maila politikoan. Gizarte mailan, azken urteetan aurrez aurre eta hautsita egon den gizarte batek adiskidetzeko prozesua ekiteko eta garatzeko eskubidea du. Pankartetan, aldarrikapenetan, irainetan eta oinazean aurrez aurre egon diren herriak, auzoak, lantokiak eta ikastetxeak, familiak eta kuadrilak, guztien arteko eta guztiontzako etorkizun bat eraikitzeko transizioa ibili behar dute. Baita ere, guztiak guztiakin eskuzabalak izan, sufritu duten guztiak gogoan hartuz eta birgaituz.

Euskal bake prozesua askorentzat bizitza politikoaren gertakizun garrantzitsuenak da Transizioa eman zenez. Euskaldunentzat mende amaieraren

erronka kolektibo garrantzitsuenak da, eta espainiarrentzat, gauditu gabeko irakasgaia. Herrialde honek bere arazoak demokratikoki konpontzeko gai den ikusteko frogak onena da. Eta, seguruenik, euskal gizartearen idiosinkrasia (partehartze eta konpromezu politiko handikoa) duen aberastasun preziatuena da: euskal giza-kapitala, iragan gertuan asko sufritu duena, eta gaur egun gogor lan egingo duena.

Perspektibaz begiratu, prozesua aurrera doa. Begirada laburretik asko falta da eta elementu kezagarriak daude. Ez dago bake prozesu borobilik. Politika eta bizitza erreala ez dira perfektuak. Horregatik, euskal errealtatea eredu eraginkorrenera gerturatzeko lan egitea beste alternatibarik ez dago: elkarriketa, akordioa eta herri-kontsulta, eta hau guztia biolentzia eza eta disentsioaren eskutik ●

R O M A N S U D U P E

Gipuzkoako Diputazioaren ahaldu nagusia da EAJko Roman Sudupe. PSE-EE eta EAren hirukoaren formularekin gobernatu du legealdi honetan. Sozialistekin gobernatzeko garaia agurtu eta EAren bakarrik gobernatzeko gogo handia agertu digu.

“SOZIALISTEN GARAIA PASATA IZATEA ESPERO DUT”

Gipuzkoako udal finantzazioari buruzko kontuak aurkeztuak, lurralde honetako udaletxeek alde zurretik ikusitako baino diru gutxiago jasoko dute Foru Aldunditik. Gipuzkoak «koitadu»arena egin du HBren ustez. Zer duzu esateko?

Lehendabizi esan behar dut, Batzar Nagusietako komisioan aurkeztu genuena ez zela udaletxei buruzko txosten bat, baizik eta udaletxe barnean dauden sistema kontu batzuk; Euskal Finantza Kontseilu Batzordearen berri eman dugu hitz batez. Batzorde honek 1998ko likidazioa onartu du. Lurralde bakoitzean diru sarrerak aztertu ondoren, instituzio guztientzako diruaren zabaltzea egin da: Jaurilaritza, Diputazioak eta udalenezako. 1998ko urrian prebizioak egin ziren, eta orduan zegoen diru-sarrera baino gutxiagorekin gelditu omen gara Gipuzkoako Diputazioan. Orduan egin ziren diru prebizioak gehiegizkoak izan ziren ordea; orokorki alderantziz izan da. Hasieran pentsatzen genuen baino diru gehiago geratu zaigu bai Diputazioarentzat bai udalenzat.

■ **Legealdia ia-ia bete denean, zein da balantzea?**

Beno, norbera bere ekintzekin objektibo izaten ez da erraza, ezta? Nik uste dut gizarteak berak egin beharko duela azterketa: azken lau urte hauek zertsu izan diren Gipuzkoan, zertsu izan diren Diputazioko ardurak eta nola erantzun diogun gipuzkoar herriari. Hori esanda, orokorrean gauzak nahiko ondo joan dira, eta ez bakarrik guk bultzatuta, baizik eta koiuntura ekonomikoa ona izan delako. Horrek eragin handia dauka gauza guztiak behar bezala joateko. Diru kopurutik hasita, legealdi hasie-

■ «EAren erruz mistizismo ideologikoa lurperaturik dago urte askotarako».

ALBERTO ELOSEGI

ran HBk Diputazioa lur jota zegoe-
la zabaltze kanpaina egin zuen.
Gezurra zen, baina halako inpre-
sioa eman nahi izan zuten. Orain
berriaz, kanpaina horiek ez dira
egiten, mundu guztiak errekonozit-
zen du esfortzu handia egin dugu-
la, eta gure egoera ekonomiko-fi-
nantzeroa ona dela.

■ **Gipuzkoako Foru Aldundian**
EAJ, EA, eta PSE-EE hirukoak
gobernatu du, HBren oposizioa-
rekin. Datorren legaldian bali-
teke EHrekin gobernatu behar
izatea.

Badirudi EAJ eta EA elkarrekin
aurkezteko bidean daudela,
—oraindik erabaki osoa ez du
ematen hartua dagoenik, baina ahaleg-
in-tzen ari dira— eta horrela izaten bada, nik
uste dut EAJ eta EAK osatzen duten koal-
izio horrek berezko gehiengo lortu behar
duela Gipuzkoako Batzar Nagusietan. Bi
alderdiok elkarrekin nahiko izan behar du-
gu Diputazioan beste lau urtetan goberna-
tzeko.

■ **Zu ahaldun nagusia izendatua**
izan zinen garaian, EAKo hau-
tagai Jose Julian Irizarrek
«fruitu freskoena baino gehiago
alkanfor usaina dago Diputa-
zioan» esan zuen. EArekin elkar
harturik usaina aienatu da, ala?

Nik ez nuen alkanfor usainik sentitu,
akaso musua garai hartan operatua izan
nuelako, eta usaimena galdu nuelako. Hori
guztia aparte utzita, azken bi legealdietan
hiruko gobernua izan da eta hiru alderdi
zeharo ezberdinek elkarrekin fun-
tzionatzea ez da erraza izan, hori lortu
dugu eta Diputazio honetan ez dago
esaterik postura anakronikoekin jo-
katzen denik. Horrelako eta gainon-
tzeko espresioak izaten dira norbe-
raren identifikazio nahia justifika-
tzearren.

■ **PSE-EEko Guillermo Etxenike-**
ren ustez —governukidea zortzi
urteotan— Gipuzkoan ez dago
deus egiterik sozialistekin kontatu
gabe.

Hori Guillermo Etxenikeren
esaera bat da. Berek badakite hurren-
go Diputazioko gobernuan izatea
zaila dutela. Nolabaiteko panikoa
diote gobernuan ez egoteari, eta ho-
rrek ematen die beldurra. Gasteiz-
koan ez daude dagoeneko, eta Gipuz-

■ «EAJ lanean ari da ETaren su-etena behin-betikoa
izan dadin».

koako Diputazioan ez egoteak ikara ema-
ten die. Nik espero dut sozialisten garaia
pasata izatea.

■ **Foru Aldundi honetan EArekin ba-**
tera gobernatzea espero duzu. Udal
hauteskundeak tartean dira ere, eta
PSE-EE eta PP oso indartsuak dira Do-
nostian. Donostiako alkatzetza lortzeko

■ «PP eta PSE-EEK zatiketa politikoa sortu nahirik, gizartean ez dagoen zatiketa politikoa sortu nahi dute»

ez ote duzue EHen apoioa behar izango?
Horrek zuen ahultzea eta kontraesanak
agertzen ahal dizkizue.

Hori niri baino gehiago alderdi politi-
koei erantzutea tokatzen zaie, ezta? Do-
nostian EAJ eta EA bateratuta joanda, po-

sibilitate handiak ikusten ditut.
Donostiako alkatea EAJ-EAren
izan dadin. PP eta PSE-EEK bota-
gehiengoa gehitu dezakete Dono-
stian, noski, baina nik espero dut
donostiarrek era horretan ez ha-
tatzea. Gainera, uste dut EAJ eta
EAK bateratuta gehiengo abso-
lutua aterako dutela.

■ **Zu urteetan zorrotza izan**
zara HBren estrategiarekiko.
Orain zaila da bat-batean haie-
kin elkarrekin aritzea, ezta?

Nik uste dut HBren eboluzio-
oso garrantzitsua izan dela, eta
EH bezala bere partizipazioa
euskal instituzioetan oso-
onuragarria eta positiboa da. EH

joko demokratikoaren bideak eta arauak
jorratzea ezinbestekoa da denontzat.
Oraindik ere jorratze bidean daude.

■ **Zuen ustez, elkarrekin aritzeko bi-**
lentziarekiko postura garbiago erakutsi
beharko luketeela, alegia. Barne Saileko
sailburuordea izandakoa zara. ETAn
nak egin du zure ustez?

Espero dut. Zoritxarrez ez
daukat gehiago esaterik. EAJ eta
PP lanean ari da hori gerta dadin. Akas
ez litzateke hainbeste ahalegi-
duko garbi ikusiko balu hori egin
dagoela, baina lanean ari denek.

Datozen hauteskunde hauen ondoren, edo
ta lehenago beharbada, ETAK behin-beti-
su-etena iragartzea nahiko genuke, ber-
honen onerako.

■ **ETA fenomeno politiko biolentoaren**
ondorengoa hor dago ordea, kale borro-
ka deritzana. Denontzako oztopo
agian. Noiz arte? Nork du horri
giltza, zure ustez?

Azken hilabeteotan gauza bat na-
baritzen eta konstatatzen da: batzutan
kale borroka plast ateratzen da, eta
gero geldione handiak egoten dira.
Horrek esan nahi du norbaitzuk kon-
trolatzen dutela. Orduan, nik espero
dudana da, mundu horretan dabilte-
nak kontratatzea herri honen kontrati-
ekintzak direla.

■ **Gakoa ENAM delakoaren baitan**
dago, beraz.

Kale borroka sortzen duen mugimendu
politiko horretan abiada ideolo-
gikoa martxan dago eta, beraz, hobe
gaur bertan kale borroka delakoa ge-
ditzea bihar baino. Denbora gehiago
beharko da, baina konfiantza oso dugu

AGIRREREN DOKTRINAKOA

*52 urte ditu eta 34 daramatza
politikagintzan azkoitiar honek.*

Ahaldun nagusia izan aurretik,

*Azkoitiako alkate izan zen zortzi urtez,
EBBko lehendakari bi urtez, eta Barne
Saileko sailburuorde hiru urtez. Jose
Antonio Agirreren doktrinaren
jarraitzaile izaki, bateragiletzat joa da.*

*Ideologia denon atzean izanik ere,
idealismoa errealitatearekin eta
pragmatismoarekin uztartu behar dela
dio ingeniari tekniko honek.*

kat, prozezu hau aurrera doan eran kale borroka kontrolatzen dutenak behin betiko geldiaraztea espero dut.

■ **Gertatzen da, ordea, ETAk zerbait positibo ekarri duen bezalatsu, beren jarduera beharrezkoa ikustea hauek ere. ETAk bere historia luzean zerbait onik egingo zuen! Gutxi-asko denok atara dute etekinik bere jardueratik, EAJk ere bai, edo ez?**

ETAren egitekoaz ez dut zalantzarik, frankismoaren garaian aurkakoa nintzen, eta demokrazian erabat kontrakoa. ETAk kalte handia egin dio herri honi, batik bat azken urteotan. Herriaren alde borrokan egiteko behar den nolabaiteko mistizismo ideologikoa lurperaturik dago urte askorentzat ETAren erruz.

■ **Zuk zeuk, aurreko legealdi honetan ez zinela «ezinbestean independentista» adierazi zenuen ere. Beraz, modu batez edo bestez alderdi abertzale denok huts egin duzue nolabait.**

Ez dakit nik horrelako espresiorik egiteko oportunitaterik izan dudanez edo ez, ez naiz gogoratzen. Nik nire pentsamolde eta neure izaeran ez daukat jaungoiko txikiren beharrik. Herri honen alde eta euskal gizarte honen alde borrokan egiteko ez daukat matematika-formula batekin definitzen den ideologia baten beharrik. Gizartea askosaz konplexuagoa da lehen baino, eta elkarrekin ditugun harremanak gero eta nahasiak eta zabalagoak dira. Nik herri honen sinesten dut, eta zerbait baldin banaiz euskaldun peto-petoa naiz.

■ **Beraz, biolentzia egoera gairatuturik, EAJk independentismoaren banderari helduko al dio?**

EAJk eraman duen politika, gerra garaian Jose Antonio Agirrek diseinaturiko politika berbera izan da. Gure alderdia ezagutzen duenak hori badaki ondo. Nik nire aldetik esan dudana da, egitura politikoak ez direla zergatik behin betiko izan beharrik.

Bere garaian, Koroarekin paktuak izan zituen herri honek, gero beste teoria politikoak sortu ziren XIX. gizaldian, herria nolabait askatasun osora, independentismora bultzatu dutenak. Nik nahi dudana da bere nortasun historikoa izatea eta gordezea, eta nortasun politiko handiagoa garatzea beste herrialdeekin batera.

■ **Hogei urteko trantsizio demokratikoaren ondoren, oraingo sistema euskaldunentzako eskas dela ageri da.**

ALBERTO ELCEGI

■ «Iparraldearekiko harremanetan zuhurrak izan behar dugu».

Litekeena da, gaurko sistema politikoa nahikoa ez izatea gure nortasuna mantentzeko, eta horretarako gizartearen eboluzioak eskatzen baldin badu askatasun osoa lortzeko independentismoa ezinbestekoa dela nik ez daukat zalantzarik. Nire helburua ez da formula politiko bat mantentzea, baizik herri honen nortasuna defenditzea.

■ **Azkoitiarra zara, Euskal Herriko eskualde euskaldunetakoa. Irudipena daukat batzuetan euskal gizarte peto-petoetatik Euskal Herri osorako perspektiba ez ote den galtzen? “Zazpiak bat” baino Azkoitiako Zalduntxoek “Hirurak bat” presente dagoela oraindik ere hots.**

■ **“Askatasuna lortzeko gizarteak independentismoa beharrezkoa dela eskatzen badu, nik ez dut zalantzarik”**

Zalduntxoek egitekoa ez zen politikoa, baina bere ohoretan esan behar da euskal nazionalismoa aldarrikatzen zutela, euskaraz noski, eta bazutela nazio ikuspuntu osoa. Ez dut uste Azkoitiatik Euskal Herria osorako perspektiba galtzen denik, Euskal Herria ezagutzen dugu, eta denok daukagu komunitate bateko partaide garen kontzientzia. Hori horrela izateak ez du eskatzen egunero aldarrikatu behar izatea.

■ **Euskal Herria gauzatuko bada, bake bidea sendotu beharra dago. Gizartea alderdi politikoak baino helduago ager-**

tzen bide da. Joko demokratikoan kide izaniko PP eta PSE-EE arerio handienak ditu EAJk orain? Amore emango al dute, zein da jokabidea?

Hor kontu gaiek! Hor kontu gaiek! Nik uste dut hor ibiliko direla egunero azterketa egiten. PPK eta alderdi sozialistak zatiketa politikoa sortu nahirik, gizartean ez dagoen zatiketa politikoa sortu nahi dute. Gure jokabidea da beren estrategian ez erortzea, baizik gure pluraltasunean biztanle guztientzat politika egitea. Berak politika oso motzera eta alderdikoa egiten ari dira, arriskutsua da denontzat. Haien zatiketa ere bai.

■ **Azkenik, Udalerrien Biltzarren zioz Iparraldera hedatu da beldurra.**

Donostia-Baiona ‘Europa hiria’ deritzan proiektua garatzen ari zarete. Iparraldeko politikoen-gandik kezkarik edo jaso al duzue?

Egin den salmenta eginda, bai. Batzuek kezka saldu dute-eta. Bestaldeko harremanetan eta gauzatze politikoetan kontuz ibili behar dugu Hegoaldekoak. Pragmatismoa erabili behar dugu, ondo dakigu-eta hango errealitate soziala zein den; kontuz eta presarik gabe, beraz. Dena den, guk haien erudia izan behar dugu —dugun abiada eta nortasun politikoa izanda— berek ere gauzak berdinak planteiatzen hasteko. Gure nortasun politikoak eragiten du haiengan, baina sosegua eta zuhurtasuna behar da ●

◆ MIKEL ASURMENDI

INUIT HERRIA

Apirilaren 1ean Kanadak bere barne lurraldeak berdefinituko ditu eta Nunavut-eko Lurralde Autonomoa sortuko da, Ipar-mendebaleko Lurraldeetako inuitei autonomia emanaz. Amerika osoan indigena komunitate batek izandako lorpenik handiena da honakoa.

NUNAVUT, KANADAKO INUITEN TRADIZIOAREN GORDELEKU

■ Modernitatea eta tradizioa uztartu nahi dute inuitek Nunavuten.

Charles de Gaullek, 1967an «Vive le Québec libre» oihua historiara pasarazi zuenean, nekez pentsatuko zuen 30 urte geroago quebecdarren auziak gora eta behera jarraituko zuela; are gutxiago probintzia frankofonoak Kanada barruan lurralde bereziaren monopolioa galduko zuenik inuitek ere estatus bera eskuratzeko zutelako. Eskimalak ere deitu izan zaie inuitei baina gaizki deituak, beraiek beren buruei inuitak deitzen baitiete (gizona esan nahi du inuit hitzak inuktitut hizkuntzan) eta ez eskimalak (okela gordina jaten duena). Inuitek, beraz, Nunavut (Gure Lurra esan gura du) lurraldea eratuko dute datoren apirilaren 1ean. Historiak iglu eta itsas txakurren artean jaso du beren irudia, eta tarte gutxi utzi izan du beren egitura soziala

—nagusiki nomada— ezagutzeko. Ipar-mendebaleko Lurraldeetako ekialdeak bere adin nagusitasuna eskuratuko du eta lehenbiziz Amerikan, bertako etnia batek lurralde bateko gobernua izango du. 25.000 pertsona eskas Groenlandiaren gisako lurralde batean biziko dira.

25.000 bat biztanle biziko da Groenlandiako lurraldearen tamaina duen Nunavut lurralde autonomoan

60. paralelotik gorako lurraldeak beren kasa utziak izan dira historikoki baina azken hiru hamarkadetan Kanadako gobernu federalarekin negoziazioetan jardun dute Nunavuteko inuitek eta, azkenean, zuzenbidez ez baina egiazki independentziaren gisako akordio bat lortu dute berengana-

tutako eskumenekin: etxebizitza, osasuna, hezkuntza, justizia, ingurugiroa, baliabide naturalak eta kultura. Hau guztia kudeatzeko beren exekutiboa, ganbara legeilea eta gehiengo inuiten esku izango den lurralde ganbara. Azken hamarkadatan sedentarismoa agertu da, kulturaren ahultzea eta arazo sozial ugariaren sorrera —alkoholismoa, drogomenpekotasuna, suizidioak...—. Egoera honen aurrean, Ottawak azkenean onartu behar izan du inuiten administrazio batek bakarrik egin ahal izango diela aurre bertako arazoei.

LURRALDE ESTRATEGIKOA. Bale arrantzaleek eta misiolariak egin zuten topo Artikoko lehenbiziko nazioetako batekin XIX. mendearen bukaeran. Baina lurralde hau ez zen garrantzitsua izan Bigarren Mundu Gerraren ondorengoko gerra hotzaren sasoiara arte. Estatu Batuek berehala ekin zioten Alaska eta Groenlandiaraino zentro meteorologikoak eta aire baseak zabaltzeari. Otawak erantzun gura izan zuen zelanbait eta 50eko hamarkadan hegoaldeko familiak bidali zituen iparralderantz, baina arrakasta handi barik. Hori izan zen Kanadako agintariak lurralde artikoari begira hartu zuten ekimenetako bakarra; Yellowkniferentzat —Mendebaleko

Lurraldetako hiriburua— lurralde artikoak arazo eta gastu iturri besterik ez dira izan.

Autogobernu eskaerak ez ziren agertu 70eko hamarkadara arte. Burokraziarekiko kontaktuak

eta inuit izaerarekiko iratzartze txiki batek haize eman zieten inuiten aldarrikapenei. Azkerketa argia zen: lehen zaharren legeak agintzen zuen lekuan gizon zuriaren legea inposatzen zen orain, eta lehen bizitza sakabanatua nagusitzen zen tokian orain aurrefabrikatutako etxez osatutako komu-

■ Munduko gainerako inuitak

Kanadako inuit nazioaren zenbait lurralde ez da sartu Nunavuteko akordioan: Inuvialuit (mende-bala), Nunavik (Quebec) eta Labrador penintsulako iparreko inuitak. Baina inuit nazioa hori baino askoz zabalagoa da eta, eskuarki, Artikoko osoan barreiatuta dago. Guztira 100.000 bat biztanle dira, Ekialdeko Siberian, Alaskako (EEBB) iparraldean eta Groenlandian banatuak. Gaur egun, Nunavutetik at, Quebec eta Groenlandiako komunitateak dira her-
stuenak.

Groenlandia. Groenlandia Danimarkako koroaren (1721etik dago honen esku) lurralde autonomoa da. Inuiten

autogobernua duela 20 urte lortu zen eta goi mailako justizia eta kanpo harremanez aparte, gainerako eskumenak bertan kudeatzen dituzte. Groenlandiako 56.000 biztanleen gehiengoa Kalaallisut hizkuntza mintzo da —baina ez da hizkuntza koofiziala— eta kontinenteko inuktitut hizkuntzaren familikoa da. Legebiltzarra Nuuk-en dago eta bertako indar nagusiak sozialdemokrata eta liberalak dira. Hirugarren indarra Inuit Atqatigiit alderdi independentista da eta 1995ean ezuztekoa eman zuen sei eserleku lortuz (30etik).

Quebec. Iparraldeko kostaldeko 14 komunitatetan biltzen da Quebecoko

inuit populazioa eta Ivujivik da beren hiriburua. Komunitate honek lurralde autonomoa lortzeko lehen eskakizunak 70eko hamarkadan egin zituen. 1994ko uztailan Montrealeko gobernuak, 55. paralelotik gorako lurraldeei erakunde autonomoak eskainiko zizkiola iragarri zuen baina erreferendum soberanista galtzeak proiektua bertan behera utzi zuen. Inuitak *Belle provincen* banatze asmoen aurka agertu ohi dira eta Montrealek ahanzturarekin ordaindu die jarrera hori. Dena den, Quebecoko 8.000 inuitak, Nunavuteko prozesuak berentzat ere azkenean antzerako negoziazioak ekarriko dituztelakoan dira ●

nitateak antolatu gura ziren; inuiten izaera eta baloreekiko ezezagutza handia agerian zegoen.

Alaskatik (1971an), Quebecetik (1975an) eta Groenlandiatik (1979) etorritako beste inuit komunitateek azaldutako esperientzia iraingarriak argigarri gertatu ziren eta arazoaren irtenbidea 1979ko hauteskundeek erakutsi zuten: bertako biztanleen egokitze arazoei kezkatuta baino, bere negozioez arduratutako gizon zuria agertarazi zuten. Inuit Tapirisat erakundeak gidatzen zuen *intelligentsia* berriak hirugarren bideari heldu beharra ikusi zuen, hots, inuit tradizioa eta Kanadak eskaintako modernotasuna uztartzearena. Prozesu haren emaitzak hiru urte geroago egin zen erreferendumean ikusi ahal izan ziren: lurralde hauetako biztanlegoaren gehiengoa Ottawa zein Yellowknifetik aldentutako egitura administratiboaren alde agertu zen. Berehala eratu ziren Nunavut izango zena argitu beharko zuten lan batzordeak eta, aldi berean, legediaren ego-
kitzea, gobernu federalarekiko etorkizuneko harremanen zehaztapena eta, kultura eta hizkuntzaren babesaz arduratu beharko zuten. Izan dira zailtasunak prozesu honetan, batez ere Inuvialuiteko mendebaleko erregioan, inuiten erreibindikazioak egon arren, lurralde autonomotik kanpo geratuko baita.

AZKEN TXANPA. 1992ko azaroan egin zen Nunavuteko akordioari buruzko erreferenduma eta lurraldeko biztanlegoaren

% 69 alde agertu zen; 1993ko maiatzaren 25ean sinatu zuen Brian Mulroney lehen ministroak eta legebiltzar federalak hilabete beranduago onetsi zuen. Akordioaren arabera, garai bateko Jurraldearen % 82 gobernu federalaren esku geratzen zen (2 milioi km²) eta 353.000 km² eta lur azpiko 360.000 km² inuiten esku. Ottawak, halaber, hamalau urtetan 1.148 bilioi dolar eman beharko die.

1993az geroztik, lan batzordeek gogor jarraitu dute lanean, orain aurrikusi gabeko zenbait arazori buruzko erreferendum txikiekin, gero lurralde autonomoaren hiriburuaren hautaketa-
rekin (1995ean) eta geroago Biltzar Legibilean emakumezko eta gizonezkoek izan

■ Nunavut apirilaren hasieran eratuko bada ere, 2009ra arte ez ditu transferentzia guztiak jasoko

beharreko pertsona kopuru berdina (oraingoz ez da lortu). Iqalut 4.000 biztanleko 'metropolia' eta estatubatuarren base militar ohia zen aproposena hiriburu izateko: aerodromo bat, bi hotel, hospital bat, administrazio eraikuntzak eta, batez ere, oso posizio geografiko ona Groenlandia,

■ Kayaka eta leraren ordez, txalupak eta elurretako motorrak erabiltzen dituzte egun inuitak.

Alaska eta Quebecoko gainerako erregio artikoekin harremanak mantentzeko. Kangitliniq zen beste kapitalgaia baina botuen % 39 bakarrik lortu zuen.

Transferentzien amaiera ez da gauzatu 2009ra arte eta erakunde berriek 28 komunitate eta hiru erregio kudeatuko dituzte modu dezentralizatuan (Qikiqtaaluk, Kivalliq eta Kitikmeot). Gobernu egitura moderno bidez, inuitak beren etorkizunaren kontrola berreskuratu dute berriz. Kayaka eta lera beharrean txaluparekin eta elurreko motorrekin, baina Nunavuteko udaberriak tradizioari eustea posible dela erakutsiko du ●

◆ ALBERT BALANZA

◆ MARTI CRESPO

ARGIA-EL TEMPS

Orain egun gutxi Sondikako aireportuko zabaltze lanetan hiru pertsona hil eta bat zauritu izanak mahai gainean jarri du, berriz ere, lan segurtasunaren eta lan baldintza desagokien gaineko eztabaida.

LAN ISTRIPUAK GORA BALDINTZA TXARRAK DIRELA MEDIO

Joan den otsailaren 18an hiru beharginek bizia galdu zuten eta beste bat larriki zaurituta gertatu zen Sondikako aireportuko zabaltze lanetan. Behargin haietako baten bat oso gaztea zen gainera, eta aldi baterako lan enpresa (ABLE) baten bidez ari zen lanean. Lan istripu larri honek, ikusgarria eta krudela izan den heinean, harridura handia sortarazi die hiritarrei. Sindikatuek lan istripu horren ostean eraikuntza sektorean greba deialdia egitea posible zela iragarri zuten, eraikuntza sektorea baita, hain zuzen, is-

tripu kopuru handiena jasaten duena. 1999ko lehen bi hilabeteotan hamar dira jada Hego Euskal Herrian lan istripuz hildako beharginak.

Gero eta lan ezbehar gehiago dira Hego Euskal Herrian gertatzen direnak. Egune-tik egunera euskal behargin gehiago dira lan-istripu arin, larri nahiz heriotzazkoetan izaten direnak. Ez da harritzekoa igoera hori orain gertatzea, lan egoera okerragotzen ari denean, hain zuzen. INEMek berak —Madrilgo Gobernuako Lan Ministerioko erakunde ofizialak— emandako datuen

■ Otsailaren 18an hiru behargin hil ziren lan

arabera, 1998an Hego Euskal Herrian egindako lau lan kontratutik bat ABLE baten bidez bideratutakoa da. Eta are larriagoa da iaz izenpetutako kontratuen % 80k hiru hilabetetik beherako iraupena izan duela.

■ Administrazioa, patronala eta langileak, guztiak dira erantzule

Lan istripuen gaineko erantzukizuna guztiona da, Administrazioarena, patronalarena, sindikatuen eta langileen. Bakoitzak badu bere ardura saihestezina. Administrazioak, sindikatuek eta patronalak orain hiru urte Lan Arriskuak Aurreikusteko Legea izenpetu zutenetik ari dira lan istripuak gorantz egiten, bai Hego Euskal Herrian eta baita Espainian ere. Lege horrek enpresetan lan osasun ordezkariak egotea bultzatzen du, hala nola enpresetan prebentzio planak egitea, ikustapen jarraitua, segurtasun arauak ez betetzeagatik isun ezberdinak ezartzea, eta abar. Nolanahi ere, lan ezbehar kopuruak gorantz darrai.

Egia da lan baldintza eskasek istripu hauekin guztiakin harreman zuzena dutela, baina egia da halaber bere garaian

izenpetutako Lan Arriskuak Aurreikusteko Legea ez betetzeak ere eragin handia duela lan arriskuari begira. Adibide gisa, EAEn 1.116 enpresak baino ez diote Osalari bere prebentzio planen berri eman, 8.893 direlarik berri emate hori oraindik egiteke dutenak.

Lan istripuen ugaltzea areagotzen duen beste faktore bat enpresariak makineria berritzeko ia inbertsiorik egin ez izana litzateke, makineria zahar bezain arriskutsua bere horretan utziz. Enpresari asko ez dira oraindik ohartu lan segurtasun alorreko inbertsioak, betebeharrak soziala ez ezik, bere interesentzako errentagarriak ere badirela. Ez dago lan istripuen ondorio ekonomikoa ahazterik: bajak, ordezkari lan-eskuaren beharra, kalte-ordainak, isunak... Horrexegatik azken egunotan hainbat sindikatuk 50

beharginetik beherako enpresentzako lanbide arteko akordio berezia eratzea eskatu izana; akordio hori makineria zaharkitu eta arriskutsua berritzeagatik sustapen-neurrietan oinarrituko litzateke.

Sindikatu eta beharginek ere ezin dute bere betebeharra alde batera utzi. Egia da enpresek eta Administrazioek segurtasun arauak bete behar dituztela eta segurtasunean inbertitu behar dutela. Baina egia da, baita ere, enpresa kontseiluek eta sindikatuek askotan ez dizkietela bere kideei segurtasun neurriak betearazten, edo ez dutela istripua gertatzen denean amaiera arteko ikerketa sakonik eskatzen. Kasu askotan, kalte-ordain handien bidez, sindikatu eta behargin batzuek isilpean gorde izan dute enpresariene edo kargudunen erantzukizuna. ●

ai zauritu Sondikako aireportuan lanean zirela.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

Kontratuen % 8 baino ez zen iraupen zehaztugabekoa izan.

Horrela, ez da harritzekoa lanerako esperientziarik eza, lan osasun arloan ezagutzarik eza eta prebentziorik eza izatea iaz Hego Euskal Herrian baja behar izan zuten 70.000tik gora lan-istripuen arrazoi nagusiak. Istripu kopuru horretatik azpimarragarriena, gertatutako 147 heriotzak lirateke (116 EAEn eta 31 Nafarroan); 1997an 117 izan ziren bitartean.

130.000-TIK GORA LAN ISTRIPU. Datuak aski esanguratsuak dira. Hego Euskal Herrian 1998an guztira 130.000 lan istripu gertatu ziren. Horietatik 70.070ek baja behar izan zuten eta 147 heriotzazkoak izan ziren, bai lanean bertan eta baita lanerako bidean gertatutako istripuen artean.

Estatistikoki, beraz, 1998an 12 euskal langile hil ziren hilero eta beste 69 larriki zaurituta gertatu ziren. Hego Euskal Herrian baja behar izan zuten istripuak, era berean, eguneko 192 izan ziren.

Herrialdekako ezbehar kopurua honako hau litzateke: % 70 igo zen Gipuzkoan,

% 50 Araban eta % 19 Nafarroan; Bizkaian mantendu egin zen. Eusko Jaurlaritzako Osalane emandako datuen arabera, sektoreka manufaktura-industria da EAEn lan istripu gehien biltzen dituen sektorea, 20.402 guztira, horietatik 30 heriotzazkoak. Eraikuntza sektorean ere arriskua handia da; 1998an 22 behargin hil ziren sektore horretan. Bi base-ritarrek eta bi arrantzalek ere bizia galdu zuten, baserrian eta itsasoan. Nafarroako kasuan, non 1998an guztira 31 heriotza gertatu ziren, sektorerik arriskuetsuenak kautxu transformazio industria, metalurgia eta metalzko produktuen fabrikazioa eta eraikuntza izan ziren. Iaz sektore hauetan % 40 igo ziren lan istripuak.

1998ko lan istripuen inguruko errealitatea ez da batere bestelakoa Espainian. Lan istripuek gora egin dute bertan ere. CCOO sindikatuak eskainitako datuen arabera, 1998an 1.072 heriotza izan dira Espainian, aurreko urteko 1.070 kasuen aurrean. Istripu larriek behera egin zuten, 1997ko 10.803etatik 1998ko 10.652etara igaroz.

Gutierrez buru duen sindikatuaren arabera, lan ezbehar kopuruak % 16,4 egin du gora azken hiru urteotan. 1996an 1.172.497 lan istripu izan ziren (heriotzazkoak, larriak eta arinak, baja behar izan dutenak nahiz bajarik gabeak), eta 1998an kopurua 1.402.000ra iritsi zen. Txostenak azpimarrazten du lan istripu gehienak lanean urtebete baino gutxiago daramatenen artean —kasuen % 49— eta aldi baterako kontratua dutenen artean —kasuen % 58— gertatu direla.

Txostenak Espainian lan istripuek urtero 17 milioi egun lan egiteke uzten dituela gaineratzen du, eta horrek 2,2 bilioi pezeta (88 milioi libera, 13.250 milioi euro) esan nahi ditu ekonomiari begira. Istripuko bajen batez bestekoa 23 egunekoa da.

Aipatutako kopuruek Espainia —Europa mailan— lan ezbehar kopuruaren araberaren lehen postuan kokatzen dute. Esate

■ Hego Euskal Herriko enplegu berrien % 80 hiru hilabetetik beherakoa izan zen

Datu estatistiko ofizialek Hego Euskal Herrian sortzen ari diren enplegu berri gehienek baldintza desegokiak ditzutela baieztatzen dute. Hortaz, lan baldintza desegokiek istripuak izan litzaketen behargin berrien lan arriskua areagotzen dute.

Madrilgo Gobernuak Lan Ministerioko INEM erakundearen datuen arabera, 1998an Hego Euskal Herrian izenpetutako lan kontratuen ia % 80k hiru hilabetetik beherako iraupena izan zuen. Horrez gain, kontratu guztien % 11,60 (82.449) ez zen urtebetetik harantz luzatu. Izenpetutako kontratuen % 8 (56.523) baino ez zen zehaztugabea izan. Horrela, izenpetutako 709.909 kontratuetatik, lautik bat ABLE (Aldi Baterako Lan Enpresa) batek bideratutakoa da. % 12,5eko igoera esan nahi du horrek.

Herrialdeka aztertuz, Araban 98.416 kontratu izenpetu ziren, 209.450 Bizkaian, 164.724 Gipuzkoan eta 147.318 Nafarroan. Kontratu gehienak gizonezkoek izenpetutakoak dira (% 58,30) eta kontratuen herena gazteei zuzendua izan da. Lan baldintza desegokiak Araban leudeke, non 1998an izenpetutako kontratuen % 82k hiru hilabetetik beherako iraupena izan zuen. Gipuzkoan du atzetik, % 79,92; Bizkaian % 79,41 litzateke, eta % 75,68 Nafarroan ●

baterako, Espainiako hildako kopurua (3-4 bat egunero) Europako Batasuneko batez bestekoaren hirukoitza da ia.

CCOOn txostenak «aurreikuspen kultura ezari» egozten dio lan istripu kopuru altua, eta legeari jaramon eginez gero istripuen % 90 saihas daitekeela dio. Enpresarioen % 54k lan arriskuaren aurre-ebaluaziorik egiten ez duela ziurtatzen du, eta langileen % 11,3k baino ez duela istripu aurreikuspenen gainean beharrezko presuntzarik izan ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Pasa den urtean guztira 130.000 lan istripu izan zen Hego Euskal Herrian eta 147 beharginek galdu zuten bizitza

Euskal Kulturaren Batzarreak (EKB) 16 urteko ibilbidea moztea erabaki zuen pasa den asteen. Arrazoia: sortu zenean zituen bi funtzio nagusiak, euskalgintzaren bilgune izatea eta euskararentzat Plan Orokorra aldarrikatu eta bultzatzea, Kontseiluak jada betetzen dituela.

EKB-K BERE JARDUERA ETETEA ERABAKI DU

Euskal Kulturaren Batzarrea (EKB) 1983ko martxoaren 12an osatu zen ofizialki Bergarako UNEDen eginiko bilera batean. Euskalgintzaren alorrean indarrak batu eta elkartzeko premia ikusi zuten zenbait elkartek, hots, ordurarte bakoitzak bere aldetik eginiko lanek bilgune bat behar zutela. Hiru ardatz nagusi azpimarratzen ziren bere funtzio eta betebeharren artean: euskalgintzaren bilgune izatea, euskararentzat Plan Orokorra aldarrikatu eta bultzatzea, eta administrazio publiko, erakunde sozial eta politikoaren aurrean modu bateratuan eragitea.

Urteen joanean bere egitekoak zehazten

joan da EKB. Dokumentazio zerbitzua eratu du, non euskara eta euskalgintzaren inguruko materiala, Euskal Herriko aldizkari, herri aldizkari eta «Euskaldunon Egunkaria»tik jasoa, bildu duen. Besteak beste, zerbitzu honek eguneroko prentsaren hustuketa egiten du, prentsa boletinak —orokorrak eta bereziak— prestatu eta hainbat tokitara bidali. Euskal Herrian hamabostean behin jasotzen da, baina badu nazioarteko zerbitzua ere. Urtean hirutan hizkuntza gutxiagotuen arloan lanean ari diren elkartei —300 bat harpidedun ditu— bidaltzen zaie. Lau hizkuntzatan dago egina (euskara, gaztelera, ingelesa eta frantsesa)

eta euskararen inguruan gertatu diren berrak garrantzitsuenak biltzen ditu.

Euskal Kulturaren Batzarreak BAT soziolinguistika aldizkaria ere sortu du, egun soziolinguistika arloan euskara hutsez idazteko erabiltzen den argitalpen bakarra. Urtean lau aldiz argitaratzen ditu.

KANPAINAK. EKBk kanpaina ugari abiarazi dituela dio urte hauetan, hainbat arlotan —irakaskuntzan, administrazioan edo politikoen artean— euskara bultzatzea xede zutenak. Nagusienetakoa D eredua ezartzea da. Aurtengoa hamaikagarrena da eta egun burubelarri dabilta horretan. Euskararen ezagutza bermatzen duen eredu bat ezartzea hau dela azpimarratzen du kanpainak. Orain hiru urteko haurrak dituzten gurasoak bideratua egin dute eta apirila bukaera aldera ertainetako ikasleei zuzendutakoa jarri dute abian. Unibertsitate mailan ere bultzatzen dute ekimenak, bai EHUn bai Nafarroako Unibertsitate Publikoan.

1996an abiatutako «Eman euskarari berea» kanpaina ere aipagarria izan da. Hori tan euskarak maila guztietan tratatu duen bilgune izatea eta plangintza orokor bat martxan jartzea eskatzen zen. Politikari eta goi karguak euskalduntzeko kanpainak ere ez dira falta izan, ez eta alfabetatzekoak ere, besteak beste. Irakurzaletasuna sustatzeko egitasmoa ere hasi berri dute, AEK eta «Euskaldunon Egunkaria»ekin batera.

Kanpainez gain, euskara ardatz zuten jardunaldiak egin izan ditu, halaber, EKBk. Soziolinguistikaren ingurukoak, hizkuntza gutxituen normalkuntzari buruzkoak edo udalerrri mailako hizkuntza normalkuntzaren gainekoak dira adibideetako batzuk. Eredu berriko hizkuntzen zinemaldia ere bultzatzen izan du orain urte gutxi arte.

EKBk, gainera, Hizkuntza Gutxituen Aldeko Bulego Europarreko (HIZGABE) ordezkaria du Hego Euskal Herrian eta Udalerri Euskaldunen Mankomunitatearen (UEMA) zerbitzu tekniko eskaintzen du.

■ EKBk urtarilaren 29an D eredua aldarrikatu zuen Gasteizen.

Babeslea:

Gurea
denontzat

Izan eta izango

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Euskararen Departamentua

Eusko Jaurilaritzak eta Nafarroako Gobernuak euskararen inguruan hartutako neurrien gainean proposamen zehatzak ere helarazi izan ditu, beti ere hizkuntz politikan ildoak markatzeko xedez. Euskalgintzako beste egitasmotan ere eskuhartu du, Egunkaria Sortzen, UEMA edota Euskararen Gizarke Erakundearen Kontseiluan, esaterako.

Euskal Kulturaren Batzarreak 15 erakunde bildu ditu bere baitan: AEK, ARGIA, Donostiako Arrano Beltza, Bagare, EHE, «Euskaldunon Egunkaria», Goierriko Euskal Eskola, IKA, Ilazki euskaltegia, Jakin aldizkaria, Kalegana itzulpen bulegoa, Maizpide euskaltegia, Oinarriak Nafarroako euskalgintzaren erakundea, UEU eta Urrats euskaltegia. Bazkide hauen kuoten, egitasmoak eta kanpainak burutzeko jasotako dirulaguntzen eta eskaintzen dituen zerbitzuen bidez finantziatzen da —25 milioi pezetan inguruko aurrekontua du— eta bederatzik kidek, hainbat sailetan banatuta, egin du bertan lan.

IXTEA ERABAKI DUTE. EKBren Batzorde Iraunkorrak bazkide diren elkarteek eta EKBrekin lan egin edota harremana duen zenbait norbanakori iragan larunbatean eztabaidatu zen proposamen bat helarazi zien urtarilaren 25eko data zeraman idazkian. Bertan hiru aukera luzatzen ziren eta baten aldeko hautua egiten, EKB, ixtearena alegia. Emandako arrazoia: «EKB sortzearen arrazoi nagusi izan zirenak, hots, euskalgintzaren bilgune izatea eta Plan Orokorra bultzatzea Kontseilua betetzen ari da egun. Bigarren mailako funtzioak direnak, eragite funtzioa kasu, beste erakunde batzuk ere betetzen dute (...) eta ez dugu uste EKB bezala segitu beharrik dagoenik funtzio hau eta zerbitzu-eskaintza funtzioa soilik betetzeko».

Iragan larunbatean EKBk Nazio Batzordea bildu zuen eta proposamen honen aldeko erabakia hartu zen. Hala ere, EKBk betetzen dituen gainerako zenbait funtzio —horien artean, eragite funtzioa, euskararen aldeko jokabidea eta politika markatzea, hainbat normalizazio ekimen burutzea, dokumentazio zerbitzuaren eskaintza, BAT soziolinguistika aldizkaria eta HIZGABE— beste erakunde batek edo batzuk beteko dituztela ziurtatzea beharrezkotzat jotzen denez, bilkuran funtzio hauetakoren bat bere gain hartzeko interesa dutenen proposamenak eztabaidatu ziren. Euskal Kulturaren Batzarreak aste gutxi barru jakinaraziko du egiteko hauek nork beteko dituen ●

◆ ERIZ ZAPIRAIN

Arturok jakin nahiko luke...

■ Zertan datza «Euskaldunon Egunkaria»k abian jarri duen kanpaina?

“Euskaraz irakurtzeko zaletasuna piztu nahi da”

Mikel Sorozabal

«Euskaldunon Egunkaria»ko harpidetza sailako kidea.

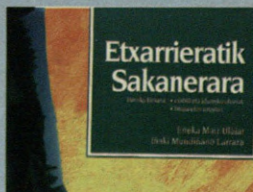
Euskaldunon Egunkaria»k abian jarri berri duen kanpaina honen helburu nagusia euskaraz irakurtzeko zaletasuna piztea da. Euskararen normalkuntza prozesuaren barruan urrats garrantzitsuak eman dira azken urte hauetan. Hor ditugu besteak beste, ikastolak, euskaltegiak, telebista, irrati, egunkari eta aldizkariak... euskaraz biziitzeko ezinbestekoak denak. Euskararen etorkizuna, ordea, gure esku dago. Gu gara euskaraz hitz egin behar dugunak, euskaraz irakurri, idatzi, euskaraz bizi azken finean. «Euskaldunon Egunkaria»k, Irakurzaletasun kanpaina izenarekin aurkeztu duen egitasmo honen bitartez, euskaraz irakurtzen trebatzeko erraztasunak eman nahi dizkio horretarako gogoia duen edozein euskalduni. Bi proposamen ezberdin egiten dizkiogu hone-

tan aritu nahi duenari: Euskal Herriko hainbat euskaltegiaren laguntzarekin (AEK, euskaltegi pribatuak eta Udal Euskaltegiak) 50 orduko ikastaroak eskainiko dira. Ikastaro hauetan euskaraz irakurtzeko zailtasunak dituen edozein matrikulatu ahal izango da, eta irakurketa izango da, hain zuzen ere, gehien landuko den gaia. Bestetik, «Egunkaria»ren hiru hila-beteko edo urtebeteko harpidetza prezio erdian eskainiko zaio ikastaro honetan parte hartu nahi duen orori. Bi proposamen, beraz, eskaintza beraren barruan, ikastaroa eta «Egunkaria». Erraza da diogu «Egunkaria»tik zein euskaltegietatik.

Baina gure aukera da; euskaraz bizi nahi badugu, gure aldetik ere ahalegin txiki bat egin beharko dugu, eta oker gaude hurrengo belaunaldiaren esku uztearekin nahikoa dela pentsatzen badugu.

U r r e a

■ Eneka Maiz eta Iñaki Mundiñanok «Etxarrietatik Sakanerara» izeneko azterketa burutu eta kaleratu dute. Zonalde horretako hizkeraren azterketa hori ahozko erabilera eta idazkera errazteko bideratu dute, baita batuarekin uztartzeko ere. Euskararen erabilera areagotzeko Sakanako euskalkien erabilera areagotu nahi dute, horretarako tresna egokia eskainiz.

■ Gasteizko Olabe pilotalekuko kartelen euskarazko testuak akatsez josiak daude. Egoitzari «Olave» (eta ez Olabe) izena ipintzeaz gain, pilotalekuari «pilota-toki» esan diote eta txartel-lehiatilarik «txaltertegi». Udalari testuak zuzentzeko eskaera egin zitzaion baina, egun, iragarki okerrekin bere horretan jarraitzen dute.

I k a t z a

Gaztea bazara, 14 eta 26 urte
bitartekoa, eskuragarriago
izango duzu dena. Ausar
zaitez! Berritu ezazu zure
GAZTE-TXARTELA. Eta
lehendik ez badaukazu,
eska ezazu zurea BBK,
GAJA VITAL edo KUTXAko
edozein bulegotan. Gainera,
txartelarekin batera,
liburuska bat jasoko duzu
zure Gazte-Txartelari
ahalik eta etekinik
handiena ateratzeko.

<26

ausar zaitez
GAZTE-TXARTELA

KONTUAK · BIDAIK · ABANTAILAK · KONZERTUAK · ESKAINTZAK · ABENTURA · DESKONTUAK · OSASUNA · ABANTAILAK ·
AINTZAK · ZINEA · DESKONTUAK · KUTXAZAIN · AUTOMATIKOAK · ABANTAILAK · EROSKETAK · DESKONTUAK · BIDAIK · ABANTAILAK ·
ZERTUAK · ESKAINTZAK · ABENTURA · DESKONTUAK · OSASUNA · ABANTAILAK · KIROLA · ESKAINTZAK · ZINEA · DESKONTUAK ·
MATIKOAK · ABANTAILAK · EROSKETAK · DESKONTUAK · BIDAIK · ABANTAILAK · KONZERTUAK · KUTXAZAIN · AUTOMATIKOAK ·
SUNA · ABANTAILAK · KIROLA · ESKAINTZAK · ZINEA · DESKONTUAK · KUTXAZAIN · AUTOMATIKOAK · ABANTAILAK ·
ONTUAK · BIDAIK · ABANTAILAK · KONZERTUAK · ESKAINTZAK · ABENTURA · DESKONTUAK ·
AINTZAK · ZINEA · DESKONTUAK · KUTXAZAIN · AUTOMATIKOAK · ABANTAILAK ·
AIK · ABANTAILAK · KONZERTUAK · ESKAINTZAK · ABENTURA · DESKONTUAK · OSASUNA ·
EA · DESKONTUAK · KUTXAZAIN · AUTOMATIKOAK · ABANTAILAK · EROSKETAK · DESKONTUAK ·
KUTXAZAIN · ABENTURA · DESKONTUAK · OSASUNA · ABANTAILAK · EROSKETAK · DESKONTUAK

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA - DEPARTAMENTO DE CULTURA

Hiru nafarrek bidaia ezin hobeto prestatu zutela uste zuten. Hala zen. Baina bisitatutako herrialdeek asaldatu zituzten: entsegu nuklearrak, gerra usaina, militarren kontrolak... Iran eta Pakistaneko lurren edertasunak eta handitasunak liluratu zituen ordea. Damurik ez dute.

BASAMORTUKO BEROA ETA BONBA NUKLEARRAK

Urtete lehenago hasi zen prestatzen bere seme-alabekin egingo zuen bidaia Luis Realzabalza nafarra. Zerrendak eta zerrendak antolatu zituen beharrezko guztia hartu eta gainerakoa baztertzeko joateko. Kotxez (lurrotarako ibilgailua) igaroko zuen ibilbide guztia ikasi zuen, kartografia izan zuen horretarako lagun. Ez zitzaion ahaztu uztailako hilabete hartan (iaz) Asia aldean zer-nolako klima egingo zuen begiratzea ere.

Baina atzekoz aurrera atera zitzaion gehientsuena; bidaia hein batean porrota izan zela aitortzen du Luisek. Txinan Karakorum mendikatea ikusi nahi zuen eta ezin izan zuen bertara iritsi. Gerrak astindutako Jugoslavia ohia nola geratu den jakin nahi eta Kosovoko gerrak harrapatu zuen. Bi helburu eta bi porrot.

Hasiera hasieratik izan zituzten arazoak Luis aitak, Luis semeak eta Elena alabak. Asmoa garbia zen; kotxea untziz Txinara bidali, han hartu eta Pakistan, Afganistan, Iran eta Turkia zeharkatuz Greziara iritsiko ziren. Han kotxea eta hiruak ferryan sartu eta hilabete ondoren etxean izango ziren.

Hegazkinez abiatu ziren eta hilabete lehenago bidalitako kotxea Pakistaneko Karachi portuan aurkitzea espero zuten. Beraiek heldu ziren, baina portura ez omen zen kotxea iritsi eta gainera, ahazteko esan zieten, etxera itzultzeko. Sinetsi ezinez Luis Realzabalza egoskor jarri zen eta ahal zuen guztia egin zuen (enbaxadak bisitatzeko tartean) kotxea lortzeko. Etsita zeudeanean, Karachin hamar egun zeramatzeanean, kotxea lehorreratu zieten. (Luis kontentzitatea dago bere kotxeak bazuela helmugaren bat, erosleren bat han nonbait).

Kotxea errekupekatuta Karakorumera hurbiltzeko gogoia piztu zitzairen berriro.

■ Biztanleekin harreman gutxi izan dute eta gutxiago emakumezkoekin.

■ Hiru nafarrak lurrortako ibilgailuarekin, Iraneko errepide ederretan.

Ustekabea berriro. Pakistaneko agintariei entsegu nuklearrak egitea otu zitzairen. Bonbak lehertuko zireneko guneetatik biztanleak atera zituzten (inolako azalpenik eman gabe) eta turistek noski ez zuten igarotzerik. Amets gozoa pikutara. Hamar egun geldirik egonda, iluntzeko hamabietan kotxean sartu eta eguzkiaren lehen printzekin batera iritsi ziren Kandahar-era, Afganistanera. 1.600 kilometro egin zituzten segidan. Ez zen erraza izan, ez kilometro askoren nekeagatik, tentsioarengatik baizik. Gerra usaina alde guztietatik somatzen zen eta gauez egin behar zen bidaia, inork turistak zebiltzala jakin ez zezan. Kandaharren ostatura hurbildu ziren, ez edozein ostatura, aurrez hitzartutakora baizik, turistentzako gordelekura. Luisek behin eta berriz azpimarratzen du herrialde horietan turistak oso kontrolatuak daudela, mugimendu guztiak zaintzen zaizkie.

Lasaitzeko astirik gabe, Afganistan-Iran muga nola igaro pentsatu behar zuten hurrena. Autoritateei militarrek bizkarzain lana egin ziezaieten galdetu zieten. Ezezko borobila eman zieten, militarrek alboan joatea probokazio hutsa izango zen. Errepide amaigabeetan (txarrak Afganistanen eta askoz hobeak Iranen) hain ugariak diren autobus baten atzetik abiatzea ere pentsatu zuten. Azkenean, betiko moduan, hiruak kotxean, ahalik eta isilen abiatu ziren.

Buruhauste handiena ematen zuena, zalantzarik gabe, gerra giroa zen bai Pakistanen, Afganistanen eta baita Iranen ere. Turistek argi ibili beharra dute. Baina egunean zehar beste makina bat ez-behar gertatzen zitzaizkien. Beroa itzela zen, 40-50° zentigradu, noiznahi. Ondozak ere hiruek jasan behar izan zituzten; batik bat, janariak eragindako gorabeherak. Luis semeak 40 gradutako sukarra ere

izan zuen. Edariarekin ez zuten arazorik izaten bertako ura beraiek edangarri bihurtzen baitzuten. Turisten urdailek bertako ura zuzenean edateak ez lukete jasango.

Janariaz eta edariaz ahaztuta, 18 urteko Elenak oso kontuan hartu beharreko beste gai bat zuen. Islamiar herrietan zebilen eta nikia eta galtza bakeroak jantzita ez zen nahikoa. Buruko estalkiak erosi zituen eta baita soinekoak ere. Dena den, herrialde guztietan baldintzak ez ziren berdinak, batzuetan guztiz estali behar zuen eta beste batzuetan lasaia ibil zitekeen; adibidez, zenbait tokitan flekiloa bistan eraman zezakeen.

Kotxeak ere ez zituen kilometro asko egiten geratu beharra izan gabe. Behin betiko kontrolak ezarrita zeuden eta bakoi-tzean jaitsi eta kotxe guztia arakatzeko zieten. Hori ez zen okerrena; aita alde batera eta seme-alabak beste aldera banatzen zituzten, elkar ikusi gabe. Hala ere, Luisek aitortzen du turista europarrekin oso atseginak izan ohi direla.

Ez zen guztia nekea eta arriskua izan.

■ Gerra usaina somatzen zen eta gauez egin behar zen bidaia, inork turistak zebiltzala jakin ez zezan

Zertarako bestela halako bidaia? Paisaje zoragarriak ikusi dituzte, kontraste handikoak. Basamortuan 50° zentigradu jasan behar zituzten eta inguruan 4.000 metroko mendiak ikus zitezkeen beren elurtegi eta guzti. Euskal Herria paisaje haiekin alde-raturuz maketa bat dela dio Luisek.

Inguruak begiztatu dituzte eta baita bertako kulturara hurbildu ere, baina ez bertako biztanleekin erlaziorik izan dutelako. Biztanleek ez dute harremanik nahi turistekin. Kotxean batetik bestera zihozela askotan iraina iruditzen zitzairen he-

■ Basamortuan 50° zentigradu jasan behar zituzten eta inguruan 4.000 metroko mendiak ikus zitezkeen

rritarren aurrean pasatzea. Bizi maila zeharo desberdina da eta ez dute ulertzen nola litekeen abenturero gisa hara hurbiltzea.

Aldaketa Turkian sartu ahala igarri zuten hiru nafarrek. Nahiz eta Iranekiko muga inguruan giroa Iran, Pakistan eta Afganistaneko oso antzekoa izan, Ankara eta Istanbul aldera hurbildu ahala Europa-

■ Elenak ia gorputz guztia estalita eraman behar izan du, bero itzela sofriruz.

ko usaina nabari zuten. Luisek garbi dioenez: «Nik ez neukan interes berezirik Turkia edo Grezia bisitatzeko. Hori Europa da eta bisitatu genituen herrialdeak beste mundu bat dira». Baina zergatik bidaiatu dute aita eta seme-alabek Asiako gune hartara? Luisek arrazoi bat baino gehiago zituen hara bidaiatzeko: «Karakorum ezagutu nahi nuen, kosta ahala kosta. Ezaggarri geologiko horiek liluratzeko naute. Bestetik, Islam kultura gertutik ezagutu nahi nuen. Gainera, seme-alabak eraman

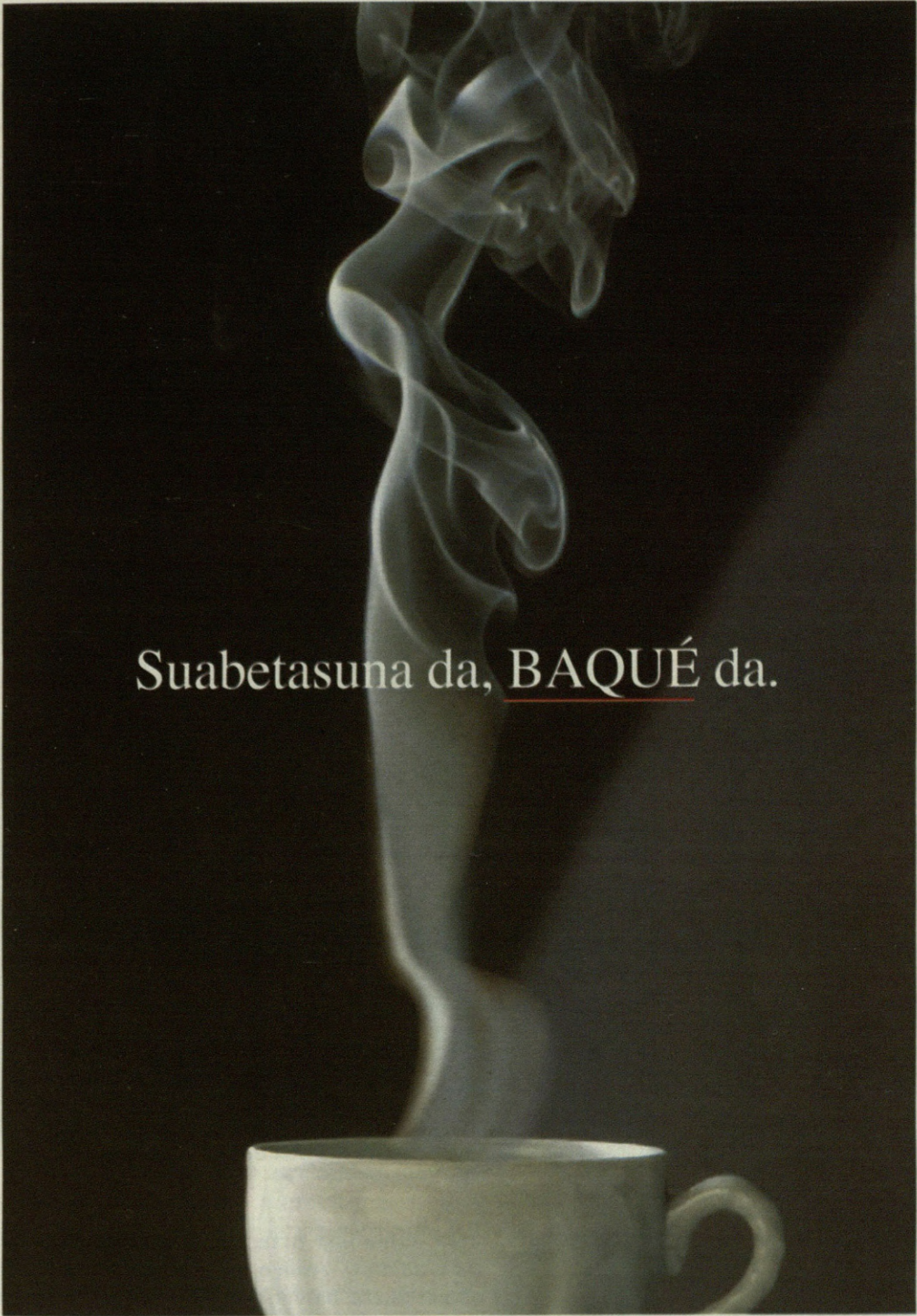
nituen eta haiek gure aldean oso gutxi erekin nola bizi izaten diren ikustea nahi nuen. Gaur egungo sistema honek miopeak ere egiten gaitu, ez gara ezer ikusteko gai. Han badago zer ikusia. Jugoslavia

ohia bisitatu gabe ere ez nuen utzi nahi, gerrak astindutako herri bat nola geratzen den ezagutu nahi nuen. Eta azkenik, bidaia kotxez egin nahi nuen, errepidean ibiltzeko asko erakusten baitu».

Iazko uztailan, hilabete ondoren, etxera itzuli ziren, makina bat arrisku eta deserosotasun jasan eta gero. Baina Luisek garbi dauka: «Arriskuak ez dira beroa, janari arrotza, kotxean egin beharreko kilometro piloa... Bi hankakoez sortzen dituzte arazoak; gerrak direla, entsegu nuklearrak...». Estropezu horiei guztiei 'esker' ezin izan zuten Setaren bidea burutu, baina gidari batek esan zien bezala 'Drogaren ibilbidea' egin zuten; beste ezusteko bat.

Ez dituzte ordea, ezusteko hauek hiru nafarrak kokildu. Luis aitak zalantzarik ez du Txinako Karakorumera itzuli behar duela. Ez daki seme-alabak eramango dituen. Momentuz kotxea alde batera utzi eta motoa dauka buruan, eta noski beste bidaia bat. Oraingoan emazte Isabelekin. Alaskara igoko dira eta Miamiara jaitsi ●

◆ ONINTZA IRURETA

Suabetasuna da, BAQUÉ da.

X A B I E R K I N T A N A

“MAIZEGI JOTZEN DUGU FANTASIARA”

Hamalau urterekin ekin zion bere kasa euskara ikasteari, eta gure hizkuntzari buruz gehien dakienetakoa da gaur egun. Behargin nekaezina, egunotan ere proiektu asko darabil buruan. Adibidez, Jehuda ha-Levi Tuterako poeta juduaren antologia bat, Nafarroan argitaratzeko; horrez gain, Xota Rustaveli poeta georgiarraren lan bat itzultzen ere badihardu, eta poesia georgiarraren antologia bat kaleratzea ere gustatuko litzaioke. Guk euskararen gorabeheretz eta gure artean sumatzen den zenbait joeraz hitz egin dugu berarekin.

■ «Garai batean Euskaltzaindia —agian Euskal Gobernua sortuta gauzak berez joan

Duela hamabost urte zera adierazi zenuen elkarrizketa batean: «Euskara batuaren arazoan, nik uste dut batez ere Gabriel Aresti eta sasoi hartan gaztelaniaz “cagaprisas” deitzen diren horiei esker, behar genuenerako sortu genuela euskara batua, eta ez behar genuenean». Zer esan nahi zenuen?

Euskara batuaren planteamendua azaldu zenean, euskara ez zen ofiziala. Batez ere goen ordea premia objektibo bat, eta premia horri euskara batuak erantzuten zion baina euskara irakaskuntzara sartu bezain laster galderak sortu ziren: «Nolako euskararen egin behar ditugu testuliburuak? Zein ereduri jarraitu behar diogu?». Lehenago, euskarak erabilera sozial zabala ez zuenean, berdin zen euskara batua egin zein egon ez. Azken buruan, nork

euskalkian hitz egiten zuen ingurukoarekin. Baina euskara irakaskuntza munduan sartu zenean, eta euskararen eremua Euskal Herri osora zabaltzeko behar izan zenean, hortxe planteatu zen euskararen batasunaren premia. Unibertsitateak gerora izango zituen premiak-eta ez ziren orduan gure eguneroko premiak, baina hizkuntza prestatzen hasi ginen, unibertsitatara, komunikabideetara, administrazioa iritsiko zenerako. Ahalegin kontziente bat izan zen,

eriz ere martxan ari dela; akademia baten zeregina batez ere arauak ematea da, eta Euskaltzaindiak erabakiak hartzen dihardu gaur egun. Beraz, 1984ko aipu hori erabat zaharkitua geratu da.

■ Zertan da hiztegi batua?

P letran gaude jada. Lehenengo oinarritzko zerrenda prestatuko dugu, eta horren ondoren, bigarren pasada batean handitu egingo dugu hiztegia. Hitz asko eta asko bigarren bueltarako gelditzen dira. Hala ere, estreinako pasada honekin ere oraingoa baino batasun handiagoa lortuko dugula uste dut. Martxa onean doa, beraz.

■ Zera esan zenuen 1992an: «*Sarasola eta bestek (...) goitik egiten dituzte azterketak, eta besteok, Euskaltzaindian boturik ez dugunez isilik egon behar. Eta jakina, ni ez nago bide horretatik joateko prest. Gehienok, orain artean, bizkaitarrak izan gara hiztegi gintzan, baina ez dut uste bizkaieraz abusurik egin dugunik. Orain, gipuzkera gauza guztien gainetik jarri da eta besteok hutsaren hurrengotzat jo gaituzte, geure euskarak ezertarako balio ez duelakoan*». Aldatu da hori joera orri?

Zerbait bai, baina ez guztiz. Hori da nire kezkarik handienetako bat. Euskara batua ez da bakarrik literaturarako euskara bat; nik neuk euskaldun guztion integrazioarako bidetzat ikusten dut. Hizkuntzaren ikuspegitik, jendea prest baldin badago Euskaltzaindiak erabakitzen duen edozer onartzeko, bistan dago berdin dela Zuberoako euskara edo Gipuzkoakoa edo beste edozein hartzea batuaren eredutzat. Baina beste gauza bat da soziologia. Hau da: euskara batuan guztiok irabazle eta guztiok galtzaile izan behar dugu; guztiok amore ematen jakin behar dugu, alegia. Baina badirudi bizkaitarrok ia gauza guztietan amore ematen jakin behar dugun bitartean besteei ez zaiela gauza bera eskatzen. Esate baterako, nire ustez erabat lotsagarria da aspaldi honetan euskara batuaren aitzakian Euskadi Irratian dagoen etengabeko gipuzkoar gehiegikeria. Nik ez dakit hor zuzentzailek baduten, baina urtebete da, adibidez, haurrentzako saio batean (Maritxu Berriren saioa, hain zuzen ere) «*Bizkaiaitak deitzen baduzue*» moduko astakeria entzuten ari naizela; horrez gain, «*laister*» gora eta «*laister*» behera jarraitzen dute, eta «*hemezazpi*» gora eta «*hemezazpi*» behera, eta beste hainbat gehiegikeria, etengabe. Badirudi eredu bakarra Gipuzkoakoa dela, eta besteak dialektokeriak direla. Ez dut

MONIKA DEL VALLE

— motel ibili zen ».

euskara eguneroko zeregintxoetara mugatua gera ez zedin.

■ 1984ko zure beste aipu bat irakurriko dizut: «*Aresti hil zenetik, batasunaren arazoan motel, geldi eta atzerapausoka dabil Euskaltzaindia*».

Gauzak erabat aldatu dira. Garai batean Euskaltzaindia —agian Euskal Gobernua sortuta gauzak aurrerantzean berez joango zirelakoan— motel ibili zen. Hainbeste urtetan ez zen inolako erabakirik hartu, baina nik esango nuke Euskaltzaindia be-

H a m a r r e k o a

BENJAMIN TUTERAKOA

«Marco Polok baino 100 urte lehenago egin zuen bidaia; bere bidaia-liburua garrantzitsua da garai hartako judu komunitatea nolakoa zen jakiteko»

JOANNES LEIZARRAGA

«Berari eta bere taldearen lanari esker Euskal Herria modernitatean sartu zen»

RESURRECCION MARIA AZKUE

«Izugarritzko bakarlari lana egin zuen. Ez zuen eskolarik utzi, eta hori izan zen bere akatsik nabarmenena»

SABINO ARANA

«Lan ikaragarria egin zuen nazio honen kontzientziaren alde. Euskaraz ere arduratu zen, baina, borondaterik onenarekin bazen ere, hor gauza gehienetan okertu zen»

GABRIEL ARESTI

«Haren inguruan ibili ginenok ispilu bat genuen berarengan. Euskara baserri-girotik urrundu eta bide berria urratu zuen»

FEDERIKO KRUTWIG

«Unibertsaltasuna irakatsi zigun. Bi maitale zituen: euskara eta greziera. Agian liluratuegi zegoen grezierarekin»

XABIER GEREÑO

«Inurri-lana egiten du. Biziki estimatzen dut»

BITTOR KAPANAGA

«Zentzu komun eta oneko baserritar ilustratua. Beti izan du gazteak erakartzeko ahalmen berezia»

JON JUARISTI

«Lan inportantea egin dezake euskal kulturaren alde. Idazle desaprobatxatua da. Bere kritikak neurri handiz egia diren arren, ez ditu kontestualizatzen»

IBON SARASOLA

«Mitxelenak utzitako lana bere gain hartu du; etorkizunean zor handia izango dugu berarekin»

MONIKA DEL VALLE

■ «Zertarako alfabetatu nor bere euskalkian literatur produkzio osoa batuan badago?».

uste hori bide ona denik. Euskaldun guztiok sentitu behar dugu eroso euskara batuan. Gauza batzuetan (aditz formetan, adibidez) amore eman behar da. Baina beste batzuetan erabat normalea izan beharko luke beste euskalkietako hitzak ere euskara batuan sartzeak. Eta hori da nik ikusten ez dudana.

■ **Hedabideetan ere ez gabilta beraz behar bezain fin.**

Komunikabideetan gehiegikeria na-

barmenak egiten direla iruditzen zait. Oraindik euskalkietatik egin daitezkeen ekarpenak gutxietsi egiten direla uste dut.

■ “Pentsalariekin berehala hasten gara filiazio politiko bila, Inkisizio modukoa sortuz. Hori ez da bide zuzena”

Kontuan hartu behar da bizkaiera dela euskara baturako prozesuan gehien galdu behar izan duen euskalkia. Hortaz, lexiko

arloan eta ekarpen osagarrietan garrantzi gehiago eman beharko litzaioke bizkaierari (eta, zer esanik ez, baita Nafarroa eta Ipar Euskal Herriko euskalkiei ere).

■ **Batua-euskalkiak dialektika ez da atzo goizekoa. Zein leku dagokio hori koitzari?**

Bada bide bat nik oso garbi ikusten ez dudana. Batzuek jendea bere euskalkian alfabetatu gura dute; nik ez dut uste hori bide zuzena denik, eta esango dizut zergatik: «*eman dizkiot*» idatzi beharrean «*eman deusdaz*» idatzita ez dugu hizkuntza aberastuko, gauza berbera esango baitugu. Beste gauza bat da «*erori*»-ren sinonimo moduan «*jausi*» ere erabiltzea, edo «*anaia*»-ren aldean informazio gehigarria ematen duen «*neba*» erabiltzea. Berdin «*hatza*» eta «*behatza*»-ren kasuan ere. Hor badaude ñabardurak, hortxe dago bizkaieraren aberastasuna. Baina euskal aditza den bezain aberats eta zaila izanik, zertarako zailduko dugu gehiago? Azken buruan, zertarako alfabetatu nor bere euskalkian gero gaur egungo literatur produkzio osoa euskara batuan badago? Gai-

nera, euskaldunberriak ere hori daude. Zer irakatsi behar haiei? Bada, ikas dezagun euskara batua eta kitto. Baina hori baino gehiago, nor bere euskalkian mintzatzen jakinez eta euskalkien lexikoa eta

esaera jatorrak euskara batura ekarriz.

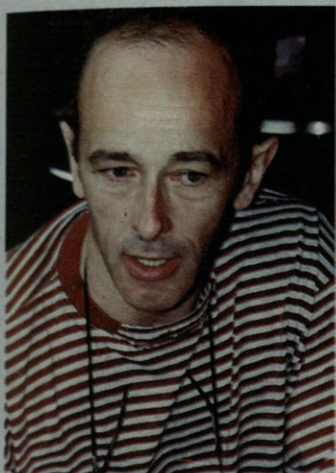
■ **Erdaren morrontzapetik askatu beharra ere planteatu du Sarasolak.**

Ibonek oro har arrazoiak dauka, espainolera makurtuegi gaudelako. Hala ere, lehengo egunean Amazoniako indioei buruzko saio bat ikusi nuen. Peru aldeko indio batzuk ziren; bertako hizkuntza aparte ez zekiten beste bat bera ere, gaztelania ikasi nahi zuten, kosta ahalakosta, goragoko maila sozial bat iristeko. Jakina, mundu-ikuspegi batetik zera esan daiteke: «*Gaztelaniaren pentsuan egon beharrean, hobe lukete ingelesari erreparatzea*». Baina zer egingo lukete ingelesarekin non eta Perun? Hango gizartean gaztelaniak askoz ere indar eta garrantzi handiagoa dauka ingelesak baino. Hortaz, ingelesa bai, kontuan hartu behar dugu, baina ez gaitezen pasa. Zoritxarrez, gaur egungo euskal gizartean asko dira ingelesez hitz egiten ez dakitenak. Hortaz, ingelesa askoz ere hizkuntza arrotz eta urrunagokoa zaigu gaztelania eta frantsesa baino. Beraz, gaztelania eta frantsesa batera datozenean, nik uste, bide hori gu-

MONIKA DEL VALLE

■ «Euskal kultura egiterakoan monolitikoegiak izan garela esango nuke».

■ **Andolin Eguzkitza**
EiEko lehendakaria

Lagun leial eta euskaltzale fina

Ez da erraza norberak aspalditik ezagutzen duen eta benetako estimutan daukan lagunaz era publikoan berba egitea. Ez zait horregatik erraz egiten Xabier Kintanaz berba egitea, gauza onik baino ezin baitut esan, eta beldurrez bainago norbaitek esan behar ditudanetan lagunarteko larregi ikusiko ez ote dukeen.

Aspaldian ezagutu nuen Xabier, hamasei urterekin eta euskaldun bihurtu berritan, bion irakasle zorrotz Aita Mokoroarekin nengoen egokiera baten, apaiz eskolapioak euskal aditzaren katramilen berri ematen zidanean. Gero Unibertsitatean eduki nuen lagun. Beraren bidez Gabriel Aresti zena ezagutu nuen, eta niretzat arras berri zen euskal munduko beste hainbeste jende, baina beraren bidez batez ere (Xabier beste edozer baino zehatzago definitzen duen eskuzabaltasunari esker) asko eta asko ikasi nuen, bera izan baitzen, Aita Imanol Berriatua zenarekin batera, eroapen ez gutiz, euskaraz idazten irakatsi zidatenak.

Gabrielekin zebilela, orduko burruka latzetan

poeta handiak zeukan su berberaz aritzen zen euskara batuaren alde, hala nola harekin batera «Batasunaren kutxa» idatzi zuenean, edota berarekin batera ere gero gauzatuko ez zen, baina hizkuntzaren ikuspegi historikotik bezala, hala ikuspegi nazionaletik hoberena zen aditz batu-rako proposamendua egin zutenean. Gero euskarari eskaintako orduak eta urteak etorriko ziren literatur obra interesgarria sortuz, baina hizkuntza moderno bat egiteko esperantzarekin hamaika erdaretatik itzuliriko orri kopuru amaigabea batez ere. Horiekin batera, Euskara Batuaren zabalkundean eragin gehien eduki duen liburua ere etorriko zen: «Hiztegi modernoa».

Oso gaztea zelarik euskaltzain urgazlea jadanik, urteen poderioz euskaltzain osoa ere egin zuten. Eta hor segitzen du, lantzean behin apur bat erretxin, baina inongo zalantzarik gabe bere burua osotara euskarari eta Euskal Herriari eskainia. Ez baita guti oraindik Xabierrek eskaintzeko daukana ●

txienez kontuan hartu beharko genukeela, nahiz eta ingelesak beste gauza bat agindu. Horrek ez du esan nahi ingelesa nagusituz doan neurrian bide nazioartekoago bat hartu behar ez dugunik; bi muturren arteko oreka beharko genuke.

■ **Beste kontu batzuetara etorrita, azken boladan zeresan dezente eman dute «Sugearen iraultza» eta «Euskal zibilizazioa» liburuek. Zer pentsarazten dizute liburuek?**

Antzeko fenomenoak ikusi dut nik Georgian; georgiarrak, nola-halako kultur askatasuna lortu zutenetik, beren hizkuntza eta kultura aztertzen aritu ziren. Eta hartan, arazo batekin egin zuten topo: herri indoeuroparrek elkarren artean lotura handiak dituzten bitartean, eurek, aldiz, oso lotura txikiak dituztela ingurukoekin. Egoera horretan umezurtz izateko sentimendua sortzen da. Espainiar zein frantsesak, ordea, latindarrak dira, eta horrez gain indoeuroparrak ere bai, germaniar eta eslabiarrekin batera. Haiek badakite zer nolako kultur familian bizi diren. Euskaldunok, aldiz, ez dugu lotura genetiko ez linguistikorik aldameneko herrieekin. Orduan, tentazio hori aski normala iruditzen zait. Hala ere, ez daukagu elementurik gure lehen aro hori nolakoa zen jakiteko eta maizegi jotzen dugu fantasiara; eta jakina, horrek ez digu inolako mesederik egiten. Nazio guztien sorreran egon da zorioneko ar-

kadia horretara itzultzeko guraria, «*libre ginenean zoriontsu ginen eta orain menperaturik gaudela ez*» eta antzerako mitoak. Hori guztiori oso polita da, eta lehenago, historia irakasteko beste modu batzuk zeudenean horrelakoez baliatzea normala zen, baina gaur egun serioago izan behar dugu, eta gauza bat esaten dugunean ondo oinarritu. Hor daukagu problemarik handiena:

■ «Komunikabideetan gehiegikeria nabarmenak egiten dira».

nola-halako intuizio batetik mundu bat ateratzen dugu eta mundu hori kanpoko edozein kritikok harrikada batekin birrin diezaguke, kristalezkoa delako. =

■ **Ez dira falta izan horrelako kritikoak, euskal kultura barru-barrutik ezagutzen dutenak gainera. Horrek asko kezkatzen ei zaitu.**

Kasu bakoitza desberdina da, ez dira nahastu behar. Hala ere, euskal kultura egiterakoan monolitikoegiak izan garela esango nuke; beste gauza batzuetan, berriz, ez dugu hain modu hertsian jokatzeko. Txirrindulari on bat daukagunean kirol aldeko emaitzak txalotzen dizkiogu, baina ez diogu galdetzen zer iritzi duen politikaz edota abortuaz; neutralago jokatzeko dugu. Pentsalariekin, aldiz, berehala hasten gara filiazio politiko bila, Inkisizio moduko bat sortuz. Hori ez da bide zuzena. Ez dugu pentsatu behar independentista izatea dela euskaldun izateko era bakarra. Aukera politikoetan erabateko askatasuna egon behar da. Norbaitek euskaldun izanagatik beste hizkuntza batean idatzi gura badu, hori ere onartu egin behar diogu. Horrela jokatzuz, aniztasuna errespetatzeaz gain jende gehiago erakarriko genuke, geure euskalduntasuna ukatu gabe. Guztiz bestelako kontua da Mosquerak-eta, aipatzen duten «vasco» izateko beste modu erabat erdalduna, hori espainolismo lotsagabea baino ez baita ●

♦ **AITOR ZUBEROGOITIA**

E Z P

PRINTZA

Euskadi Gaztea

Xabier Lasa andoaindar kazetariak Euskadi Gaztea gogorki kritikatzan du otsailaren 25eko «Euskaldunon Egunkaria»n. Dena den, saioaren bati onartzen dizkio ere merituak «Gutunak oasitik» izenburupeko testuan:

«Euskadi Gazteak entzule ez-pentsalariak, irri eta onomatopeiaren automatik, bere fartsari segizio pasiboa egingo dioten konpartsak lantzen ditu. Goizetik gauera, suge-liluratzaileez jantzitako musika-jartzaileek mundu zoriontsu baten ihesbide kimerikoa eskaintzen diete gazteei. Eta hauek —audientziari eta beren kexu faltei so eginez gero—, bapo dira eskaintzen zaienaz. Neurona errebeldeak lehortzen dituen basamortuan, aurki, aurki daiteke oasi txikirik ere. Ainhua eta Daniren *Hi bizi haiz, hi saioa urrutira gabe*. Amodiozko gutunen proposamenari 60tik gora gaztek erantzun diote. Pasa den astelehena eta datorrena hartu dituzte horietako hunkigarrienak irakurtzeko. Datu adierazgarria: dramatikoak, ez-amodiozkoak, femeninoak dira gehienak. Are adierazgarriagoa: bestela pentsatzera eramaten gaituzten arren, EGko entzuleak badiu sentimenduak, literatura gosea... Sistemaz zirkatzen izan zaion sormenaren arrazirik ez dagoen, euskal gaztediak badaki ezusteko pozgarriak ematen».

EUSKAL WEBGUNEEN RANKINGA

KAIXO euskarazko bilatzaileak Eustat-ekin batera, euskal internauten artean inkesta zabala burutu du. Dagoeneko emaitzak Kaixoren orrialdean topa ditzake bertara hurbiltzen den orok. Besteak beste, internautei euskal webgune gogokoena zein duten galdetu zaie eta erantzunen arabera ranking bat osatu dute. Lehen postuan, 248 botoekin, Kaixo bera dugu, bigarren «El Correo» egunkariko gunea eta hirugarren Euskadi.net. «Diario Vasco», EHU, Jalgi, País Vasco, ARGIA, Eustat, eta IVAP-HAEE ere, orden horretan, lehen hamarren artean sailkatu daude. Horretaz gain, euskal internauten ezaugarrien, joeren eta iritzien inguruko datu ugari bilzen du inkestaren emaitzak.

ERBESTEA 60 URTE GEROAGO

IRAGAN astean Donostiako Udalean «Kultura eta erbeste donostiarra» lelopean hainbat ekintza burutu zen. Gerra Zibilaren amaieratik 60

60 URTE GEROAGO AÑOS DESPUÉS

■ Erbesteko euskal kultura aztergai.

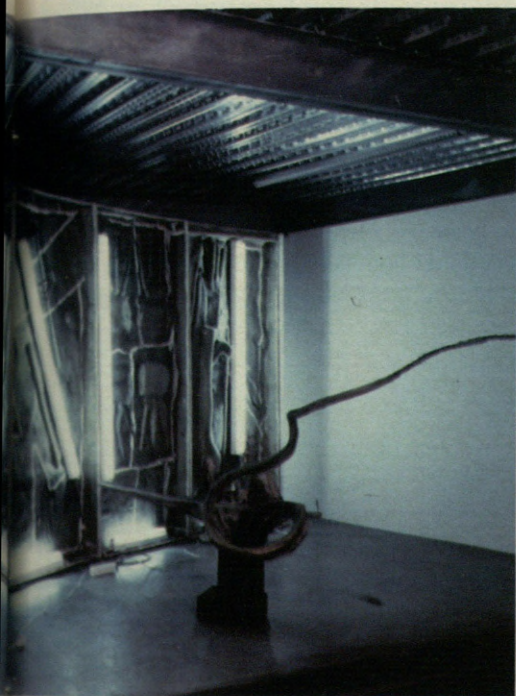
urte betetzen diren honetan, ez da hau ordea, antolaturiko ekitaldi bakarra. Martxoan lekuko Hondarribiara joango da, apirilean Gernikara erbestearen literatura eta kultura ikuspuntu orokorrako batetik lantzen, eta ekainean Tolosa eta Lekeitia. Urriaren Madrilerira iritsiko da RSBA-Pren eskutik eta azkenik, azaroan, EHUK hainbat mahainguru eta hitzaldi eskainiko du «Euskal Erbestearen pentsamendua» izenburupeko kongresuan. Urte luzez, euskal kulturak erbestean izandako garapenaren garrantzia sakonduko da, beraz, 60 urte geroago.

«IZARRETAKO BITAKORA»

HORRELA du izena Maskarada antzerki taldearen lan berriak. Iragan astean Bilboko Arriagan estreinako emanaldia eskainirik, aurrerantzean Euskal Herriko beste hainbat puntura eramango dute. Mikel Martinez aktoreak buru-

HITZ BITAN ● Hona Koldo Rodriguez EHEko ordezkariak esandakoa: «Argi dago A eredu sektore espainolak Euskal Herrian duen arma bat dela: hau da, A ereduaren umeei euskara eta Euskal Herria gorrotatzen erakustez gain, euskararen ezagutza ukatzen zaie» ● Ez dirudi Xabier Gurrutxaga guztiz iritzi berekoa denik: «Euskararen borroka ez da gaztelera, frantsesa edo ingelesaren aurkako prozesu bat (...) Euskararen erronka nagusia da gure eremuko 'hizkuntzen plazan' bere lekua lortzea» ● Josu Mujika dantzariaren eskaria da hau: «Oso dantza eskola zabala behar da hemen».

L A K

tuklo duen Zientzia-fikziozko bakarriketa hau Stanislaw Lem idazlearen testuan oinarritzen da.

KAZETARITZA MINTEGI BERRIA

RIKARDO Arregi Kazetaritza Mintegia sortu da, P. Salaburu EHUKo errektoreak eta J.A. Gabarain Andoaingo alkateak sinaturiko akordioaren ondorioz. Urtebeteko beka bat eskainiz (1.500.000 pezeta) euskarazko kazetaritzaren historia aztertzea du helburu mintegi berriak.

GAZTEENTZAT ORIXE SARIA

EUSKARA eta euskal kulturaren alde lan oparoa eginiko pertsonen biografiak biltzeko asmoz sortu zuen Eusko Jaurlaritzako Kultura sailak «Bidegileak» bilduma. Berriki, bildumaren barruan bi sorta berri argitaratu dira. Modu honetan Jose Frantzisko Aizkibel, Pierre Lhande, Plazido Muxika, Gabriel Aresti, Balendiñe Al-

ANDRES NAGEL BIDE BAZTER

Dagoeneko zabalik da Andres Nagel artista donostiarraren «Fuera de servicio-Bide bazter» izenburuko erakusketa Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean. Irudia eta pintura hiru dimentsioko osagaiekin bateratuz, hainbat hizkuntza artistikoren konbinaketaz, animaliak, objektuak, paisajeak, pertsonaiak, gorputz atalak, fantasiako pertsonaiak... sortu ditu egileak. Orotara donostiarraren 68 obra bildu dira, gehienak artistak azken hiru urteotan buruturikoak.

bizu, Mari Jane Minaberri, Santiago Onaindia eta Jon Etxaideren oinarritzko biografiak irakurleen eskura ipini dituzte eta Kultura Saileko Xabier Aizpuruak esandakoaren arabera, aurki biografio Interneten ere kontsultagarri izango dira.

■ Etxaide, Aresti eta Minaberri 'bidegileak'.

■ Bide Ertzean.

IZENAK

Bide Ertzean taldeak disko luzea grabatuko du martxoaren bigarren hamabostaldian «Zure minari» izenburupean. Berriro ere, Jose Luis Otamendi azpeitiar poetaren testuak musikatuko ditu taldeak. Dagoeneko entzungai da, bestalde, taldeak Ruper Ordorika, Igor Elortza eta Gorka Urizurekin batera, martxoaren 13an ospatuko den Elkartasun Egunerako «Badator Eguna» kantua.

Idi Bihotz taldeak dagoeneko grabatu du «Arimaerratu» bere bigarren diskoa. Oihukaren eskuetik apirila hasieran kalean egongo da metal doinuak lantzen dituen Bilboko taldearen lana.

Mikel Urdangarin zornotzar kantariak ere «Badira hiru aste» bere bigarren lan luzea aurki kaleratuko du Gaztelupeko Hotsak zigiluarekin.

■ M. Urdangarin.

eta bertan interpreteak hezi behar dira, gaur egun ez baita dantza ongi egitearekin soilik ezer lortzen. Teknika behar da, eta antzerkia egiten jakin behar da, eta kantua, interpretazioa, klaketa, jaza...» ● Jorge Oteiza Bartzelonan izan zen iragan astean bere eskultura handi bat jartzeko lanak nola doazen ikusteko. Bartzelonan duen beste eskultura erasotu zuten duela gutxi. Han esan zituen honakoak: «Nire eskultura guztiak publikoak dira, eta niretzat laudorio handia da nire eskulturen kontra jotzea, horrela ni bezalakoak izango direlako, nik ditudan zauri berak izango dituztelako» ●

Quosque Tandem?

(Ondorengo testua Euskal Kulturaren Urtekariko zinema ataleko sarrerari dagokio. Akats tekniko bat medio, zinemako 1998.eko balantzea jasotzen duen testua ez zen zegokion tokian argitaratu. Bere balioa kontuan hartuta, iritzi orrialde honetan eskaintzen diogu irakurleari).

Baten batek ondoko kronologia irakurtzen badu, uztza on eta interesgarri baten aurrean gaudela pentsa dezake. Montxo Armendarizek buruturiko «Secretos del corazón» filma, lau Goya sari irabazi ondoren, ingelesa ez beste hizkuntzetako filmarik onenaren Oscar saria irabazteko hautagai izendatu zuten.

Bestalde, Goya sariekin jarraituz, animaziozko film onenaren saria Baleuko ekoiztetxearen «Megasonikoak» lanak jaso zuela ikus dezakegu.

Hori gutxi balitz, Canneseko 98ko Zinemaldian Laudioko Tinieblas Gonzalez gazteak, «Por un infante difunto» laburmetraia dela medio, lortutako kritikaren saria dugu gogoan ere.

J.B. Berasategik «Ahmed Al-hambrako printzea» animaziozko filma estreinatu zuen, harrera on bat lortuz. Esan beharra dago, gainera, filma euskaraz burutu zela eta bi hizkuntzetako bertsioak eskeini zirela pantailetan.

97ko Gabonak baino egun batzuk lehenago, Ernesto Telleriaren «Suerte» estreinatu zen. Filmak jaso zuen harrerak ez du zerikusirik izenburuak adierazten duen mezuarekin. Aurtengo ekainaren 6an Canal Plusen Telleriak 1996an errodatu zuen «Menos que cero» filma estreinatu zuen. Nik dakidanez, filma hau bere garaian ez zen pantaila handietaraino iritsi.

Julio Médem-en «Los amantes del Círculo Polar» izeneko filmak, berriz, kritikari eta ikusleen txalorik handienak jaso zituen irailean estreinatu zenez geroztik.

EZ zen hori egun haietan estreinatu zen film bakarra. Egundak batzuk beranduago eta Donostiako Zinemaldiaren testuinguruan Ramon Barea aktore ezagunak berak idatziriko antzezlanetik abiatuz burututako luzemetraia eskaini zigan. Iraileko

egun haietan ikusitako erantzuna ikusirik, «Pecata minuta» honek harrera arrakastatsua izan dezake komertzialki estreinatzen denean. Filman antzokietan eskeinitako bertsioan baino pertsonaia gehiago azaltzen badira ere, moldaketa bikaina dela esan dezakegu.

Mundua ezagutzeko beren komentutik ihes egin nahi duten monjen pasadizuak kontatzen dizkigun filmaren ekoizlea José María Lara dugu, hemengo zinematografiarekin estuki konprometituta dagoen gutxi horietako bat. Bere izena eta lana aurkitzen ditugu ere La Cuadrilla duelu gutxi eskaini digun «Atilano Presidente» filma aurrera eramanez dutenen artean.

Xabier Portugal

“Ekoizpen guztiak, hizkuntza

batean hala bestean,

errespetagarriak badira ere,

euskaldunak galtzen ateratzen ari

garela iruditzen zait”

OSO bizimodu petrala badaramate ere, burututako laburmetraiak ere aipatu beharko genituzke, baina zerrenda luzeegia suerta zitekeen. Dena den, Tinieblas Gonzalezena arestian aiatu dudanez, Altuna eta Esnalek eginiko «Txotx» ekarri nahi dut lerro hauetara, gaur egun, gezurra badirudi ere, txalogarria baiteritzot egile hauek euskaraz lan egiteko erakutsi duten interesa. Egundoezini exijitu beharko geniokeena betetzen ez denez, mirezgarria deritzogu pantaila handietan euskara entzutea.

«Ahmed» eta «Txotx» alde batera utzita («Pecata minuta»k euskal bertsioa izango duela espero dut ere), gainontzeko filmak eta aipatu gabe utzi ditudan laburmetrai eta erdimetrai asko Cervantesen hizkuntzan iritsi zaizkigu soil soilik.

AZKEN hilabeteotan, oraindik hauteskunde kanpainaren oihartzunak itzali ez direnean, sarritan dugu mintzagai euskal izaeraren

inguruko eztabaida. Horri buruzko zenbait ikuspegi atzerakoi aldatzen ari dela ukaezina bada ere, euskal kulturaren nortasun ezaugarriak aztertze eta berdefinitze garaia heldu dela koan nago. Hala ere, ekoizpen guztiak, hizkuntza batean hala bestean, errespetagarriak badira ere, euskaldunak galtzen ateratzen ari garela iruditzen zait. Eusko Jaurilaritza eta beste erakundeak noraezean dabilatzalako alde batetik eta errealtate merkatuaren legeetara moldatzen hasi garelako bestetik ●

K E P A J U N K E R A

Bere bizitza musika da. Lana bere bizitza da. «Bilbao 00:00h» lepo inguruan sentitu izandako uztarriak astintzen dituen artista baten lan handia da. Arrakasta onartzen duen bilbotar honek 1986an Trikitixa Txapelketan entzuleak harritu zituen gazte harekin koherentzia gordetzen du.

“MUSIKAN ADIERAZTEN JAKITEKO DENBORA BEHAR DA”

■ «Jendeak trikitixa oso musika purutzat eduki dezake, baina ondoko probintzia guztietako musiken eraginekin oso nahastua dago».

Hamar-hamaika urte zituela sentitu zuen Kepa Junkerak trikitixaganako erakarpena, eta sentitu zuen «erritmo hori, bizitasun hori» trikitilari klasikoaren orroak aditu zituenean. «Inork ez luke imaginatu izango, izan naizenekoa izanda, autopista hementxe aurrean, nola sartuko nintzen ba mundu honetan. Oso pozik nago, abentura bat da hau guztiau, oso harro sentiarazten nauen film bat». Kasetekin ikasi zuen instrumentua jotzen, autodidakta moduan, eta horregatik garatu zuen trikitixa jotzeko teknika berezia, baxuak erdiko bi atzamarrekin joaz eta eskuin eskuaren erabilpen berezia eginez. Agian horregatik izango zen, bai, edo Bilboko Errekalde auzoko mutila zelako beharbada, baina gaztetatik ez zituene bere ikaspenak zetorkionaren arabera moldatzen utzi, eta beti musikaren alor ezberdinetan ibili den jendearekin harremanetan ibilia da, ikasten, ikertzen.

Musika mugarik gabea da, anitza, Kepa ez du generoetan sinesten. «Lehen pentsatzen zen trikitixa jotzeko ez dakit zein lekutan bizi behar zinela, ezin zinela hiri batetan bizi, euskara jakin behar zenuela... baina niri musika gustatzen zait, beste edozer gustatu eta egiten duzun bezalaxe». Zortzi disko eta beste musikariekin egindako hamaika kolaboraziotako ibilbide oparoaren ondoren, «Bilbao 00:00h» World Music etiketaren inguruan munduan zehar hedatzen ari da).

■ Azken diskoaren arrakasta musika etnikoen goraldiarekin lotzen al duzu?

Bai, baina hori nik esango banu, jende askorentzat iduri luke orain arte egindakoarekin ez naizela zoriontsu izan. Orain artean egin dudako proiektu bakoitzarekin —horrek dakarren guztiarekin, musikan ez baita dena polit— beti izan naiz zoriontsu, eta uste dut beti izan dudala jendeak arrakasta deritzon hori, zer den oso ondo ez dakidan arren. Orain artean 3.000 edo 5.000 disko saltzea arrakasta zen ekoizpena ordaintzeko adina bazen eta. Askok saltzen duen diskoa besteak baino hobe denik ez dut inoiz pentsatu.

Azken diskoa gehiago saltzea halako musika motekin dagoen korrante unibertsalari lotuta dator, bai. Frantzia adibidez denbora asko daramate euren musikak afrikarrenekin nahasten. Hemen oraintsu biztu da interesa, eta jada ez dago arazorik halako musika gustatzen zaizula

■ 1982ko txapelketan. «Oso argi daukat musika ezin dela puntuatu».

esateko, edo emozionatzen zaituela, edo topikoetatik kanpo dauden sentsazioak sortarazten dizkizula.

■ Hainbat herritako folk musikariak bildu zarete «Bilbao 00:00h» diskoan,

■ «Bilbao 00:00h» diskoarekin ziklo bat itxi nahi izan dut, eta ni natorren ingurune honi eskaini»

nola elkartzen dira folklore ezberdinak?

Jendeak trikitixa oso musika purutat eduki dezake, baina ondoko probintzia guztietako musiken eraginekin oso nahastua dago, eta baita musikari dagokion mendebaldar korrante batekin, armonia edota erritmoei dagokienez. Nik lehiaketatan trikitixa, porrusalda, arin-arina eta fandangoa jotzen nituenean zera pentsa-

■ «Ezin duzu idatzi 15 urtekoentzat, edo 30ekoentzat, edo 60koentzat».

tzen nuen: gurea izango da. Baina Kantabriara, Asturiasera, Galiziarra joaten nintzen, eta erritmo berberak topatu Kantabrian 3x4 erritmoa duen fandangoari «a lo pesado» deitzen diote, eta arin-arinari «a lo ligeru». Carlos Nuñezekin «A Irmandade das estrelas» kanta grabatzerakoan Huriondo nire gaiarekin hasi genuen, eta gero galiziar jota batekin nahasten da, nik erabilitako erritmo berbera baita, eta gitarjole flamenkoa buleria batekin sartzen da gero, inolako problemarik gabe. Musikan denok elkar ezagutzen dugun parametrotan mugitzen gara.

■ 1988an lehen diskoa kaleratu zenuenean txapelketetako giroa bizi zenuen. Egun txapelketak telebistatikustean zer sentitzen duzu?

Egia esan, piska bat aspertzen naut. Musikan teknika handia izan dezakezu, baina denbora behar duzu adierazten jakiteko. Gazte horietako askok nik baino hobeto jotzen dute instrumentua, baina iruditzen zait ez dutela karisma landu, zerbait adierazi beharra. Ez dut uste eszenatoki batera igo eta serio jartze hori... oso hotza da. Gazte jendeari ezin diozu exijitu eszenatokira igo eta lau abesti asmatzea.

Ez da hain erraza. Nik 80ko Txapelketako diskoa ehundaka aldiz aditu dut etxean. Zerbait berezia zegoela nabaritzen nuen hura aditzean, baina aitortu behar dut oraingo txapelketek ez nautela emozionatzen, eta hori oso esanguratsua da. Horrek trikitixa sustatzen lagunduko al du, edo musika sustatzeko? Zalantzak dauzkat. Bestalde, kritika bat egiten dut: Txapelketak ikusten ditudanean ez dut ikusten zein kanta den, ezta egilea nor den ere. Nire kantak jo dituztela ikusi dut eta ez zuen ezer jartzen. Nik ezin dut disko batean «Penny Lane» grabatu eta Kepa Junkerak egin duela jarri; John Lennon-Paul McCartney jarri beharko du. Horrek musika honekiko dagoen errespetu falta adierazten dit. Badirudi pandereta eta akordeoiarekin egindako musikak ez daukala egilerik, ez daukala dedikaziorik, estudio bateko lana, ez eta sentsazio batzuk ere.

(Gauza ezaguna da Kepa Trikitixaren munduaren historia berriatzi egiten duela, beste ikuspegi batetik begiratu diola Bilboko bere balkoitik mundu itxi bat zekusanari).

Trikitixa disko klasikoekin ermo-

zionatzen jarraitzen dut nik: Laja eta Landakanda, Ramuntxo ta Iturbide, Fasio, Leon, Maurizia... Horiek dira emozioz nautenak eta jendeari gomendatzen dizkiodanak. Gero saiatu den guztiari buruz, bada, gauza asko egin dira denbora tarte laburrean, eta ez dakit jendeak oso ondo liseritu dituen proposamen guztiak, edo hori guztia egiteak suposatzen duena. Niri Tapia asko gustatzen zait, egin duena egin duela ere, musikari handietakoa iruditzen baitzait. Besteei buruz, egia esan piska bat kanpoan gelditu naiz.

Arrakasta izan duen gazteen belaunaldia ere badago, baina ni ez nau gehiegi emozionatzeko, errespetatu egiten dudana arren.

Orain dela hamar urte trikitixaren adierazpen handiena Txapelketa zen. Ematen zuten irabaziz gero errealizatu sentituko zirela. Irabazteko asmoz joan nintzen ni, nire musikarekin joan ere. Ez nintzen parte hartze hutsera joan, ezta probokatzer ere, publikoaren zati bat nire jarraitzaileekin harritu bazen ere. Nik pentsatu nuen bi neska haiek pozik zeudelako dantzatzeko zutela twist-a nire aktuzioak iraun bitartean (eta

ez kritika egiteko). Dibertitzera behintzat ez nintzen, ez, joan, beldurgarria baitzen belodromoko 8.000 pertsona haiei aurre egitea, musika hau den xumearekin eta eszenatokian sentitzen duzun biluztasunarekin. Oso argi daukat gainera musika ezin dela puntuatu, inork ezin diola nere kanta bati 4,5 edo 9,3 bat jarri.

■ “Ez dut nahi dudana musikarik egiten, nahi dudana musika zein den ez dakidalako, utopia bat baita”

86an ez genuen Txapelketa irabazi, baina toki askotatik deitzen hasi zitzaizkigun eta lehenengo grabaketak egin genituen. Euskal Herritik kanpo ikastaroren bat egiteko zortea izan nuen, eta kanpoan nengoela konturatu nintzen bazela teknikoki hemengook baino okerrago jotzen zuten jendea baina musikari buruzko ezagupen handiagoa zuena, munduko toki askotako musika ezagutzen zuten. Zer pentsa eman zidan. Ezagutu nituen musikari batzuk ez zutenak musikarik egiten erromeria gehiagotan jotzeko, edota txapela irabazteaga-

tik, ez eta inolako elkartetan egoteko ere. Ene buruari galdetzen nion: Astor Piazzolak txapelen bat izango ote du? Diruagatik jotzen al du? Eta hemen gehiago baloratzen zen egin izandako plaza kopurua musika bera baino. Musika azalezinagoa da. Ezin dituzu gauzak diruagatik, ezta arrakastarengatik egin; batzuetan kointzidi dezakete, baina askotan ez. Nire lanagatik ezagun nazatela interesatzen zait.

(Halako panorama ikusi zuenetik Kepak bere musikari zabalpena eman nahia konstante bat bihurtu du lanerako orduan. Zabalpena eta horrekin batera bilaketa etengabea).

Ez diot inoiz urdaiazpikorik inori oparitu. Pertsona zuzena izan naiz, eta deitu edo idatzi didan bakoitzari erantzun egin diot. Estatu mailan Radio 3ekin konturatu naiz zeinen garrantzitsua den zure musika heda dadin. Bestalde, Europan hainbat aldizkari espezializatu dago, eta zuzen fijoatzen badira oso garrantzitsua da atera ahal izateko. Ahoz-ahokoa ere oso garrantzitsua da, akordeonista asko ikastaroetan ezagutu nituen, eta haien giroan ezaguta-

■ Diskografia

Kepa, Zabaleta eta Mutriku, 1988. Trikitixa txapelketa istilutsu haientarako egindako melodien grabaketa. Trikitixaren hainbat molde apurtzen saiatu ziren lan berri-tzailean: «*Erromeriatan jotzen genituen vals eta horrelakoak ez genituen grabatu; fandango eta arin-arinak bakarrik, produktua mimatu nahi genuelako*». Disko honetan agertzen da Huriondo gaia, edozein trikitilariren erreperitorioan egun klasikoa dena.

✓ **Triki Up, 1990.** Jazza eta trikitixa elkarri lotuak. Oskorri eta Infussion taldeetako kideen kolaborazioekin, arin-arinak, fandangoak eta baladak, jazz ikutuekin: «*aurreko erritmoei marrazki berriak erantsi genizkien. Erromerien mundutik kontzertuen mundurako saltoa izan zen, bidaia hasiera bat, nolabait*». Jon Sarasuarenak dira hiru kanten letrak, eta Xabier Amurizarena beste bat.

✓ **Trikitixa Zoom, 1991.** Aurrekoaren ildotik, baina soinua gehiago garatuz talde formazioarekin: «*talde-lana aurerraratuagoa dago, Jazz-fusion estilotik*

gertuago». Melodia hauekin Kepak eta bere jazz bandak Espainiako gazteentzako folk berri lehiaketako lehenengo saria eskuratu zuten.

✓ **Trans-Europe Diatonique, 1992.** John Kirkpatrick britainiar eta Riccardo Tesi italiar akordeoilariekin batera Belgikan grabatutako disko akustikoa: «*Nire instrumentuari aukera gehiago bilatzeko aukera eman zidan, bestelako instrumentuen laguntzarik gabe*». Formato txikiko hiruko talde honek bira europear handia egin zuen. Ikuspegi berriak ezagutuz zihoan Junkera.

✓ **Kalejira Al-Buk, 1994.** Sustraietara itzulera, baina ñabardura berriekin: «*entzuteko errazagoa, beharbada, folk-rockaren eremuan murgilduz*». Letradun abestiak nabarmentzen dira, hainbat kantariren ahotan: Mikel Laboa, Joseba Tapia, Natxo de Felipe...

✓ **Lau Eskutara, 1995.** Julio Pereira gitarrajole portugaldarrarekin batera egindakoa. Disko hau ametsa zen Keparentzat: «*aspaldian miresten nuen Julio, eta nere buruari galdetzen nion: zer*

gertatuko litzateke elkarrekin zerbait eginez gero? Chieftains taldearekin jo genuenean elkar ezagutu eta proposatu egin nion». Hamabost egunetan bi musikari handik grabatutako bitxia.

✓ **Leonen Orroak, 1996.** Alboka aztergai hartuz, ama-lurraren soinetan sakondu nahi zuen: «*beti esan izan da albokak ez daukala errekurtsio askorik. Hau ez da armonia asko dituen diskoa, baina perkusio indartsuak dauzka eta horrek soinu basati samarra ematen dio, magia handikoa*». Ibon Koteron albokariak gain, musika berrietan jardun ohi duten kolaboratzaile ugari izan ziren: Tomas San Miguel, Javier Paixariño, Xose Manuel Budiño eta abar.

✓ **Bilbao 00:00h, 1998.** Junkeraren obra hamaika musikari ezberdinen topagune bilakatuta, salmenta arrakasta ekarri dion disko bikoitzean. Bilbotarrak munduan zehar egindako ezagupenen bilkura da: «*ez da kasualitatearen fruitu, esperientzia eta lan askorena baizik*». Kolaboratzaileen zerrenda amaiezina da. Lan arriskutsua eta emaitza paregabea ●

GRABAZIO-LAN ORO (1982 - 1997)

KONPOSAKETAK

- 1986 «Infernuko auspoa» KEPA, ZABALETA ETA MOTRIKU. ELKAR
 1990 «Triki up» KEPA, ZABALETA & IMANOL. ELKAR
 1991 «Trikitixa zoom» KEPA JUNKERA. ELKAR
 1992 «Ba Goaz» KEPA, GARI eta J. HERNANDEZ. —Durangoko Ibilaldiaren singlea— KARONTE RECORDS
 1993 «Trans-Europe Diatonique» KEPA JUNKERA, RICCARDO TESI ETA JOHN KIRKPATRICK. SILEX
 1994 «Kalejira al-buk» KEPA JUNKERA. ELKAR
 1995 «Lau eskutara» KEPA JUNKERA eta JULIO PEREIRA. ELKAR
 «Jalgi hadi euskaraz». —Korrikaren singlea—
 1996 «Leonen orroak» KEPA JUNKERA eta IBON KOTERON. ELKAR
 «Mari Jaia» Aste Nagusia. —Bilboko Jai Batzordearen ekimena—
 1998 «Bilbao 00:00h» KEPA JUNKERA.

TXAPELKETAK

- 1982 EUSKADIKO TRIKITIXA TXAPELKETA 1982 AZPEITIA. IZ
 EUSKADIKO TRIKITIXA TXAPELKETA 1982 DONOSTIA. IZ
 1986 EUSKAL HERRIKO TRIKITIXA TXAPELKETA 1986 ABADINO. IZ
 EUSKAL HERRIKO TRIKITIXA TXAPELKETA 1986 DONOSTIA. IZ
 1988 XV. TRIKITIXA TXAPELKETA 1988 DONOSTIA. IZ

EKOIZPENAK

- «Betiko trikitixa». LAJA, AUNTXA, SAKABI, TAPIA, EPELDE, RUFINO ARROLA... ELKAR

KOLABORAZIOAK

- 1984 «Alemanian Euskaraz» OSKORRI. ELKAR
 1985 VILANOVA I LA GELTRU 1985-86. 6º FESTIVAL INT. DE MUSICA POPULAR. AUDIOVISUAL DE SARRIA
 1986 «In fraganti» OSKORRI ELKAR
 1987 «Hamabost urte eta gero hau...». OSKORRI
 «Jo eta Hautsi» TAPIA eta LETURIA. ELKAR —"Jazzan ezak"—
 «IBILALDIA 87 ZORNOTZAN». DCD —"Lanean alai" eta "Eskola euskalduna"—
 1989 «Dultzemeneoan» TAPIA eta LETURIA. ELKAR
 «Datorrena datorrela» OSKORRI. ELKAR
 «Pon un idiota en tu vida» NASTE BORRASTE. DISCOS SUICIDAS
 1991 «Hi ere dantzari» OSKORRI. ELKAR
 «Trikitixa! Metodeon Dance Dynamite from the Basque Country». SAKABI, IMUNTZO, LEON, MAURIZIA, KEPA eta MOTRIKU... —"Bizkaian zehar" eta "Infernuko auspoa"—ERDE RECORS (Germany)
 «Tanz & Folkfest Rudolstadt '91». HE DECK (Germany)
 «Bilbo euskaldun dezagun» GONTZAL MENDIBIL. HILARGI—Singlea—
 1992 «Lilura urdinak» AMAIA URANGA. ELKAR
 «Ba dok hamahiru» OSKORRI. ELKAR
 «Iparragirre Hegalaria» GONTZAL MENDIBIL. KEINU
 «La tradición musical en España, la cornisa cantábrica». —"Arin arin" eta "Pandango"—SAGA
 «Behin baten» KOLDO AMESTOY & BIXENTE MARTINEZ. ELKAR
 1993 «Katuaren testamentua» OSKORRI. ELKAR
 «Olentzaro» GONTZAL MENDIBIL. KEINU
 1994 «Made in ris» JOSEBA GOTZON. ELKAR —"Etor zaitez iparrera"—
 «Con licencia de mi gente» ROSA MARIA. TECNOSAGA
 1995 «Landalan» OSKORRI. ELKAR
 «Las seis tentaciones» LA MUSGAÑA. XENO PHILE
 «Lezao» TOMAS SAN MIGUEL. NUEVOS MEDIOS
 «Estou vivendo no ceo» UXIA. NUBE NEGRA
 «Laberintoa» BALEN LOPEZ DE MUNAIN TRIO. RIBIUM RECORDS
 «El caiman verde» JESUS CIFUENTES. DRO —"Ska del paro"—
 «Planet Squeezebox» DISC 1. ELIPSIS ARTS...
 «Accordion Music from around the world». —África, América, Europa... herrialdeetako akordeolarien—
 «Hecho en Euskadi» KEPA JUNKERA. —"Madagaskar". El Correo egunkariaren CD bilduma—
 «Euskal Herriko musika / Music from The Basque Country» ELKAR. —"Madagaskar" eta "Fandango"—
 «Memorias de una vaca» ORQUESTA MONDRAGON. ARIOLA —"Akelarre"—
 «Keinuak» ZURRUMURRU. LAUTE
 «Grotoscos Personajes» GROTESCOS PERSONAJES. DDT
 1996 «25 kantu urte» OSKORRI. ELKAR
 «A irmandade das estrelas» CARLOS NUÑEZ. ARIOLA
 «Santiago» THE CHIEFTAINS. RCA/VICTOR
 1997 «Tan cerca de mí». PEDRO GUERRA. ARIOLA
 «Euskadi kanta lur» PEIO SERBIELE. DECLIC —"Berhuetá"—
 «La Musgaña en concierto» LA MUSGAÑA. RESISTENCIA
 «Manual para las flores» LOS PIRATAS. WARNER
 «Se vende» TONTXU IPIÑA. EMI
 «The pup ibiltaria» OSKORRI. ELKAR
 «Paralaia» XOSE MANUEL BUDINO. BOLOBOLO
 «Azen momentuan» MIKEL ERRAZKIN. HIRUSTA RECORDS

BESTELAKO GRABAZIOAK

- Euskal Telebistaren «Begirik kendu gabe» telesaiorearen sintonia
 • Argiñanoren «Sabado con Fundamento» telesaiorearen sintonia
 • Radio Euskadiko «Boulevard» saioaren sintonia
 • Radio Euskadiko sintonia nagusiak
 • Radio Popularreko «La flor de la canela» saioaren sintonia
 • «Santa Cruz Apaiz Gerrilaria» filmeanen soinu-bandan Bixente Martinezen laguntzaile
 • Karraka antzerki taldearen «El espectáculo» antzezlanaren soinu-banda
 • Marrazki Bizidunen sintoniak, Oskorri eta Fran Lasuenekin batera

Iturria: "Kepa Junkera" trikitixa. BBK

razten zaituzte... ateratzea ez da hain zaila.

Nik beti izan dut gauza ezberdinak egiteko grina hori, eta musikak esan nahi duen guztiaz zalantzan jarraitzeko beharra daukat. Ez dakit musikan ezer asmatzeko badagoen, ni neu geroz eta musikari modu gatuagoa sentitzen naiz. Jendeak gehiago dakizula uste duenean, niri geroz eta guxtiago dakidala iruditzen zait musikaren misterioaz. Musika gauza asko dira: jolasa, jakina, baina baita bizitzarekin oso lotuta dagoen zerbait, zure burua justifikatzeko modu bat, zerbaiten bilaketa eskuraezina. Musika utopia bat da.

■ Zer hasi eta zer bukatzen da Bilboan 00:00 orduan?

Titulua Astor Piazzolagandik hartu nuen, beti gustatu izan baitzaizkit haren tituluak: «Buenos Aires Hora Cero» edo «Tango Hora Cero». Tituluaren indar hori gustatzen zitzaidan: «Violentango», «Meditango»...

Proiektu bakoitzak beti hainbat bide zabaltzen dizkizu, gero hartu ditzakezunak ala ez. Disko honetatik, aurrekoetatik bezalaxe, pistak agertu dira: proiektu eta ideia asko jaiotzen dira disko honetan. Musikari bakoitzarekin aztertu dugu norberaren musika zer eranstean dion bestearenari, elkar aberastuz. Haietako bakoitzarekin hamaka esparru zabaltu ditugu, diskoan agertzen direnez gain. Tituluan orduaren erreferentziak abiapuntua ere adierazten du, aurreko lan orduak beti ere ahaztu gabe.

Bestalde, ziklo bat itxi nahi izan dut, eta ni natorren inguru honi eskaini, zeren beharbada baliteke ingurune hau niretzat garrantzitsu izatea, eta baliteke ere ezetz. Beharbada trikitixaren munduan hainbat gauza defendatu eta azaldu behar izateak portasun jakin bat eman dit, eta horrek erindartu egin nau. «Bilbotarra zara eta trikitia jotzen duzu?» eta halakoak entzutean hainbat galdera sortzen baitira; eta honek zergatik esan dit hau, pertsona horrek zergatik pentsatzen du musika leku honetakoa dela, zeren musika edozeini gusta dakiokkeen gauza baita eta edozein pertsona hori musika horretan sar daiteke, ezta? Diskoan guzti hori adierazia dago.

(Hitz hauek esaterakoan ez zaio, ordea, amorrutik berezirik somatzen Kepari. Bere musikan eta bizimodu lanpetuan zeharo sartuta dagoen arren, ezinegonei zuzenki aurre egiteko ohituraren hezi da Kepa Junkera musikaria. Iragana iragana du, eta jasandako kontrako giro haren itzala gaur darabilen mestizaia mezuaren baitan ko-

katzen du. «Bilbao 00:00h» disko aditzean entzuleak ezinbestean jasotzen du mezu hori, diskoaren izaera osoaz gain, Pedro Guerra kanariarraren poesiak dakarrenean «Del Hierro a Madagascar» kantari: «Una lengua común / un idioma mestizo / un sonido de arena / y de fondo de mar / una sola canción / para dar a los hijos / aquellos que han partido / que vienen y van / del campo y de la sierra... / de Itoiz hasta Portugal / del baile y de la siembra / del Hierro a Madagascar»)

■ **Diskoan kolaboratzaileen zerrenda amaitezina da. Nola egiten da lan hainbeste jende ezberdinekin, hau da, nola bilatzen da musika lengoia amankomuna eta nola grabatzen da.**

Gauza guztietan bezala, beti egon behar du arduradun bat erabakiak hartuko dituen. Askotan lan nekeza da zu baino jakintza handiagoa daukan jendea 'zuzendu' behar duzulako, baina zuzendari artistikoa zu zeu zara. Doinu edo erritmo jakin baterako musikari egokiena zein izan daitekeen pentsatu behar duzu, eta baita horrek zer erantsi diezaiokeen kantari, edo zer sor daitekeen une horretan. Denetariko erantzunak sortu dira: Bela Fleck-ekin gaia inprobisatu egin genuen bera hemen zela; Dulce Pontesi musika bidali nion, eta Donostiara kantatzera etorri zenean dena prest zekarren; lehenengoan grabatu genuen; La Bottine Souriante-koek idatzia ekarri zuten; Hedningarnakoek euren estudioetan grabatu zuten...

■ **Zure musikaren entzulegoa aldatu egin da hamar urteotan. Nola bizi duzu zuk publiko aldaketa hori grabatzeko orduan?**

Beti ikusten dut neure burua beste aldean, eta ez publikoa. Nire gurasoen gustuak asetzeko edo koadrilako aspaldiko lagunentzako idatziko banu ezberdina izango zen dena. Txapelketa haietan ere epaimahaiak entzun nahi zuena jo izan banu... Zinez uste dut niretzat jotzen dudala, nik sentitzen dudanarentzat. Hala ere, gusatzatzen zait jendeak nire musikaz gozatu ahal izatea, eta ondo pasatzea, eta ikusi dezaten ezberdina den zerbaitek egiteko gogo dagoela. Baina ezin duzu idatzi 15 urtekoentzat, edo 30ekoentzat, edo 60koentzat. Zergatik atsegin ditut nik hilik dauden mu-

sikariak —oraindik ere iraultzaileak iruditzen zaizkidanak—, eta beharbada harritu beharko nindukeen 18 urteko batek egiten duen musikak zergatik aspertzen nau?

■ **Orain nahi duena eta nahi duenekin lan egiten duen musikaria zara, eta gainera hori jendeari gustatu egiten zaio, eta saldu egiten du...**

Ez nago ados: ez dut nahi dudana musikari egiten, nahi dudana musika zein den ez dakidalako, utopia bat baita. Astor Piazzola edota Hermeto Pascual entzuten hasten naiz... eta musika hori egin nahi nuke.

MONIKA DEL VALLE

■ «Arrakasta izan duen gazteen belaunaldia badago, baina ni ez nau gehiegi emozionatzen».

Chucho Valdes entzun berri dut pianoa zuzenean jotzen Bilbon, eta Chucho bera izan nahi nuke une horretan, nahi dudana musika horixe da une bakoitzean. Salmentak koiunturalak dira, ni pozik nago disko bat egitea lortzen dudanean edo egiten dudanarekin dibertitzean, edo baita orkestrarena sofritu dudanean ere.

(Erronkak maite ditu Kepak. Bilboko Orkestra Sinfonikoarekin batera erronka handiari ekin zion «Bilbao 00:00h»-en aurretik: orkestra Kepa Junkeraren musikan sartzea. Baina orkestra handien lan egiteko erritmoa ezberdina da oso, lan ordutegiekin eta abar: produktua ez dago nor-

beraren esku, makina bat bezala funtzionatu behar du guztiak. Azkenean, urtebete lanean eman eta gero, kontzertu bakarra eman zuten elkarrekin, 1997ko Getxoko folk festibalean. Kepak ez zuen hura grabatzea argi ikusi eta proiektua geratu egin zuen. Gogorra izan zen hain musikari ezberdinekin lan egindakoarentzat, baina espero du laster berriro proiektuari ekitea: «halako musika handia sortzea hain instrumentu itikiarekin...»

Gaur egun jendeak uste dezakeen baino denbora gehiago ematen du Kepak Bilbon,

«hemen bizi naiz; gure ingurunean oso errotuta gaude eta bidaia-tzearena ere oso gogorra da». Berarekin jotzen duten bi txalapartariak —Igor Otxoa eta Harkaitz Martinez— prestatzen ari diren txalaparta diskoaren ekoizle lanetan ari da, eta baita laster bere kanta guztien pentagramak argitaratuko dituen liburu dotore baten prestatuntzan. Asteburu honetan Suedian egonak dira jotzen, eta hurrengoan beste nonbaiten. Baina denbora du guztia egiteko. Zurrumbilo hori gustuko du. Kontzertuak-ikus-tera joateko denbora ere badauka, edota komunikabide guztiei kasu egiteko, edo egunero jasotzen dituen 'fan'-en eskutitzak banan-bana erantzuteko, «bai, guzti-guztiei erantzuten diet, beti egin izan dut horrela»).

■ **Nola dakusazu Bilboko kultur giroa, 'boom'ik ba al da?**

Nik uste dut aukera pertsonala dela hori: izan ditzakezu 20.000 eskaintza, baina zuk ez baduzu inora joateko beharrik, edo ezer sentitzeko beharrik... Ha-

ra, orain dela 15 urte kontzertu bat interesatzen bazitzaian urrunera joaten nintzen hura ikustera. Chick Corea ikustera Boderlora joan ginenekoa gogoratzen dut: arratsaldean iritsi ginen eta musikariak probatzen ari ziren... zirraragarria zen. Nire ustez orain denbora falta da jendeak gauza horiez gozatzen ikasteko, baina orain behintzat aukera bat izango duzu. Guk ez genuen halakorik, eta horrexegatik bilatu egiten genituen eta garrantzitsuago ziren guretzat. Beharbada orain, etxean izanda, ez duzu horrenbeste gozatuko, ez da izango hain hunkigarria, agian askoz hotzagoa da ●

◆ PERU C. SABAN

Nor zen Larreko, oraindik hain ezezaguna egiten zaigun idazle hura? Pablo Fermin Irigarai Goizueta auriztarra zen. Larreko nafar euskaltzalea dugu. Orduko jeltzalea ere bai. Hortik aitzinerat polemika nagusi, ez bertzerik.

LARREKO: EUSKALTZALE, ABERTZALE, PERTSONA

■ Pablo Fermin Irigarai Goizueta, «Larreko», duela 130 urte sortu eta 50 urte hil zen.

Azken gerra karlista baino lehen-
xeago, 1869. urteko urtarila-
ren 25ean Pablo Fermin Iriga-
rai Goizueta «Larreko»
Nafarroako Auñamendi aldeko
Auritzen jaio zen, duela 130 urte
hain zuzen. Aita auriztarra eta ama
doneztebearra. Biak nafarrak, biak
euskaldunak. 1949an hil zen, lau-
rogei urte zuela. Berrogeita hamar urte pa-
sa dira. Mundua zeharo aldatu dela emaiten
du. Izan ere, berak bizirikoa euskaldunok
bi guda galdu genuen. Eta 36koan gerra bat

baino gehiago, zinez.

Ezin dut argazki tipi hura burutik ken-
du. Aitatxi bat. Bere etxeko egongelan iru-

■ **“Betidanik uste izan dut, ez
ginezakela aurrerapen aundirik egin,
baldin ezpadugu euskel ikastolik”**

dikatu beharreko aitatxi bat, berokia jan-
tzirik daramana. Gorbataiduna. Ile, bibote
eta bizarra urdinuak, dotore orrazturik. Ile
motz, kopeta zabal. Unamuno zelatan. Ezin

alderatu, hala ere, nafarrak inoiz ez ziola
kotz bere euskal nortasunari eta gure mun-
duaren etorkizunari muzin egin. Betaur-
ko biribil handiak. John Lennon piskat er-
bai. Baina ez John Ono Lennon. Kia.

Begirada xamurra zuela ezin ukatu
hizkera bezala. Idatzirikoa, bederen. Be-
tzuen irudiz nahikoa lehorra izan arren.
Edonola ere, goxotasun horretan begiei su-
dariela dirudi, gogortasuna, haserraldia g-
belean. Onerako edota txarrerako nortasu
handiko gizona. Ikus dezagun, bertzena
artikuluak hasteko erabili ohi zuen sarr-
mota, bi adibide nahikoa adierazgarri
«Barkatu, baño utz nazazue nere kolkoaren
ustutzerat» edota «Aspaldi badu ez dutala
Euskaldunako xokorik zikindu».

Eskerrak bere burua euskaldunberri-
hartzen zuen! Ez zen batere ona, ez, eus-
kararen egoera, euskaldunzaharren eremu
egun baino hagitzez zabalagoa izan arren.
Bere herria, Auritz, euskalduna zen orain-
dik. Egun ez. Bihar bai, apika. Bada, aitz-
herriko handikia zuenez, tikitandik erdi-
raren eragina senditu omen zuen nagus-
gure hizkuntzaren kalterako. Bere arti-
luak irakurrik, berriz, aurkakoa erran-
genuke. Ea zer dioen, erraiterako, Pello
Zabalak honetaz: «Baño: zer beroak, ber-
sapa, beti izerditan eta edaten! Iragan
igande arratsaldean bi erauntsi eder ber-
zituen, arri pikor zenbeit ere ba, euriarik
batio, baño ez kalterik egiteko».

LARREKO, EUSKALTZALE

Hauek bere hitzak, 55 urte zituen
larik: «Euskararen alderat eus-
biotzean ernatzen ari zen lan-
rea bear nuen alatu (...) zaar-
naiz, baño kolkoa bero dut orañik eusker-
ikasteko». Garai hartako Iruñeko hainbat
jauntxoren artean pizturiko nolabaiten
giro euskaltzaleak Larrekorengan eragin

GERLA URTE GIZUR URTE

zuela idatzi da. Bera ere horretan lekuko baitugu: «*Iruñe untan ere, euskararen alde, zerbeit ari dire (...) Ongi ala, ongi: Nafarroako euskaldunek zerbeiten bearra baginuen!*».

Frankotan urte horietako handiki anitz euskaltzale sutsu moduan azaltzen bazaizkigu ere, errealtatea ezberdina zela jakin badakigu jadanik, hau da, horietako jakintsu ugariren ikuspegia zientifikoa zen soilik, euskara altxortzat hartzen zuten, museoko bitxiztat. Baina ez bertzerik, hots, ez zuten deus ere egiten euskara bizi zedin, haien eskuetan neurri handi batean euskarak praktikan pairatzen zuen zapalkuntza sistematikoa konpontzea baze goen ere. ARGIA irakurtzen ohi dutenek ongi dakitenez eta Zuri Urmeneta andereak aspaldi aitortu zigunez, «*garai hartakoek hagitzez gehiago egin zezaketen, baina ez zuten egin*».

Badirudi, arlo honen gainean bederen, Irigarai jaunaren jarrera bertzelakoa zela. Antza denez eta modu erraz batez mugatzearen, irizpide modernoagoak erabiltzen zituela erraiten ahal dugu. Bere prentsa artikuluen artean irakur dezagun, ondorengoa kasu: «*Erdaratik euskararat itzulikatzeke lanaz mintzo delarik; adiaraztera ematen digu, noraraño argituak bear diren ortaritzen direnak. Bi itzkuntzetan nagusi direlarik, euskar lanen gaia ere, barnedanik ongi miatua eta ikasia bear dutela. Bertzeenaz euskararentzat kalte ditekela, lan orietan eskuak sartzea, baldin ezpadazki ongi jakin bear dituenak*». 1925ean idatzia.

Umore fina zuela bistan da, bertzalde. Bazterrak ongi nahastea zuen gustukoa. Izan ere, urtebete beranduago, Mussolini eta italiar faxistez mintzatzen ari zelarik honelakoa idatzi baitzuen menditarak: «*Azkenik ikasi dugu, Mussolinik bere lantegian begien aitzinean omen dauka Julio Cesarren iduria (...) Bearrik, euskaraz jakinen ez dutela, bertzeenaz salatuak gindezke*». Honen inguruan Nafarroako gobernadoreak zuen iritzia, berriz, ezezaguna zaigu. Beharbada artikulua hau, gehienak bezala, Iparraldean argitaratzeak arazorik ez izaiten lagunduren zion Larrekori. Ildo honetatik erran beharra dago Euskalduna berean baina 1927an Nafarroako gobernadore ohiari

euskararen etsaia izaitzea leporatu ziola, ironiaz jantzirik: «*Gure mintzoera ez bide ziztaion goxo*».

Amaitzeko, honela idatzi zion Monzon jaun euskaldunari «*La Voz de Navarra*» egunkari jeltzalean, noiz eta 1935ean, hondamendia gertatu baino urtebete lehenago: «*Euskararen aberastasuna, ikasiago ta*

■ “Ni euskarari nago bihotzez eta gogoz, ez ederraren gatik bakarrik, bainan gurea delakotz”

geiago berexten dutalako, nik uste izkuntza andian bezain ederra dela. Orgatik, Donostiako azken bilkura batean, Monzon jaunak euskaraz iardetsi duelarik, leku artan bertan Gil Robles eta Calvo Sotelo (...) Zer da bidezkoagorik, gure etsaieri, euskaraz iardestea baño? (...) Orgatik, nere biozmina: ogeita amabortz urtez ez dutala euskara geiago ikasi!». Zein urrun zuregandik, Kanpion, on Arturo!

LARREKO, ABERTZALE. Arestian irakurri ahal izan dugunak ongi erakusten digunez, Pablo Fermin Irigarai Goizueta

aundirik egin, baldin ezpadugu euskel ikastolik. Gure Euskalerrria il urran ikusita, epe labur baten bizitza baizik ezpadiogu atzemaiten, gure erria ala ikusi, ta gu geldirik, ixilik egoten lotsa gabeko egotea eta biotz gabeko ixiltasuna!». Ziur gaude hitz hauek berberak Auritz bere jaioterritik hain urruti gelditzen ez zen Urepeleko Ferrando

Airek sinaturen zituela bertso ederrretan, bizitokiak eta mintzairak hain hurbil, mende erdi luzea igaro arren: «*Ni euskarari nago bihotzez eta gogoz, ez ederraren gatik bakarrik, bainan gurea delakotz*».

Abertzale izaitzearen aitormen zintzoak biak, Larreko zein Xalbadorrenak. Nola utzi bere garaiko Lizardiren oihua aipatu gabe? Funtsezko ezberdintasunik ote?

Bi hitz, hala ere, bere ideiak erlatibiza ditzagun. Behin honela idatzi bazuen ere (1933): «*Nerekin zagon euskaldun on-on batek erraiten zidan: 'Orain ere Donostira abertzaleak; ez ginuke obeki, katoliko guztiak uniturik juatea?' Nik: katoliko ainitz Madrida buruz ari dire, eta nik uste, euzkotar katolikoak Madrida gibelaldea eman ez, ibili bear dugula*», bertze honetan azpimarratu zuenez (1918): «*Nacionalista vasco, zinezkoa izateko bear-bearena dugu giristino zintzoak leenik, biozdunak, argituak eta gero euskeldunak*». Zein dugu benetakoa Larreko? Biak, argi da, garaikoek zituzten zalantza eta kontraerrian aski ezagunetan murgilduriko euskalduna. Ikasia eta ez txiroa, oroitaraz dezagun. Euzkadi izenaren aldekoa ere bai.

Eta Nafarroa? Nola ikusten zuen Nafarroak pairatzen zuen egoera korapilatsua? Beharbada 1918ko artikulua batean ihardespen garbia utzi zigun, oraindik Lizarrako estatutua tokitan zegoen arren, eta zer erranik ez nafarrontzat, jakina: «*Naparrako nagusiak otz dagozi, naiago dute euskeldunekin baño Madrid aldeko eta Aragoa aldekoekin kide; orrek adiarazi nai du ez dutela bere biotzetan ezagutu nai angotarrengandik berexteko motarik. Ori ala baldin bada, ez dira Naparraren lege bereziaren aldeko, ez dira lege zainzale, eta gutiago oraindik euskeraren zale. Mota oriek guziak bai dira Naparra, España bertez errialdetarik berexten dutena, berextaxunik nai ezpadute agur lege zarrari eta agur gure izaiteari*».

■ Larreko (ezkerretik bigarrena) bere emazte (ondoan) eta semeekin 1916an ateratako argazki batean.

euskal abertzalea zen. Soila, ñabardurarik gabekoa. Gehiago zehaztea zaila litzateke, baita mingarria ere, agian. Jorratu beharreko bidaia, hala ere. Hona hemen lorratz batzuk, lagungarriak izanen zaizkizulakoan, irakurle. Azken ihardespena, betiere, zure eskuetan gelditzen baita.

Bere abertzaletasuna, euskarari lotua. 1916ko hitzak, «*Napartarra*» izenekoa argitaratuak: «*Betidanik uste izan dut, euskarari buruz ez ginezakela aurrerapen*

Harritzekoa, beharbada, 1936an hil ez izana. Larrekok lagunak zituen, etsaiak ere bai. Eta altxamenduaren hasieran salatu zuten, noski. Antza denez, eta Iñaki Kaminoren edizioetan azaltzen zaigun Erkia-ga egileak jaso zuenez (1970), Iruñeko apezpikuak hirurogeita zazpi urteko aitatxi honen bizia salbatu zuen, gobernadoreari modu hone-tan ihardetsiz: «*Untsa ezagutzen dut Irigaray mirikua. Baiña, erran ezadazu, otoi, Nafarroa osoan, ha-ren pareko gizon onak, zenbat ote ditugun...*». Larreko, pertsona gisa, agerian?

LARREKO, PERTSONA. Sendagilea izanik, populu xumearen osasunaz hagitz kezkatu-rik zegoela emaiten du, «*La Voz de Navarra*» Iruñeko egunkari jeltzalean argitaraturikoa aztertuta bertzenaz.

Erraite baterako, umeak: «*Ama batek bere bularreko esnearekin bakarrik (...) Garbitu aurra egunero (...) Jana bezain bear du aurrak aize garbi eta sanoan atsartu (...) Aur bat xertatu bear litzake iru illabetetan —biruela, tifus...—*». Alkoholarekin lotu-rik zegoenaz ere ohartarazten zuen, era bortitzean: «*Ardo eta edari xuriari emana den aren azken etxea izaten da presondegia, erotegia edo eritegia (...) mozkorkeria na-gazten eta errekaratzen ditu fami-liak, berekin ditu alferkeria, bearkundea edo miseria*». «*Napartarra*» zelakoan ere etxean erabiltzeko errezeta moduko pasar-teak azaldu zituen, lehenagoko sendakin-tzari lotuak. Hala ere: «*Sendagile basa unen erranak onesten ezpadituzu utzi eta zure etxeko sendagilea deitu, unek argituko datzu*».

36ko faxisten altxamendua baino hila-bete guti lehenago, 1935eko urrian errai-terako, Nafarroako aireari heriotz kiratsa omen zerion, gure nagusiek beti honela azaldu digute bederen. Bada, euskara

■ Larreko (ezkerretik bigarrena) bere bost anaiekin eta amarekin (eserita) 1930eko argazki batean.

arront gorrotatzen zuten euskal zein espai-niar faxistek ezkertiarren genozidioa bu-rutzeaz zutela eta presoak ugaltzen ari zi-renean, Larrekok lerro hauek sinatu zituen: «*San Kristobal delako gazteluan —Ia Iru-ñean bertan dagoen Ezkaba mendiko erai-*

Sendagilea izanik, Larreko populu xumearen osasunaz hagitz kezkatu-rik zegoela emaiten du

kuntza militar espainiarraz ari da, hain zuzen—, *jadanik urte bat badu, ainbeste gizon giltzaperaturik daudela; gaztelua ez dela ortarako, eta leen bai leen bearko dela etsi edo bear bezala egin. Gaztelu ortan, bat zendu delakotz langileak bere asarrea agertu dute egun bat, ortzirala, lanik egin gabe (...)* Adiarazi nai izan dute, gazteluak

osasungarritzko bear dituen baldintza dituela eta orgatik il dela —Larreko sendagilea zela oroitaraz dezagun—. Ezagutuko errateko, San Kristobal, gudularien gaitzeko egina dago eta ez gaxoak an idukitzeko ez eta inor giltzaperatu an idukitzeko». Azken hauengatik hilabete batzuk lehenago, ikusi dugunez, afatu zezaketan, non eta Ezkabako galetan bertan. Anarkistak, zialistak, komunistak, Asturiako matxinatuak... Horiek zuten Ezkabako gainean eraiki zuten koartel-espetxe hartan zeuden. Horien alde mintzatu zen Larreko. Nola ez oroitu Lauaxetaz?

Ezaguna denez, 1936ko urte-tailak 18a arte hagitz arruntan Iruñeko karriketan euskara erabiltzutea. Euskaldun anitz euskara erabiltzen zen, hitz batez. Karlis-

jeltzaleak eta EAE-ANVkoak elkarrekin joaiten ziren kalejiran Euskal Jai zahar-rat, egungo Alde Zaharreko gaztetxea, Iruñeko ikastolen aldeko jai erraldoi horien rat. Baina egun hartan Iruñeko karrike-tan euskara desagertu zen, tiroketen hotz-izur durgarrien artean, orain arte. Hala ere, delat eta, Larreko idazlea ere izan da-tatu zen. Beharbada horregatik, Larreko dugu hemen aipatu Gerla urte izena daraman egunkariaren izena duela urte guti argitaratu dena. Zuri utziren dizugu, irakurle, interesa pila bazeazu, lagun hau pertsona gisa gehi-azagutu nahi baduzu.

1948 urtean, ia laurogei urte zuela, Larreko pertsona gisa gehi-azagutu nahi baduzu. 1948 urtean, ia laurogei urte zuela, nela sinatu zuen: *Nafarroako euskal xahar batek*. Agur eta ohore, adonik. Larreko ●

◆ ERLANTZ URTASUN

LAUDIO

Martxoaren 5etik 14ra, Lamuza kalean

- Aukera aukerako liburuak - Euskal musika
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU AZOKEN BATZORDEA

korrika

Astigarraga martxoaren 6an

Goizean zehar:

Trikitilariak
Bertsolariak
Artisauak
Makailau lehiaketa

Eguerdian:

Bazkaria
sagardotegi ezberdinetan

Arratsaldetik gauera
bitarteko jaialdia:

Jaialdiari hasiera arratsaldeko 6etan
emango zaio Herriko enparantzan.

MORAU

JOXE RIPIAU

TXATUNGA BENBE

MUNDIÑANO ANAIK

2500 pta./100 lib.

sagardo eguna txotx!

Benito Lertxundi &

Euskadiko Orkestra Sinfonikoa

Miarritze

"Palais des Festivals" antzokian
Martxoaren 12an, ostirala
gaueko 8:30etan.

120 libera

Sarrerak jadanik salgai:

AEK (Pontrique karrika, 17. Baiona. 05 59 25 76 09)

Bookstore Liburudenda (Miarritze)

Bilintx Megadenda (Donostia)

Kukuxka Liburudenda (Donibane Garazi)

Laguntzailea:

ARGIA

korrika
k u l t u r a l a

Astia Hartuta

L I B U R U A K

MINERAL

1. zenbakia

Mina Espazioa
35 orrialde
300 pta.

Bigarrenez, Bilboko Mina Espazio arte elkarteak «Mineral» aldizkaria ipini du kalean, egileen esanetan «ekono-kulturaren egitura erraldoietatik at dauden apustu guztientzako tresna baliagarria izate nahiari jarraituz». Gaua da zenbaki berriaren gai nagusia eta gauaren inguruan aritu dira euren testu eta irudien bidez parte hartu duten 16 sortzaileak. Aitor Agiriano, Itziar Beasain, Ander Lipus, Sarah Saghi, Olatz Gonzalez Abrisketa, Peru C. Saban eta beste hainbatek euren hausnarketak ipini dituzte paperean, euskaraz zein gazteleraz. 1. zenbaki honekin 0.ean ekindako ekimena gorpuzten ari da eta datorrenenerako dagoeneko hautatu dute gaia: pertsonaiak izango dira 2. zenbakian ardatz ●

HABLEMOS DE TERRORISMO

Noam Chomsky
Heinz DieterichTxalaparta
241 orrialde
1.900 pta.

Estatu Batuetako gobernuak Hego Amerikako herriekiko eta Hirugarren Munduko gainontzeko herriekiko izan duen jarrera politikoa sakontasunez aztertzen dute Noam Chomsky eta Heinz Dieterichek lan honetan. Vietnam, Kuba, Panama, Mexiko, Nikaragua, Irak... bi adituek azken urteotan Estatu Batuetako gobernuak burutu dituen interbentzio inperialistei egiten diete errepaso, 1823an Monroe Dotrinaren inposaketa hasi zenetik Washington-eko gobernuaren ekintzetan nagusitu den terrorismoaren filosofia azalduz. Horretarako, gainera, Estatu Batuetako Artxibo Nazionaletatik hartu eta oraino argitaratu gabeko dokumentuak eskaintzen dira lan honen osagarri ●

LAMIA

Josu Lartategi

Aizkorri
45 orrialde
675 pta.

Aizkorri argitaletxearen Hegan bilduma euskara ikasten ari direnei zuzendua da. Kasu honetan, «Lamia» izeneko liburu hau Euskaltegiko 2. mailan eta DBHko A ereduko 1. mailan erabiltzeko egokitua da. Orrialde bakoitzeko behealdean ikasleak hiztegitxo bat topatuko du eta lanaren amaieran irakurgaia lantzeko ariketa sorta. Lamia gazte baten gorabeherak kontatzen ditu Josu Lartategik lan honetan. Kaio baten laguntzaz kostaldetik barrualderako bidaiari ekingo dio protagonistak. Bidean, gauza arraroa topatuko du: lehen garbi-garbi ziren erreketako urek kolore gorria dute orain. Zer gertatzen zaie errekei? Lamia gaztea misterioa argitzen saiatuko da ●

TREN EROA METROAN

Josu Lartategi

Aizkorri
45 orrialde
675 pta.

Josu Lartategiren lan honek, aurrean aipatutako «Lamia» liburuak baino zailtasun gehiago du. Horregatik, euskaltegiko zein DBHko A ereduko 4. mailetarako da egokia, eta honek ere bere hiztegia eta ariketa sorta ditu ikasleak testua landu dezan. Bilbon dago kokatua tren eroaren istorioa, Bilbo ilun, gris eta triste batean, batez ere dirurik ez eta etxea ordaindu behar duen Martin Iriberrri protagonistarentzat. Ikertzaile pribatua da eta zortea izango du Metroko zuzendariak lan bat eskaintzen dionean: Metroan sartu den tren eroa harrapatu beharko du. Nobela beltzen giroan, kalez-kale, tabernaz-taberna eta metroko tuneletan barna ibiliko da protagonista ●

**EUZKADIKO
GUDONTZIDIA**
Juan Pardo San Gil

 Untzi Museoa
284 orrialde

Gerra Zibilaren garaian, Agirre lehendakariaren Euzko Jaurlaritzak Euzkadiko Gudontzidia antolatu zuen, euskal portuetako merkatal aktibitatea zaindu eta kostaldean ezarritako minak deusezteko. Arrantzuntzi multzo bat moldatu eta 900 bolondresak osatu zuen armada berezi hau. Gaiaren inguruko erakusketa ikusgai izan da azken hilabeteotan Donostiako

Untzi Museoa, Juan Pardo San Gilek azken 10 urtetan eginiko lanaren ondorioz. Baina erakusketaz gain, ikerketa lan sakona burutu du Pardok gaiaren gainean, baita Untzi Museoaren eskutik liburu batean argitaratu ere. Lan honen bidez, orain arte historiagileek ahaztu dituzten gudarien berri ematen da, euskaldunek itsasoan ere borrokan jardun zutela erakutsiz ●

«Gudontzidiak bere funtzioa bete zuten»

Juan Pardo San Gil

«Euzkadiko Gudontzidia»
ikerketa kaleratu du Untzi
Museoaren eskutik.

Nola hasi zinen orain arte inork gutxiak aztertu duen Euzkadiko Gudontzidiaren inguruko ikerketa lanetan?

Duela hamabost bat urte Jabier Olabeaga ezagutu nuen, Nabarra untziairen bigarren ofizial izandakoa. Berak bazekien horretan interesa nuela eta banuela artikuluren bat argitaratua. Garai hartan, errepublikarren artean gutxienez subofizial moduan aritu zirenek pentsioa jasotzeko legea onartu zen. Zaila zen beharrezko dokumentazioa lortzea. Horregatik eta nik Gipuzkoako Foru Aldundian lanean jardunik, Jabierrek nigana jo zuen. Berari zegokion dokumentazioa aurkitu eta berehala beste batzuk hurbildu zitzaizkidan. Hasieran ez neukan itxaropen handirik, baina milaka dokumentu topatu nituen horretan hasi nintzenean. Ordura arte inork erabili gabeko dokumentuak ziren. Dokumentazio hori erakusketa eta liburuarentzako oinarri izan da.

■ Zein garrantzi izan zuen Euzkadiko Gudontzidiak?

Garrantzi sinbolikoa du, batetik, Eusko Jaurlaritzak bere garaian sorturiko itsas unitate bakarra delako. Alderdi militarrean, ahalmen eskasa zuen, arrantzuntziz osatua baitzen, eta prestaketarik gabeko pertsona zibilez. Hala ere, euren funtzioak bete eta gaingitu egin zituzten (Kantauriko itsas-armada errepublikarra beste bando-

ra pasatuz joan zen heinean). Armada frankistaren untzia indartsuenarekin, «Canarias» untzia-ekin borrokatu behar izan zuten. Militarri galtzaile izan baziren ere, euskaldunentzat garaipen moralala izan zen.

■ Bertan parte hartutakoak edo hauen senitartekoak kexu agertu izan dira: ez zaie euren esfortzua onartu. Erakusketak zein liburuak egoera hori aldatu al du?

Ez naiz ni izan gaiaren gainean idatzi duen lehena. 1977-78 urteetan argitalpen pare bat atera ziren eta 80ko hamarkadan ere. Diferentzia zera da: soilik lekukotasunean oinarritzen ziren lan horiek. Lekukotasun horiek aurkituako dokumentazioaz osatzeak, lehenago aztertu ezin zitezkeen alorak aztertzea eramaten zaitu eta denbora asko pasata lekukoek esandakoekin eman ezin daitezkeen xehetasun eta datuak eskaini eta akatsak zuzentzea.

Baina egia da Gudontzidiaren izatea bera gerora ahaztua izan dela. Alde batetik unitate txikia zen, bestetik, galtzaileek osatua eta badakigu hemen historia urte askotan irabazleek egin dutela. Itsasoari begira dagoen nazioa izanik ere, jendeak ez dio itsasoari garrantzi berezirik ematen —askorentzat itsasoak hondartza suposatzen du soilik—. Horregatik, harritu egin gaitu erakusketak eta liburuak izan duen harrera ona ●

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziarekin ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahanztu dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordaintzea hiru hilebete erosoten ahal izango duzu inolako gailurik gabe. Eta Travel Club puntuk lortu ahal izango dituzu. Del ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN

Hernani, 4 - DONOSTIA

ZOMORROAK

Disney-Pixar

Aizkorri

112 orrialde

1.700 pta.

Disneyren azken film arrakastatsua da «Zomorroak». Ohikoa legez, animazio etxe ezagunak filmaren inguruan beste hainbat produktu jarri du kalean. Filma euskaraz ikusteko aukerarik ez da baina, irakurketaren bidez, zomorroen abentura euskaraz gozatzeko aukera eskaini berri dute Aizkorrikoek. Inurrien lurraldean negua igarotzeko jan bila dihardute guztiek, baina eurentzat ez ezik Hopper eta bere matxinsaltoentzako egin behar dute lan. Hopperren mehatxuei irtenbidea bilatzen saiatuko dira inurriak. Formato handia, azal gogorra eta koloretako irudiak etxeko txikientzat ●

LA VENGANZA DE LA ABUELA

La venganza de la abuela

Gor

2.575 pta.

Amaia Zubiria eta bere «Amonaren mengantza» lanaren lekukoa hartu du, izenari dagokionean bederen, Enrique Villareal «Drogas»ek bere proiektu berrian (Villarrealek berak eskerrak ematen dizkio Amaiari diskoaren liburuxkan). Barricada eta Txarrenaren ondoren, La Venganza de la abuela hau Javier Pinto «Dr. Txo», Juanjo Ojeta, Patxi Lamprabe «Akerra», Iñigo Lopez «Ganino» eta Oskar Ormaetxearekin osatu du. Duela urte t'erdi bildu ziren lehenengoz eta diskoa atera be-

D I S K O A K

ri dute Gor-en eskutik. Lehenago, «Suerte» filmaren jatorrizko bandan «Drogas»en bide berriaren nondik-noraiak ezagutzeko aukera izan zen.

Tekno-metal-industrialia landu du sekoteak, gitarra gogorrez eta programazioen bitartez. Konposaketa guztiak Villarrealek dira «Desastre (dub-69)» izenekoa ezik, Godflesh eta Nine Inch Nails taldeen kantuen moldaketa baita.

Gizarte honen eta bereziki komunikabideen intoxikazioaren kontrako hitzak erabili ditu. Hor da, esate baterako, «J.L.M.P» non Luis del Olmo, Paco Lobaton eta Martin Prieto bezalakoak gogor kritikatzan dituen.

Diskoak jasotzen dituen 14 kantuek, «Drogas»en mendekua suposatzen dute, berau «amonduta» zegoela pentsatzen zutenen aurkako mendekua, eta, oraingoz, martxoan zehar Donostia, Bilbo eta Huar-te-Arakilen eskainiko dituzten kontzertuetan gauzatuko dena ●

IRUIN ASTIAZARAN

Tolare-Sagardotegia

- Urtarrilaren 15etik aurrera eguerdiz eta arratsaldez egunero irekita
- Igandetan itxita

Tel.: 943 36 12 29 - ZUBIETA (Gipuzkoa)

LEIOA martxoak 5
Diapositiba emanaldia
Inurategi anaiek
Manaslu, Dhaulagiri eta
Jala Beiriko igoerak
azalduko dituzte
diapositiba bidez.
Musika Eskola
Auditorioa
20:15

ARRASATE martxoak 6
Rock kontzertua.
Labrit, Anari, Dantzut,
Zea Mays eta
Kashbaden kontzertuak
"Korrika ere
emakumeekin"
izenburupean.
Kiroldegia

ASTIGARRAGA martxoak 6
Sagardo Eguna
Goizean zehar
trikitilariak, bertsolariak,
artisauak... Eguerdian
zenbait sagardotegitan
bazkaria. Eta
arratsaldean Morau,
Joxe Ripiau, Txatunga
Benbe eta Mundiñano
Anaiak taldeen
kontzertuak.

HAZPARNE martxoak 7
Antzerkia eta Ruper Ordorika
Antzezpeneren ondotik oñatiarraren
kontzertua izango da.
Pilotalekua
16:00

BILBO martxoak 5
"Beti ttun-ttun"
Juan Mari Beltrán eta
Joxean Goikoetxearen
emanaldia ikusteko
aukera.
Kafe Antzokia
22:00

BASAURI martxoak 8
"Desperrados"
Ados antzerki taldeak
bere azken lana
taularatuko du.
Social Antzokia
20:30

GASTEIZ martxoak 10
"Literaturatik
musikara"
Asier Serranok jauzi
hori azalduko du
hitzaldi-musikatuari.
Florida Kultur Etxea
20:00

IRUÑEA martxoak 6
Txirri, Mirri eta
Txiribiton
Pailazo ezagunen
ikuskitunaz goatzeko
aukera Korrika
kulturalaren baitan.
Salastarrak aretoa
17:00-18:30

IRUN martxoak 6
P.I.E.T.
Mungiarrek kontzertua eskainiko
dute.
Tunk! Aretoa

ITSASU martxoak 6
Bertsu afaria
A. M. Penagarikano,
Jesus Mari Irazu eta
Mendiburu izango dira
bertsotari.
Elizaldia jatetxea
21:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioiko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

 kutxa

fundazioa
fundación

Garai zailak dira kultura saioentzat. Eskerrak batzuk txingarra pizturik mantentzen diguten. Koldo San Sebastian eta bere lantaldeak, kasu, Santiago-bidea, euskara eta Manuel Irujo buruzko saio bereziak taxutu dituzte. Martxoaren erdialderako izango ditugu ikusgai ETBn.

SANTIAGO BIDE EZKUTUAK

Ondorengo belaunaldiek biziki eskertuko duten lan etnografikoa egiten ari da Koldo San Sebastian. Izan ere, milurte amaieraren atarian gaudela, gure zaharrak bizilegez itzaliz doaz, eta beraiekin batera haien jakinduria, ohiturak eta lanbideak. Aro baten adierazgarri diren bizimolde preziatu horiek. Duela sei urte hasi zenetik hona «Euskal Herritik» saioak hori guztia irudikatu du. Hala nola: gure azken artisauak, antzinako usadioak, azken euskal hiztunak eta beste hamaika kontu. Oraindik oroitzen gara Fidela Bernat Erronkariko azken euskaldunaren hitz eta irudi ederrekin. Halaxe, liburuak tonaka erosi, lanari ekin eta ordubeteko hiru erreportaje gogo biziz burutu dituzte. Beraz, aurrekoetan ez bezala, ikerlana ez dute historiagileek egin, «Euskal Herritik» eko lantaldeak baizik. «Akats bat daukate historiagileek: irakasle gisa oso onak direla, baina dena interesgarria iruditzen zaien,

ez dute laburtzeko ahalmenik eta telebistan zehatza izan behar duzu, irudia testua adina zainduz» azaltzen digu Koldo San Sebastian zuzendariak.

ARDOAREN LURRALDEAN. Urte Xakobeoa dela aprobetxatuz, Euskal Herrian dauden Santiago bide guztien berri emango du erreportaje honek. Alegia, Santiago bide posible guztiak miatzen dira, beti ere giza alderdia nabarmenduz; gastronomia, barne. Bide klasikoa alde batek, eta zaharrena den kostaldeko bidea bestetik, Baionatik Bilbora doana; edota Gipuzkoa osoa zeharkatzen duena, besteak beste. «Argiako irakurleei Santiagora iritsi baino lehen, Euskal Herrian ditugun bide ezezagunak egin ditzatela gomendatzen diet. Norabide guztietatik datozen ibilbideak: Erriberatik, Sonportetik,...». Bidean mota guztietako erromesak aurkitu dituzte, paisaia bezain anitzak. Garagar-

doaren lurraldetik arnoaren herrian. Hala ber, bideak ez ezik, jendeak ez dakien kontu zaharrak ere aipatuko dira, Santiago bideari atxikiak: bidelapurrak nonahi zirela, antzara-jokua pobreen torneoa zela, San Birilo Leireko monakoa, eta abar.

OTXARKOAGAKO AZKEN BASE RRIA. Euskararen bilakaera izango da bigarren saioaren mamia. Euskara galtzeki zorian dagoen tokien mapa, mugarrak nola dagoen aztertuko da. Koldoren arabera, «Lekukoen adierazpenak jaso ditugu. Adibidez, euskaraz mintzo diren Otxarkoaga ko baserri batekoak, Bilbo erdi erdian Bestalde, Zuberoako herri anitzetan arazoak dituzte maskaradak egin ahal izateko gatzediak ez baitaki euskaraz. Familia transmisioa etenda dago. Ba, hori ere jarratu dugu». Azken batean, erreportajea betiko euskalkien galera agerian uzten du euskara batuaren mesedetan.

MANUEL IRUJO GOGOAN. Azken saioa, mende honetako politika gizon (Lazarra, 1891-Iruñea, 1981) handiari eskainitako biografia da. Artxibo-irudi ugari erabiliko dira, bera ezagutu zuten lagunen adierazpenekin hornituz. «Ia ez zaigu bere belaunaldiko lagunik geratzen. Dena den, lortu dugu Aiarako alkate urte askotan izan zen Lazaro Gancedo-rekin hitz egitea. 99 urte ditu eta iaz arte ziztu bizirik gidalatzen zuen autoa.» Udazken aldera «Euskal Herritik»eko beste 13 saio egingo dira, 300 fitxatik goiti bildu dituzte eta horien artean zahar jendea egin beharrekoak zendu baino lehen. «Sei lagun oso atutako lantalde batekin urtean 40 erreportaje egin izan ditugu; ezta BBCk ere. Tamalez, audientziak beste ezertik baino gehiago ahal du». Bien bitartean, «Euskal Herritik» errepikatuak ikustek jarraitu beharko, zenbat eta aspaldikoago orduan eta baliotsuago ●

■ «Euskal Herritik»eko lantaldeak hartu du bere gain hiru erreportajeren ardura.

L O U R D E S B E D I A

Energia izugarria dario emakume honi. Alaitasun kutsakorra du. Sortzez oñatiarra bada ere, bizitza erdia darama Donostian komiko gisa duen dohaia erakutsiz; orain, martxoaren 17an ETB-2an hasiko den «Lourvier's Express» saio berria prestatzen ari dela harrapatu dugu.

“Bonboi-kaxa anitza gara”

Zeintzuk dira «Lourvier's Express» martxoan estrenatuko den saio berriaren ezaugarriak?

Ba, zenbait berrikuntzarekin gatoz. Hasteko saioa luzeagoa izango da, ordu-betekoa. Gero, platoak tren geltoki itxuroso baten tankera hartuko du. Baina al daketarik nabarmenena gonbidatuek ekarriko dute, saioari «show» kutsua emanez. Hautatu dugun gaiaren arabera etorriko dira, zinema, sukaldaritza, futbola baldin bada, epailearen ama etorriko litzateke. Baina gonbidatuekin ia beti ezustekoak gertatzen direnez, ez dago jakiterik nondik nora joko duen solasaldiak. Gainontzean, gure ohiko sketx eta mini serieak sartuko ditugu, pertsonaia berriak betikoeekin tartekatuz; alegia, Antxoni & Ramon, Gorigoitiarrak, «Saber y Ganar» lehiaketa, eta abar.

■ **Hain publiko zabalera iristeko, zein da zuen arrakastaren sekretua?**

Nik uste taldean nork bere umorea dugula, eta tutti frutti horretatik datozkigu ideiak purrustaka. Ez gara trufazko bonboiak ematen ari, bonboi kaxa sorta anitza baizik. Horregatik zaila egiten da gure umorea sailkatzea. Baina ez dut uste

■ «Ez diot inori esaten zenbat urte ditudan, baina bisusturtean jaioa naizela aitortuko dizut».

arrakastaren edabea dugunik. Sekretu bakarra lana da; izerdi ederra bota dugu gaudenera iristeko, eta botako duguna!

■ **Nola definituko zenuke bakoitzak duzuen umore ezberdin hori?**

Hirurak idazten ari garela, agian nik estiloa absurdoena daukat, batez ere hirurontzako ateraldiak direnean. Javi berriz, oso zinezalea denez, eragin hori nabari zaio; eta Oskar aldakorra goa da, kamaleonikoagoa da.

■ **Zu zeu, ze pertsonaia-mota antzetzuz sentitzen zara erosoan?**

Ba, egia esanda ez daukat pertsonaia kuttunik. Akaso, neronek idazten ditudan pertsonaiekin sentitzen naiz erosoan, jantzia neurrira egitea bezalakoa baita; zerorrek eginez gero errazagoa da, bestela jantzia egokitzen ibili behar duzu enkorsetatua ez geratzeko.

■ **Zer moduzko harrera ari da izaten «Lourvier's story» antzezlanak?**

Sarrerak herri guztietan agortzen ari dira; ikusi ondoren orde, ez dakit ikusleei zer irudituko zaien. Baina gu pozik gabilta, antzerkitik baikatoz. Haize freskoa ematen digu, anti-stress pilula da, osterako promozioak, grabazioak eta gidioak idazten hasteko. Antzezlan nahasketa bat da, ezagutzen ez gaituen antzerkiko publikoarentzat eta antzerkian inoiz ikusi ez gaituztenentzat ●

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «AGIRRE»REN DOKUMENTALA LASTER

1939ko otsailean, J. A. Agirre lehendakariak eta Lluís Companys Kataluniako presidentek muga elkarrekin zeharkatu eta Figueresen erbesteratu ziren, lan itzela eginez beren erkideen alde. Momentu historiko hura du kontagai aktore ez profisionalek antzestu duten lanak. Garaiko irudiak ez ezik, lekukoen adierazpenak ere izango ditugu ●

■ EUSKAL HERRIKO ITZULIA «EUROSPORT»EN

Oihartzun gero eta handiagoa ari da lortzen Euskal Herriko Txirrindulari Itzulia. Aurtengo edizioarako, apirilaren 5etik 9a arte, ETBk inoiz baino bitarteko gehiago jarriko ditu. Halaxe, hain da handia ikuskizuna non «Eurosport» Europa osorako kateak ere etapak zuzenean emango dituen, gaztelaraz nahiz ingelesez ●

■ ALDAKETAK BIDEAN «BERTATIK BERTARA»N

Oraindik konfirmatzeke egon arren, oso litekeena da Andoni Aizpururen saioan aurki berrikuntzak ikustea. Audientzia fidela izanik ere, bestelako elementuak sartzeko garaia iritsi zaiola uste du lan-taldeak. Beraz, zenbait proposamen egin dio ETB-ri itxura eta mamia eraberritzeko. Nolanahi ere, ziurtzat jo dekoratuak itxura berria hartuko duela ●

E U S K A D I I R R A T I A

Igandero, bazkalondoan, «Iparraldeko Kalaka» irratsaioa berriki jarri da abian, Filgi Claveriek aurkezturik. Hitzordu xaloa Iparraldeko alderdi bizia ezagutu nahi duen ororentzat.

IPARRALDEKO ISPILUAN BARNA

Filgik ez du telebistarik etxean. Agian hortik ateratzen du denbora Miarritzeko Udaleko Kultura programazioa zuzendu eta irratsaioa apailatzeko. Julian Beloki Euskadi Irratiko zuzendariak proposatu ziolarik Iparraldea hobeki ezagutaraztea, irrati-zale amorratua den Filgik eskaintzari ezin muzin egin. Xedea, Agustín Errotabeherek egunero ematen dituen berriei haraindi joatea da: «Nola bizi giren Iparraldean eta bide batez, zubilanak egitea, bi aldetakoak, ezberdinak izan arren, anitz gauza berdinak ditugulako, bai kultur mailan bai eguneko bizian» diosku Claveriek. Oren batean emankizuna zenbait ataletan banatzen da: mintzaldi ttipi bezain mamitsua, Pantiñika Telleriaren «asteko grina» bizigarria, turismo zokoak eta agenda, beti ere musikaz tartekatutik. Horrela errazagoa omen entzuteko; bestenaz haria erraz galtzen da.

Filgik kontaktu ugari ditu bere emankizuna ongi hornitzeko, 9 urte baitira Miarritzeko Kultura zuzendaria dela.

Filgiren aburuz: «Hegoaldean hitzak du lehentasuna musikaren kaltean. Hemen aldiz, erdizka sartzen dugu hitza eta musika, euskaraz nahiz frantsesez alaitasun batez, baita eremu urriko hizkuntzetan diren kantak ere, hala nola: Lluís Llach, Bre-

toiak, Ipar Kataluniakoak, Korsikakoa...».

Beraz, Iparraldean intergarri den zernahi dute mintzagai, Euskal departamenduetan auzia, ikuskizunak, jende bixia, Korrika kulturalaren hara honatak direla... Euskararen kariaz, Filgi baikor agertzen zaigu: «Euskara ofiziala ez izan arren, anitz gaztek ikasten dute orain eta hitz egiteko lotsa hori emeki-emeki galduz doa».

Radio France eta Xiberik Botzan jardun izan duen Claveriaren nahikaria «Iparraldeko Kalaka»k Bidasoaz gaindik zubi mehe hori sendoagotzea da.

«Egia erraiteko amets bat badut, 'Goizean Behin', 'Salako Leihon' bezalako saioetan gauza ttipi bat Iparraldeaz sartu ahal bagenu! hemendik aitzin, gu bezalako 'indianoak' Iparraldean kausitzea ez da din buruhauste bilakatu» ●

A u r p e g i a

■ Nagore Goiburu

«Erronka polita izan da hona etortzea»

Irati Irratian elekatzen den ahots freskoa dugu

Irratiko basoan barrena Olaberriko boz berria entzuten dute joan den uztailaz geroztik. Egiteko polita du mikro aurrean 24 urteko Nagorek, Egin, Euskadi, Herri eta Segura Irratian aritu ondoren. «Erabateko aldaketa izan da Goierriatik hona etortzea, ez naiz damutzen baina, bizimodua askoz lasaiagoa baita». Hemen duen erronka ere ez da makala: «Alde batetik, sakabanaturik bizi den jendea hurbildu, eta bestetik,

euskara bultzatzea, bertako euskalkia galdurik egon arren, jende anitz euskaldundu delako. Hemengo hitz batzuk ere sartzen ditugu, erreposki, elekatu...». Esatari gisa denetarik egiten du: agurrak, berriak, tertuliak, lehiaketak, etab. «Lehiaketara inor gutxik deitzen duen bitartean, zorion agurren tartera berri, etxekoandre eta nekazariak aise hots egiten dute» ●

B a g a k

■ EUSKADI IRRATIA AMERIKETAN

Berri onak Amerikan dauden euskaldunentzat. Izan ere, parabolikoa ukanez gero, «Euskadi Irratia» eta «Euskadi Gaztea» jadanik entzun daiteke, «Hispasat» satelitearen bidez. Telebista piztu eta irratia entzun, alajaina! Hartara, «Goizean Behin»en proba egin dute, Venezuelan dagoen entzule batekin ados jarrita. Berak satelitea piztu, «Euskadi Irratia» sintonizatu eta telefonoz baieztatu die seinalea ongi iristen dela. Teorian Suaren lurraldetik Kanadaraino entzun badaiteke ere, praktikan hainbat ilunune badira Brasilgo oihanean, Mexikon edo Kalifornian, besteak beste ●

L A N D A R E A K

Artoa ezagutzen dugu gaur egun, Ameriketatik ekarritakoa. Ordura arte, artatxikia edo arto-xehea lantzen zen ordea hemen, baita animalia eta gizakien janari izan ere.

ARTOA ARTATXIKITU ZENEKOA

Narbarteko erretorea zen Lakoizketaren landare-izenen hiztegi zaharra behin baino gehiagotan aitatu dugu tartetxo honetan eta gaurkoan ere ez dugu urruti ibiliko. Hiztegiz gain historia, gure historia, ere bada liburu bitxi hau.

Historialariek diotenez Ameriketatik artoa ekarri artean euskaldunak egun artatxikia eta arto-xehea izenez ezagutzen dugun alea landu eta jaten omen zuen. Gaztainarekin batera gure oinarritzko dieta osatuko zuen. Europa aurreratu honetan begi-bistatik galduta dugu, gaur egun, baina agronomo kastaren artean etorkizunean ale garrantzitsuena izango denaren ustea zabaltzen ari da.

Artoa, *Zea mays*, ekarritakoaren lehen

aipamena 1520koa diote. Apaingarri gisa erabilia hasieran, gerora dastatuko zuten taloaren gozoa, goseteari aurre egiteko. Izugarritzko iraultza izango zen garai hartako nekazaritza, sukaldaritza eta dieteti-

kan. Gizakiarena izatetik animalien jakia izatera baztertuta ere, nabarmena da oraindik gurtzatik oso apartekoa ez den artirinarekiko mina gure aho-sabaietan. Egundak Vazquez Montalbanek punta-puntakotzat jotzen duen oroimenaren sukaldaritzaren adibide polita izan daiteke.

Artatxikia, *Panicum miliaceum*, orduarteko artoa izango zela dio Lakoizketak. Ameriketako ale handiak ttikituko zion sona bezalaxe izena. Orduan ere, dudarik gabe, izango ziren txikiaren zapoaren nostalgikoak. Baina artatxikiak zeren nostalgiala eragin zuen Asia aldeko Anatoliatik Monferratoko markesak 1204an ekarri zuenean? ●

♦ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redest.es

O S A S U N A

EAEko biztanleek lo gehiago egiten omen dute Espainiako biztanleek baino. Lehenago oheratzen dira eta lehenago iratzarri. Dena den, siestaren sailkapenean ez daude lehendabizi.

LOTIETAN LOTIENAK

Euskal Autonomia Erkidegoko biztanleek lo gehiago egiten dute, lehenago oheratzen dira eta jaiki ere Estatuko gainerako eskualdeetakoak baino lehenago jaikitzen dira. Lasaigarri gutxiago hartzen dituzte, eta telebista ikusteko edota ohean irakurtzeko zaletasun gehiago dute. Horiexek dira Pikolin enpresa ezagunak bere berrogeita hamargarren urteurrena ospatzeko lo-azturei buruz egindako inkestaren ondorioetako batzuk.

Astegunetan, EAEko biztanleek 7,8 ordu deskantsatzen dituzte, Estatuko batez bestekoa 7,4 ordukoa den bitartean. Jaiegunetan, berriz, zifrak 8,9 ordu eta 8,3 ordukoak dira, hurrenez hurren. Bizkaitar,

gipuzkoar eta arabarrak bezain lotiak ia dira asturiarrak eta andaluziarrak, lanegunetan gutxien lo egiten dutenak katalanak eta errioxarrak diren bitartean.

EAEko biztanleak Espainiako gainerakoak baino lehenago oheratzen dira (euskaldunen artean % 14 oheratzen da gauerdien ondotik, Estatuko batez bestekoa % 29koa den bitartean) eta lehenago jaikitzen dira (% 56,2 goizeko zortziak baino lehen, batez besteko estatuala % 47an dagoen bitartean). Siesta botatzen dutenak, noski, gutxiago dira. Puntu honi dagokionez, komunitate autonomoen arteko ranking-a Valentziak gidatzen du (eta bertan % 40 dira siesta-zaleak), eta EAE bederratzigarren lekuan dago. Euskal siestak, dena den, Estatukoak baino luzeagoak dira, 75 minutu iraute baitute, siesta estandarra, batez beste, 60 minutukoa den bitartean ●

♦ JABIER AGIRRE

Ihesi

■ Erreka ezkerrera utziko dugu. Lamiak usu ikusten omen ziren bertan.

Azkainetik bertatik, Arraioa baserri ondotik hain zuzen ere, emango diogu hasiera aste honetako bueltaxka leun honi. Baserriaren izen bereko erreka izanen dugu erreferentzia, jarraituko dugun bidezidorra Arraioako erreka ezkerretatik baitoa, erreka gure ezkerrean geratzen delarik. Azkainen jasotako kon-
dairaren arabera, behiala erreka honetan lamiak usu "ikusten" ziren... guk, ordea, ez dugu izango uretako izakiak bixitatzeko hainbesteko zantzarik. Bizkitartean, has-
tapenetik kilometro batera, gure bidetik putzu handi eta ilun bat nabarituko dugu-

■ Arraioako erreka urmael txikia mendi tontorrez inguratua.

Azkaine eta Senpere arteko erreken ibilbidea

Azkaine, Senpere eta Sara herri lapurtarrak marra imaginario batez lotuz gero sortzen den triangeluaren barruan, antxu 300 metro upatzen ez diren muino leunak kokatzen dira, iparraldetik Urdazuri ibaiak mugaturik eta hegomendebalean Larrungo mazelatik San Inazio Lepoak banandurik. Elgeen gainetik desberdintzen dira zenbait kasko: Esnaur, Bizkarzun eta Zuhamendi kasu. Hain oinetan sortzen diren errekek zeharkatuz, txango aise bezain atsegina egiteko parada eskaintzen digute.

nean... «ez ote zen Arraioako lamiak bainatzen ziren putzu bera izanen?», pentsatuko dugu doikeye.

Bidezidorra otearen artean irekiko da, zabalgunek batera iritsi arte. Bizkarzun eta Esnaur tini apalak gibelean utzi ditugu. Haien gailurretan gaur egun, Napoleon garaiko gerretako gotorlekuak ikus daitezke, 1813. urtean Napoleonen armada uxatu ondoren Wellingtonena Azkainen sartu zenean eraiki zirelarik.

Gora doan pista eskuinean utziko dugu eta langa bat iraganik, zelai zabal eta berde batean sartuko gara, zinez arrunt lasaia eta ederra. Zelaiaren alboan urmaela topatuko dugu. Horko lamia bakarrak arruli eta marriburruntzak izanen dira, beste mamutze-
kin batera.

Amini bat aurrerago, Azkaineko Herriko Etxeak edeki adelatu duen borda aurkituko dugu, iturriak, komunak eta guzti, bikain hornituta beraz. Eskuarki bertakoek borda alokatzen dute toki paregabe honetan bazkariak edo krakadak jai giroan egiteko.

San Inazio lepora doan pistaren mundruna zapalduko dugu metro urri batzuk geroago, berehala pinudiaren barrera sartzen den pista hartu behar baitugu. Hura jarraituz,

■ Azkaine herria ikus daiteke Bizkarzun menditik.

pinuditik harizti eta pagadira pasatuko gara. Legureko bordara iritsi baino lehen zonalde garbira aterako gara, Zuhamendi-ko mazela zeharkatzeko. Hor goian Zuhamendiko kaskoa itsusitzen duten antena-
geratuko dira eta mendi bestaldean, San Inazio lepora aldera, Larrunera tren-txap-
iganen diren turisten kalapita. Zuhamendi-
ko magala zeharkatzen dugun bitartean,

■ Bixustiako tumulua arbasoen historiaren lekuko.

■ Legureko borda ederra zuhaitzen itzalpean.

Arraioko erreka ibar txikia ikusiko dugu, Esnaur eta Bizkarzun mendi garbaleen artean idekitzen dena.

Zuhamendi pasatuko dugu apur bat jaitziz Mendiondoko bordaraino eta berriro, lehengo altuera irabaziz Bixustiara iristeko. Leku honetan, borda zahar baten alboan eta artzain bidearen ertzean, Bixustiako tumulua kokatzen da, belarrez, otiez eta iratzez estalita, abantxu nabari ez dena. Berari buruzko informazioa Jaques Blot arkeologoak emango digu: «Bixustiako tumuluan salbamendu azterketa bat beharrezkoa izan zen, 1975ean larrea lurberri-tua izan zelarik. Lurrezko tumulu hori, miaketa aitzin ageri zen peristalito guztiz eder batez ingururua zen, honek, bere iparraldeko aldean bereziki, aldizka emaniko bloke handi eta ttipiagi sail bat bazeukalarik. Bertan bildutako egur ikatz batzuk datatuak izan dira: 2600 100 B.P.(hots, 969 eta 433 K.a.)».

Bixustiako tumuluak eta inguruko beste historiaurreko oroitarriek adierazten digute goratasun apaleko mendixka eta zelaigune hauek ez zirela bakarrik neguko alaleku izan, baizik eta alalekuz aldatzeko bidean, geldione ere urte sasoi arabera.

Artzain bidea jarraituz, altuera galduko dugu, Uzkaingo erreka aldera jaisteko oraingo honetan. Ibilbidearen zati honetan Senpereko lurretan kokatuko gara.

Bidea aurreratu ahala, pareko erreka indartuz joango da. Urak brauki jotzen du harrien kontra. Udan erreka hauek agor izan daitezke baina azken euri uhar eta zurrupiten ondoren, ur nasai jautsiko da

■ Euriaren arrastorik ez eta ur gutxi darama erreka.

■ Auzkaingo erreka putzua ura dariola.

garai hauetan. Hargatik, lerratu gabe, artoski iragan beharko dugu bideak ibaia zeharkatzen duenean.

Momentu batean erreka hanbateko zaratara aterako du. Jakinminez zalaparta aldeira hurrantzen bazarete, baldituko zarete putzu sakon eta zabala aurkitzean... hura bai piszina bikaina lamiendako!

Aurrerago, gainera, beste putzu ederrak topatuko dituzue, Aritzeako etxe hutsetara iritsi baino lehenago. Uzkaingo erreka zati hau, guk ezagutuko dugun azkena, bere apaltasunean zinez ikusgarria da.

Segituan aterako gara errepidera, Les Sentiers Emile-Uzkaingo erreka dioen pannoaren tokira. Emileren ibilbidetxo hauek Frantzia osoan hedatuta dauden txango errazak dira.

Errepidea zapalduz, hasierako puntura hurbiltzen goazen bitartean, herri arkitekturaren harri-bitxiak diren baserriak begiztatuko ditugu. Horrela, arte herrikoiaz gozatuko dugu eta amaiera emango diogu Arraioa eta Uzkaingo erreketako ibilbide eder honi ●

◆ IÑIGO TXINTXURRETA

Gurutzegrama

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

EZKER ESKUIN

- GOITIK BEHERA

-

ADUANA

NOIZ HASTEN DA BIZITZA

- Ez dakit bada... Gurean behintzat, haurrek etxetik aldegin zute-nean hasi zen!

T	E	A	Z	T	A	R	R	O	A	B	Z	T	A	L	I
U	Z	E	T	I	R	I	T	L	Z	T	U	Z	H	K	E
A	N	L	O	X	A	G	U	R	A	I	Z	E	A	K	D
E	U	T	E	T	Z	A	P	H	I	E	I	U	R	A	S
A	O	K	F	O	T	U	O	K	R	D	P	N	I	I	G
B	U	R	A	Z	O	F	T	R	U	H	T	Z	A	P	A
T	M	L	O	I	T	A	H	U	T	R	I	N	E	Z	G
A	A	T	E	K	S	I	R	K	A	E	A	F	O	I	P
O	K	T	G	A	O	I	H	A	L	A	M	L	G	F	I
E	M	G	F	I	J	H	Z	D	I	T	A	R	E	A	R

Aurki itzazu
letra zopa
honetan
jostunarekin
zerikusia
duten
10 hitz.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-behe-
ra edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

				*	L	*	I	*	A	*	*	*			
				B	E	L	D	U	R	G	A	B	E	A	K
				*	Z	A	I	R	E	*	O	R	I	A	*
				S	E	N	A	*	A	D	A	R	*		
				*	A	D	*	I	D	A	*	E	K		
*	K	*	I	*	O	K	A	S	I	O	A	*	T	Z	*
G	O	A	Z	E	N	*	A	R	*	E	L	E	*N		
*	A	R	A	K	A	T	U	*	L	A	*	G	I	A	*
A	R	A	N	A	*	*	N	E	K	O	*	A	*		
*	T	U	*	Z	T	U	P	A	*	H	I	A	*	N	
B	A	D	I	T	U	*	E	*	A	I	Z	K	I	O	*
*	N	I	*	E	K	A	L	E	A	*	K	*	S		
U	G	A	R	A	N	A	*	R	I	Z	K	U	N	*	K
*	O	K	A	K	*	Z	K	I	N	A	*	U	R		

E	A	L	A	U	I	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D	I	S	A	O	A	D	R	B	I	O	B
K	E	Z	M	I	F	S	R	Z	E	H	D	F	B
N	F	N	A	L	A	T	E	R	R	E	G	N	E
F	Z	I	L	A	K	A	E	A	D	B	I	O	G
A	O	K	T	U	S	M	G	K	L	R	A	Z	K
R	M	D	U	L	M	G	K	L	R	A	Z	K	I
T	A	H	I	N	U	I	S	O	K	R	E	M	I
A	K	D</											

Hitzezidunak

				Arinegi	▼	Mahai-joko	▼	Badiak	▼	Gehiegi	▼	Musika nota	▼	Hutsa	▼
				Portuetako langileak		Masurioa		Pl., sari-mota		... egin, teinkatu		Elementu kimikoa		Bihi	
				Sakon-tasuna	▶							Musika nota	▶		
				Utirik!								Trebe-tasuna			
						Juzku	▶				Dut, haiei	▶			
						Altuak					Hidro-genoa				
				Egiaren hasieran	▶			Lapurdiko herria	▶					Sufrea	▶
				Banaka				Naizen hau						Zotz ala motz	
Garailea	▼	Ontzat hartu	▼	Untzietako surrealdeak	▶						Frantziako hiria	▶			
Argazkiko herria		Irlak		Zenbaki bikoiti							Gipuzkoa-ko hiria				
								Potasioa	▶	1	▶	Bokal errep.	▶		Bokala
								Hilak, erailak		Lehena eta azkena		Zintzo			
Senidea	▶							Bokala	▶	Zurgina					
Haran								Nitro-genoa		Emakume izena					
				Egin-beharrak	▶										Zein lekutako
				Denbora-tarte											
Odol-eroalea	▶							Non atzizkia	▶		Kontso-nantea	▶	Izaera	▶	
Lohoreen zati larria								Euskaraz eta kitto!			Ahuntza-ren ar		Bokala		
						Burdinaz-ko lokarria	▶					Auto-mobila	▶		
						Ardi, hitz elkarketan						Nahastura trinko			
Egile atzizkia	▶			Gabezia	▶			Euskal	▶			Nortasun agiria	▶		
Harriak				Errep., gorotza				Urrea				Kasik			
						Zikinkeria	▶			Gaixoa	▶			Kontso-nantea	▶
						Boroa				Bokala				Kontso-nantea	
Bukatu, amaitu	▶							Kaltzio oxidoa	▶				... egin, begiratu	▶	

Argazkia: Nafarroako herria

Denborapasa: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

IÑAKI MURUA

KALKATU ETA GALKATU

Bakoitzari dezakeena eskatzeari zilegi deritzot, izan ere, zergatik eman behar dugu ahal baino gutxiago? Adibidez, gure zergak ordaintzera koan sarrerak izkutatzen aritea ongi dagoen us-tekoa ez naiz; ezta beharrean diren lurraldeetako izakiei laguntza mota bat eta neurri bat hitzeman arren bete gabe edukitzearen aldeko ere. Baina, dezakeguna ez da beti diru, ondasun material edo pisuaz neurgarri denaz zertan ulerturik, maizegi egiten dugun moduan. Maitasuna, ardura, leialtasuna... arlo horietaz ari nintzen gorago. Orain hitzetik hortzera darabilgun kalitatearen arauetara jarraiki, aipaturiko hirurak ez dira neurgarri, ezin ditugu zerotik hamarrera ebaluatu edo ez behintzat subjektibotasun nabarmenik gabe, beraz, hezkuntzan nola txertatu, nola erabili?

Kalitatearen filosofiak dionez, norberarekin eta norberarengandik hasten da kalitatea eta, jakinekoea da oiloak ere duen adina odol ematen duela. Hau aitortu eta onarturik ere, ez dut uste euskaldunok harro egoteko motibo handirik dugunik gure (hain maitea omen dugun) hizkuntzari buruzko jarreraz. Egungo joera arduragabea adibide nabarmenena da, besterik gabe paso emateko. Gure aiton amonek, euskeraren aurkako egoera gorrian (edo beltzean nahiago baduzue) bizi behar izan zutelarik ere, hizkuntzaren-ganako duinatsunezko jokaerak nola behar duen erakutsi ziguten. Idatzizko oinarria hain urria zuen eta duen hizkuntzaren hezurdura eta munitari eusteko gai izan gara, aurrekoek aurrekoei entzundakoa zuzen- zehatz helarazten asmatu zutelako. Esan bezala, oroimena beste bitartekorik gabe eta egoera latzean.

Haiek ordea beste garai batzuk ziren. Orain, idazten denok dakigun garaiotan (nahiz eta ondo gutxi batzuk bakarrik idatzi) negargura ematen du idatzitakoaren mailak. Kalkoa kalkoaren gainean eta badakizu, lehen kopiatik bigarrenera kalitatea galduz doa. Berdin zaigu aditz bat oker erabili edo hitzen erdiak erderaz bota, baina hori bai, esaldi sakon baten amaieran erderazko atso-titz bat jarriko dugu, bada ezpada ere, eragin indartsuagoa sortze aldera edo. Hau gatzetxo edo nerabe batek egiten duenean, arrazoiz zuzentzeko astia denok hartu behar genuke, ala erderaz horrelakorik botatzen badugu ez digute zuzentzen? Zer da orduan, gureak nolanahi erabilia ere berdina balio duela? Inork zuzentzen ez dion hark sekula ez du jakingo gaizki esaten ari denik.

Gakoa, askotan, hemen dago ordea: zer egin behar da hankasartze handienak edo nabarme-

nak egiten dituen irakaslea bera denean? Nola onar dezakegu guk, eskolak euskeraz emateko harro gaudenok, halako urritasunik, hain hain jarro petraleko kiderik eta eredu izan behar gabe nuenok hori egiterik? Gure ikasleek ez dute guregandik guk irakatsi nahi diegun hura soilik ikasten, ezta gutxiagorik ere. Askotan irakatsi nahi geniekeenaren ordeaz oharkabea hitzetarraz, keinuz nahiz jazkeraz, e.a. ematen aratzen gatzatzen mezuak berenganatzen dituzte. Gure euskerak, eman nahi diegun mezuarekiko arretu piztu ala izoztu dezake. Hori bai, gure ikasleek, guk gaizki esaten dugun hitz bakoitza gogoa hartzeko adur berezia dutela pentsatu izan du sarritan. Gero etxera joan eta guraso arduratsue- ren batek zuzenketa egiten dionean seme edo alabari, jakinekoea da erantzuna «Baita zera ere, irakasleak ere horrela esaten du behintzat eta».

Adituek diotenez, eskolak euskera gizarte- ratzean eragin handia omen du. Izan dezake esango nuke nik, izan ere, euskerarekiko jarraia folkloriko hutsa duen irakasle asko ezagutzen dut. Hau da, euskerarengandik zer hartua ikusi dutelako hurbildu direnak eta zerbait eman ere egin behar luketela planteatu ere egin ez dutenak.

Folklorismo hutsal honek, horren lanpostu- esanguratsuetan gaudenon aldetik datorrenean behintzat, axaleko euskaldunen belaunaldi be- rriak sortuko ditu. Euskerak bigarren mailako hizkuntzaren izaera duela naturalki erroturik izango duten belaunaldiak.

Irakasleok, asko behintzat, konszienteki euskaldun izatetik eta gure zereginik garrantzi- tsuenetako bat hizkuntza lantzea zela pentsatze- tik, arlo hori euskerako irakasleen zeregina dela uste izatera pasa gara. Irakasle euskaldun izateko euskeraz bizi beharrik ere ez dugu ikusten. Er- du, ez gure arloko jakindurian soilik, denean ga- rela ahazten dugu. Euskeraz irakurri edo euske- razko prentsa irakurri edo «boletina» bi hizkun- tzetan daukagularik euskerazkoa ulertu ezinik adarrak puskatu, baita zera ere! Pozten naiz eus- kaldunberri oldearekin. Zorionak eurei eta ete- kin hori lortzen ahalegindu diren guzti-guzti- baina, gure ikastetxeetako irakasle goaren kalka- tzeko trebeziak tristetzen nau. Gela askotan bi- du zaizkigu euskera maila nahiko urriko ikas- taldeak eta guk, eguneroko ahaleginez hizkuntza maila jasoa lortu ordez, euren akatsetatik edo- teko ohitura hartu dugu, izurri horrek ez omen du erremediorik eta.

Ba ez konpai! Ez dugu kalkatu behar galkatu- baizik. Hau ere bada gure zeregina.

Benoa eta ez pentsa ahaztu dudarik, nik ere atzean zuloa dudala!

“Adituek diotenez, eskolak euskera gizarteratzean eragin handia omen du. Izan dezakela esango nuke nik, izan ere, euskerarekiko jarrera folkloriko hutsa duen irakasle asko ezagutzen dut. Hau da, euskerarengandik zer hartua ikusi dutelako hurbildu direnak eta zerbait eman ere egin behar luketela planteatu ere egin ez dutenak”

ARGIAren Eskaintzak

Kultura merkeago erosiz, Euskal Herriko Astekaria sendotu

Aukera Berezia Zuretzat

TITULUA: Zalantzak

EGILEA: Xabaltx

ARGITALETXEA: IZ

Pantxoa Bergara "XABALTX" Zudairen sortu zen. 1990ean Euskal Kantu Txapelketan parte hartu zuen eta finala irabazi. Folk bidea jorratuz segitu zuen eta Irlandara joan zen musika mota hori beste modu batera bizitzeko. Handik itzuli eta bere lehen diska grabatu zuen, nahiz eta ale gutxi kaleratu, arrakasta ederra lortu zuen.

Oraingoan lan berri batekin dator XABALTX, "Zalantzak". Hamahiru kanteak osatzen dute, eta bera izan da abesti guztien sortzailea, salbuespen bi eginez, "Amoros" (hitzak: Itxaro Borda) eta "Nor zen" (Silvio Rodriguez).

Bi zati desberdin izatean dauka diska honek berezitasun propioa. Zalantzak I, zazpi kantu elektriko. Rock&folk kantuak albokaren laguntzarekin eta Zalantzak II, sei kantu akustiko, intimistak.

~~**Kaleko Prezioa**~~
~~**2.500 pta.**~~

Bidalketa gasturik gabe
etxean jasoko duzu

ARGIAko Prezioa
1.875 pta.

KANTU ELEKTRIKOAK ETA AKUSTIKOAK, INTIMISTAK

ETA EZ AHAZTU

~~**2.500 pta.**~~

1.875 Pta

JOSEBA TAPIA ETA KOLDO IZAGIRREREN
"APOAREN EDERTASUNA"

~~**2.700 pta.**~~

2200 Pta

HIRIBURUAREN ETA HERRIAREN
ARTEKO DESBERDINTASUNAK

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK

KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA _____ PREZIOA _____ ALEAK _____ GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____ N.A.F. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D. Kontu zenbakia

DISEINUA

FOTOKONPOSAKETA

INPRESIOA

EDIZIO DIGITALA

BIDALKETA

antza

grafikagintza & komunikazioa

INDUSTRIALDEA, 2 • 20160 LASARTE-ORIA, GIPUZKOA • TEL.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 37 34 03
e-mail: antzagraf@antza.com • www.antza.com